ESCHIL
SOFOCLE
EURIPIDE

TEATRU

Biblioteca școlarului

ESCHIL, SOFOCLE, EURIPIDE

TEATRU

(PERȘII, ANTIGONA, TROIENELE)

PREFAȚĂ DE TACHE AURELIAN

EDITURA TINERETULUI

Textele din acest volum sînt reproduse după ediţiile: *Tragicii greci:* ANTOLOGIE, E.S.P.L.A., 1958 („Antigona“ în romînește de *George Florin* și „Troienele“ în romînește de *Dan Botta)* și *Eschil:* PERȘII* CEI ȘAPTE CONTRA THEBEI, E.P.L., B.p.t., 1961 („Perșii“ în romînește de *Eusebiu Camilar)*

PREFAȚĂ

TRAGICII GRECI
MARTORI ȘI POVESTITORI AI VEACULUI LOR

În secolul al V-lea î.e.n., timpul în care au trăit cei trei mari tragici ai antichității elene — Eschil, Sofocle și Euripide — societatea sclavagistă cunoaște în vechea Grecie o mare dezvoltare, întemeindu-se pe folosirea largă a muncii sclavilor atît în agricultură, cît și în atelierele meșteșugărești, navigație, comerț etc. Exploatarea nemiloasă a clasei sclavilor a contribuit la înflorirea economică a cetăților grecești și în primul rînd a Atenei, devenită în secolul al V-lea î.e.n. unul din cele mai importante centre economice, politice și culturale.

Neobișnuita înflorire a vieții social-culturale a Atenei se datorește în primul rînd faptului că bunurile materiale erau create, în marea lor majoritate, de sclavi. Astfel, o parte a cetățenilor (a oamenilor liberi — n.n.), care aveau înclinații spre cugetare și artă, se puteau dedica filozofiei, literelor, sculpturii etc., spre deosebire de stadiul istoric anterior al comunei primitive, în care toți oamenii erau nevoiți doar să-și agonisească mijloacele existenței de fiecare zi.

Operele de artă și creațiile culturale ale timpului constituie o oglindă fidelă a evenimentelor și frămîntărilor sociale, ceea ce confirmă din plin justețea tezelor marxiste, potrivit cărora ideile oamenilor nu sînt propuse „pure" ale minții lor, ci reflectă împrejurările concrete ale vieții materiale, exprimă năzuințele anumitor clase sau pături sociale dintr-un moment dat al dezvoltării societății omenești. Interesele economice și politice ale claselor sociale aflate în conflict determină

o ascuțită luptă între concepțiile acestora. Forțele sociale înaintate promovează concepții progresiste, militează pentru mersul înainte al societății; ele întîmpină însă împotrivirea ideilor retrograde, reacționare, cultivate de clasele sau păturile dominante, ale căror interese cer păstrarea și consolidarea rînduielilor sociale și a regimului politic dat. Această situație a caracterizat și întreaga evoluție a lumii antice grecești.

Viața politică a Atenei cunoaște ciocniri ascuțite între aristocrația sclavagistă (pătura dominantă a clasei stăpînilor de sclavi), care tindea să-și mențină privilegiile politice, și democrație (formată din navigatori, negustori, meseriași etc.) ale cărei interese revendicau înlocuirea monopolului aristocratic asupra puterii politice printr-un sistem de guvernare în care să-și exercite influența toți oamenii liberi. Triumful elementelor meșteșugare-negustorești a dus la instituirea în Atena a republicii democrate sclavagiste, al cărei apogeu l-a reprezentat guvernarea lui Pericle, datorită căreia secolul al V-lea î.e.n. a căpătat numele de „secolul lui Pericle".

În această perioadă, în statele grecești și mai ales la Atena, o deosebită vigoare a căpătat-o lupta filozofilor materialiști împotriva celor idealiști. O serie de gînditori străluciți ca Anaxagora (prieten al lui Pericle), Empedocle, Democrit și alții au cultivat și răspîndit idei filozofice materialiste, precum și unele concepții sociale progresiste pentru timpul dat, zdruncinînd din temelii pozițiile idealist-mistice, retrograde, pe care se situa aristocrația în domeniul gîndirii. Concepțiile progresiste își fac loc și în istorie, fiind exprimate în eforturile istoricului Tucidide de a renunța la căutarea cauzelor evenimentelor în voința divină, după cum proceda, de pildă, înaintașul său, Herodot.

Tendințele raționaliste, de critică a mitologiei și a reprezentărilor mistice tradiționale, se vădesc și într-o serie de opere literare, aparținînd unor oameni de cultură ca, de pildă, Kritias, Aristofan și alții. Ecouri

vizibile ale îndoielii față de vechile mituri apar și în operele titanilor tragediei grecești, îndeosebi în cele ale lui Eschil și Euripide.

Acțiunea tragediilor lui Eschil, Sofocle și Euripide se împletește în jurul unui erou central, a cărui soartă tragică este zugrăvită cu mijloace de înaltă tensiune și expresivitate. Intervenția fugitivă a unor personaje secundare nu face decît să dezvăluie mai profund toată gama situațiilor tragice, care se succed în mod implacabil în viața eroului principal.

Este adevărat că suferințele personajelor sînt o împlinire riguroasă a fatalității, un nemilos verdict pe care-l hotărăsc zeii pentru a pedepsi acțiunile lor neconforme cu spiritul de viață al cetății, gravele lor greșeli. Tocmai de aceea desfășurarea scenică a acțiunii tragediilor avea o puternică forță de sugestie asupra spectatorilor, prevenindu-i parcă să nu repete greșelile eroilor pentru a nu-și atrage după sine răzbunarea zeilor.

În același timp însă, prin mesajul multora dintre tragediile lor, creatorii dramei atice subminează credința în zei. Eschil opune lui Zeus, zeul zeilor, pe răzvrătitul Prometeu, pe cel care stă în lanțuri ferecat „fiindcă pe oameni prea dragi i-a avut". Poetul zdruncină de fapt mitul atotputerniciei și atotștiinței părintelui zeilor din Olimp, considerîndu-l pe Prometeu drept creator a tot ce înseamnă progres social în vremea sa (cunoașterea scrisului, folosirea plugului, construcția de năvi etc.).

Problematica și spiritul dominant al tragediilor secolului al V-lea î.e.n. au fost condiționate, în bună măsură, și de evenimentele politico-militare de mare importanță pentru păstrarea independenței de către statele grecești. O serie de tragedii, în care motivul dominant al conflictului rezidă în împrejurările concrete ale luptei grecilor împotriva pericolului invaziei persane, sînt pătrunse de un înflăcărat sentiment patriotic (tipică în acest sens este piesa Perșii *a lui Eschil). Tragicii greci*

n-au fost numai simpli spectatori ai evenimentelor politice interne și externe ale timpului lor, ci s-au angajat activ în vîltoarea acestora; Eschil a participat la bătălia de la Maraton și Salamina, iar Euripide trăiește profund dezastrul democrației ateniene în timpul războiului peloponesiac, din care cauză este nevoit să-și părăsească patria (în anul 408 î.e.n.) pe care n-a mai revăzut-o niciodată.

La începuturile sale, drama era un spectacol simplu, care se dezvolta pe baza liricii corale a ditirambului dionisiac (poem liric închinat lui Dionysos). Rolurile erau simplificate la maximum, reducîndu-se inițial la un cor ce povestea cîntat soarta eroului. Melodia nu era întreruptă decît de replicile unui singur actor mascat. Pe măsură ce conținutul de idei al tragediilor oglindește tot mai mult viața oamenilor, conflicte sociale, motive etice sau drame psihologice, tragediile evoluează, se modifică și sub raport structural. Rolul corului devine tot mai minor, acțiunea sprijinindu-se din ce în ce mai sensibil pe jocul actorilor, pe dialog. Dacă la început actorul completa povestirea cîntată cu replici privitoare la soarta eroului, treptat el se transformă în eroul însuși, personifică pe scenă pe acela a cărui soartă e prezentată. Această evoluție a determinat apariția unor actori de profesie (în operele unor înaintași ai tragediei grecești autorul însuși susținea pe scenă acțiunea, dînd replici corului).

În piesele celor trei tragici acțiunea dramatică se lărgește, se complică. Datorită introducerii unui al doilea actor (de către Eschil), apoi a celui de-al treilea (de către Sofocle) și restrîngerii rolului corului se produce o tot mai pronunțată alunecare spre substituirea versului cîntat, prin dialoguri. Această evoluție se desăvîrșește în tragediile lui Euripide, în care acțiunea dramatică are o structură mai complicată decît la înaintașii săi, iar analiza psihologică a personajelor e mai profundă, datorită inovației pe care el o aduce

în tehnica dramatică și anume dilema interioară din conștiința oscilatorie a personajelor, adică folosirea unor argumente pro și contra, ceea ce duce la sporirea tensiunii conflictului dramatic.

Conducătorii democrației ateniene, dornici să ducă faima cetății lor, au stimulat dezvoltarea teatrului tragic, teatru cu un vădit rol educativ.

Spectacolele, care se țineau în aer liber, erau urmărite de zeci de mii de spectatori, așezați pe treptele unui vast amfiteatru. Periodic cetatea organiza concursuri pentru premierea celor mai bune piese dramatice, iar autorii învingători erau cinstiți cu mare fast de populație, fiind sărbătoriți ca niște eroi. Cei trei mari tragici ai secolului al V-lea î.e.n. au cunoscut în nenumărate rînduri bucuria victoriei la aceste întreceri. Eschil a obținut de 13 ori premiul I, Sofocle (a cărui operă este oglinda apogeului democrației sclavagiste) de peste 20 de ori, iar Euripide de 5 ori.

ESCHIL

Viața și opera

După cum ne mărturisește cunoscutul revoluționar Lafargue, Marx îi socotea pe Eschil și pe Shakespeare drept „cele mai mari genii dramatice ale omenirii“[1]. În aprecierea meritelor marelui autor dramatic al antichității grecești, socotit pe bună dreptate „părintele tragediei“, numeroase figuri de frunte ale culturii universale au remarcat forța talentului și a spiritului inovator de care sînt pătrunse operele care i-au asigurat lui Eschil un rol de frunte în literatură. Începînd cu

---

[1] K. Marx-F. Engels, *Despre artă și literatură*, E.P.L.P., 1953, p. 607.

Renașterea, și îndeosebi în secolul al XVIII-lea, tragediile lui Eschil au servit drept sursă de inspirație pentru dramaturgi și poeți de frunte ai literaturii universale: Herder, Goethe, Shelley (a cărui capodoperă Prometeu descătușat *este o continuare directă a operei eschiliene) și alții. Acest fapt menține permanent actualitatea operei lui Eschil și interesul mereu treaz pentru proeminenta lui personalitate.*

Eschil este contemporanul marilor prefaceri petrecute în societatea veche greacă din ultimii ani ai secolului al VI-lea î.e.n. și prima jumătate a secolului al V-lea î.e.n. Evoluția pe care o suferă creația sa oglindește momentele cele mai importante ale afirmării și ascensiunii guvernării democratice în cetățile grecești, și îndeosebi în Atena. Problemele pe care le ridică tragediile eschiliene și modul cum le rezolvă sînt dictate de evenimentele cele mai arzătoare ale realității sociale, ale luptei politice și ale prefacerilor în domeniul ideilor morale, juridice etc.

Eschil se naște în anul 525 î.e.n. în mica așezare Eleusis, de lîngă Atena, dintr-o familie de aristocrați. Tatăl său, Euforion, avea o situație materială bună, ceea ce-i permite să se îngrijească îndeaproape de educarea fiilor săi.

Pasiunea lui Eschil pentru literatură s-a manifestat încă din tinerețe, ca o năzuință de a cînta în imagini artistice faptele pe care le observa și le trăia. La îndemîna poetului stăteau bogatele tradiții literare din perioada precedentă: opera lui Hesiod, folclorul grec și îndeosebi epopeea homerică. Lui Homer, poetul tragic îi dă o înaltă prețuire, socotindu-și tragediile doar niște „fărîmituri de la marile ospețe" ale înaintașului său.

În jurul anului 500 î.e.n. Eschil își începe activitatea propriu-zisă de dramaturg, de-a lungul căreia a scris 90 de piese (dintre care s-au păstrat în întregime 7).

În anul 499 î.e.n. Eschil participă pentru prima dată la un concurs dramatic, dar nu cîștigă titlul rîvnit

de învingător. Abia în anul 484 î.e.n., laurii de autor al celei mai bune tragedii îi vor încununa fruntea.

Despre viața și activitatea literară a lui Eschil avem date mult prea puține pentru a putea zugrăvi un tablou complet al remarcabilei sale creații. Cu toate acestea cercetătorii, adunînd cu migală referințele vechilor autori, au stabilit evoluția concepției sale artistice și îndeosebi îmbogățirea problematicii oglindite în piesele sale.

Din lucrările păstrate cea mai veche este, neîndoielnic, tragedia Rugătoarele, *al cărei prim spectacol nu se știe cînd a avut loc. Ea este urmată de* Perșii, *reprezentată întîia oară în anul 472 î.e.n., apoi de* Cei șapte contra Thebei *(467 î.e.n.)*, Prometeu înlănțuit *(scrisă în jurul anului 470 î.e.n.)*, *și, în sfîrșit, în 458 î.e.n. este reprezentată prima oară trilogia* Orestia, *formată din tragediile:* Agamemnon, Hoeforele *și* Eumenidele; *drama satirică care însoțea* Orestia *s-a pierdut.*

Încă din primele tragedii se observă tendința autorului de aderare la transformările democratice ce se produceau în Atena și în alte cetăți grecești. În Rugătoarele, *Eschil opune în mod vădit spiritul de libertate ce dăinuie în Argos despotismului din Orient. Expus în cîteva cuvinte, subiectul piesei este următorul: pe țărmul grecesc, în cetatea Argos, se refugiază și cer ocrotire Danaidele, cele cincizeci de fiice ale regelui Danaos, urmărite de verii lor, fiii lui Egiptus, rege din ținutul vărsării Nilului, care voiau să le aibă soții. Regele Pelasgos al Argosului, consultînd pe cetățenii orașului său, le acordă ocrotirea și respinge pe trimișii egiptenilor care urmăreau să răpească pe Danaide. În piesă Eschil ridică o problemă de actualitate pentru vremea sa și anume reglementarea relațiilor de familie: spre deosebire de secolele anterioare, de comuna primitivă, cînd căsătoriile se făceau samavolnic prin răpirea femeilor, în epoca sa, Eschil se declară pentru o căsătorie bazată pe înțelegere, această instituție fiind reglementată prin norme juridice noi, adoptate de cetate. Piesa*

se încheie cu triumful principiilor de libertate ce domneau în Argos, unde Eschil vedea realizată justețea socială și egalitatea între cetățeni. Nu întîmplător piesa a fost scrisă într-o perioadă dominată de războaiele greco-persane, cînd libertatea și independența de stat a cetăților grecești, și în primul rînd a Atenei, erau amenințate de incursiunile agresive ale statului despotic persan. În explicarea conținutului de idei a Rugătoarelor *trebuie să mai facem o precizare: Argosul despre care vorbește Eschil nu constituia încă un stat sclavagist propriu-zis, ci se afla într-o perioadă cînd, deși elementele sclaviei apăruseră, dominau încă formele convietuirii gentilice. Așa se și explică de ce legătura regelui cu poporul era atît de strînsă încît orice hotărîre a sa, cît de cît importantă, trebuia aprobată de adunarea cetățenilor. Un astfel de rege, după cum remarca Marx, nu era rege în sensul modern al cuvîntului*[1]*, ci amintește prin poziția sa pe vechii bazilei, conducători militari și religioși, ce se alegeau încă în organizația gentilică.*

Piesa Rugătoarele *era prima parte a unei trilogii unde mai intrau tragediile* Egiptenii *și* Danaidele, *care nu s-au păstrat. Tema ciocnirii celor două feluri de guvernare a fost reluată de Eschil în următoarea sa piesă,* Perșii, *a cărei reprezentare a fost organizată de tînărul Pericle în anul 472 î.e.n. Conflictul tragediei nu este inspirat din mitologie — ca în celelalte piese — ci din evenimente istorice reale, trăite de autor. În scenă apar aspectele cele mai pregnante din războaiele greco-persane de la începutul secolului al V-lea î.e.n., soldate cu înfrîngerea invadatorilor. Materialul concret istoric pus de Eschil la baza tragediei îi oferă largi posibilități să exprime sentimentele de înalt patriotism și dorința de libertate ce înflăcărase lumea elenă în apărarea suveranității și instituțiilor ei democratice. Piesa aduce un omagiu vitejiei grecilor și dezvăluie*

---

[1] K. Marx și F. Engels, *Opere*, vol. XVI, partea I, p. 84 (ediția rusă).

înaltele mobiluri politico-morale ce i-au făcut de neînvins în acest război și în primul rînd dorința lor de a-și apăra libertatea. În discuția reginei Atossa, mama lui Xerxes, cu corifeul corului acest fapt este exprimat deosebit de limpede: „O, grecii nu sînt sclavi"![1]

Eschil zugrăvește ca un martor ocular crîncena încleștare în învălmășagul căreia se ridică chemarea patetică adresată compatrioților săi de a învinge armatele cotropitoare:

...Ci, haideți, fii
Ai Greciei, la lupta cea supremă!
Veniți! Veniți! Eliberați pămîntul
Străbunilor! Eliberați copiii!
Eliberați soțiile! Veniți!
Dați templelor străbune libertatea!
Eliberați și locurile unde
Zac îngropate oasele străbune![2]

În tragedia Perșii elementele mitologice nu lipsesc cu desăvîrșire; ele vin să confirme intenția autorului de a sublinia caracterul de război drept al luptelor duse de greci. Prin invocarea spectrului lui Darius, tatăl lui Xerxes, într-una din scene, Eschil tinde să găsească o anumită justiție divină pentru faptele necugetate ale vanitosului Xerxes, pe care însuși tatăl său îl previne că încercarea de a cuceri cetățile grecești e lipsită de șanse. Ca și în Rugătoarele Eschil scoate aici în evidență semnificația adîncă a legăturii dintre cei ce guvernează și popor. Înfrîngerea lui Xerxes, tristul său deznodămînt se datorește trufiei și nesocotinței lui, faptului de a nu fi ținut seama de interesele poporului persan, pe care fără nici o umbră de ostilitate, ba chiar cu o oarecare compasiune, Eschil îl consideră o jertfă a acestui despot ambițios și crud.

---

[1] *Ed. de față*, p. 52.
[2] *Ibidem*, p. 61.

Cu piesa Cei șapte contra Thebei *se încheie o trilogie, ale cărei prime două tragedii:* Laios *și* Oedip *nu s-au păstrat.*

Acțiunea se inspiră dintr-un mit grecesc despre soarta tragică a lui Oedip. În trilogie se urmărește împlinirea blestemului zeilor de-a lungul a trei generații.

Laios, regele Tebei, lipsit vreme îndelungată de urmași, consultă oracolul de la Delfi pentru a afla hotărîrea lui Apolo. Oracolul îl previne că dacă va avea vreun copil, va pieri de mîna acestuia. Nesocotind voința zeilor, Laios și Iocasta, soția sa, au avut totuși un fiu, pe Oedip. Cuprinși de spaimă și pentru a evita împlinirea verdictului divin, ei au trimis copilul, printr-un slujitor, pentru a fi părăsit în locuri neumblate. Dar hotărîrea zeilor se dovedește a fi neclintită. Întîlnind odată în cale pe tatăl său, tînărul Oedip îl omoară fără a ști cine este. Datorită unor fapte îndrăznețe, Oedip e ales rege al Tebei și se căsătorește cu regina văduvă, Iocasta. Conflictul dramatic crește în intensitate atunci cînd Oedip află de crima săvîrșită și de sacrilegiul comis devenind soțul propriei sale mame. Dar deznodămîntul fatal se încheie abia la a treia generație, ceea ce constituie propriu-zis mobilul piesei Cei șapte contra Thebei. *Fiii lui, Polinice și Eteocle, printr-un complex tragic de împrejurări, se vor înfrunta pe cîmpul de luptă și vor pieri amîndoi, împlinind astfel prevestirea oracolului.*

În piesă se ridică din nou problema care stă în centrul operei lui Eschil: libertatea în luptă cu sclavia. Polinice, cu ajutor din alte cetăți, asediază Teba, în fruntea căreia stătea fratele său Eteocle. Argienii conduși de Polinice apar ca barbari fioroși, porniți să calce în picioare viața luminoasă și prosperă a tebanilor. Ridicîndu-se cu hotărîre la luptă și fiind conduși cu rațiune și demnitate de Eteocle, tebanii învinge cele șapte detașamente asediatoare, păstrîndu-și libertatea,

o libertate posibilă numai în cadrul unei colectivități organizate în polys[1].

Și în această tragedie se răsfrîng credințele tradiționale, dominante în mitologia greacă, cu privire la fatalitatea soartei omenești, predestinată de zei și, chiar mai mult, meritată pentru faptele pe care omul le comite. Dar nu se poate afirma că autorul se asociază fără rezerve acestui punct de vedere. Eroilor din tragediile lui Eschil nu le este însă răpită complet posibilitatea de a-și schimba soarta, de a se manifesta liber în acțiunile lor. Eteocle, de pildă, este îndemnat de tebani să nu se avînte în contra lui Polinice, putîndu-și evita astfel moartea. Totuși el merge singur în întîmpinarea soartei, alegînd lupta și jertfindu-se pentru libertatea colectivității. Acest început al libertății de acțiune, cu care înzestrează Eschil pe eroii tragediilor sale, tăria caracterelor acestora, are o semnificație pozitivă, sugerează capacitatea omului de a se elibera de sub dominația unor forțe dinafară.

O piesă de mare răsunet în dramaturgia universală este tragedia Prometeu înlănțuit *scrisă, după părerea cercetătorilor, în jurul anului 470 î.e.n. În centrul acțiunii stă imaginea luptătorului pentru fericirea omului și îmbogățirea cunoștințelor lui, pentru triumful rațiunii. Aici se dezvăluie cu o deosebită evidență trăsăturile umaniste ale operei lui Eschil și puternicele elemente raționaliste din gîndirea sa.*

Prometeu este o figură mitologică, o veche zeitate greacă a focului. Potrivit Teogoniei *lui Hesiod, Prome-*

---

[1] *Polys*-ul, în societatea sclavagistă greacă, reprezenta forma de organizare a statului; propriu-zis prin *polys* se înțelege orașul-stat, specific pentru organizarea politică a grecilor în perioada de statornicire și apogeu a sclavagismului. În perioada de declin a relațiilor sclavagiste, *polys*-urile se descompun, locul lor fiind luat de federații, uniuni statale, sau de marile state centralizate (perioada elenistă în Grecia veche).

teu ar fi luat parte, alături de Zeus, la luptele contra titanilor. Obținînd victoria, Zeus a hotărît să distrugă pe oameni, răpindu-le focul și cerîndu-le jertfe mari. În fața acestui pericol Prometeu vine în apărarea oamenilor și le aduce focul, luat pe furiș din Olimp. Zeus îl condamnă cu cruzime, țintuindu-l de o stîncă în munții Caucazului, unde în fiecare zi un vultur trimis de el îi sfîșia ficatul, mărindu-i astfel chinurile.

La toate insistențele zeilor, care îl îndeamnă să-l înduplece pe Zeus prin căință, Prometeu rămîne surd. El ia în derîdere pe zeii lingușitori, lipsiți de curaj, slugi supuse lui Zeus.

Dînd o altă apreciere dîrzeniei ce caracterizează atitudinea antidespotică a lui Prometeu, Marx îl numea: „cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filozofic“[1].

Prieten sincer al oamenilor, în ciuda chinurilor la care este supus, Prometeu este fericit că i-a putut ajuta în lupta lor cu natura:

...Mă zbucium crunt, deoarece
Un dar de preț făcut-am muritorilor.
În surcă găunoasă am coborît din cer
Văpaia tăinuită-a focului, tezaur scump,
Izvor al meșteșugurilor omenești.
Aceasta-i crima grea pe care-o ispășesc
Încătușat aici sub cerul larg deschis[2].

Înfuriat de bărbăția și tăria prizonierului său, Zeus lovește cu un fulger stînca ce se prăvălește o dată cu Prometeu în adîncurile pămîntului.

In alte două tragedii pierdute, Eschil continuă povestea acestui erou mitologic, eliberat pînă la urmă de legendarul Heracles.

---

[1] K. Marx-F. Engels, *Despre artă și literatură*, E.P.L.P., 1953, p. 204.

[2] *Tragicii greci*, E.S.P.L.A., 1958, pp. 219, 220.

În Prometeu înlănțuit, *Eschil vădește puternice tendințe critice la adresa reprezentărilor religioase tradiționale, mitologice. Zeus e zugrăvit ca un tiran, despotic stăpînitor al Olimpului, crud și răzbunător, afemeiat și vanitos. Obișnuit cu lingușelile zeilor, Zeus se intimidează, se teme de cutezătorul Prometeu, prezice chiar pieirea acestuia. Eschil își exprimă de fapt propria sa concepție asupra zeităților antropomorfe prin replica dură a lui Prometeu: „Într-un cuvînt, urăsc pe toți acești zei", replică pe care Marx o consideră de o deosebită semnificație rațională.*

Cu toate acestea Eschil nu s-a ridicat pînă la înălțimea unei concepții ateiste la care au ajuns filozofii materialiști greci — Heraclit, Democrit și alții din timpul lui. Pentru marele tragic divinitatea se identifică treptat cu forțele naturii, cu înaltele principii morale etc.

Sensul adînc de condamnare a tiraniei și de slujire a cauzei libertății, fericirii și progresului omenirii, ce caracterizează marea dramă prometeică a lui Eschil, a fost adesea sesizat și folosit în literatura progresistă, ca o chemare simbolică la lupta împotriva despotismului. O asemenea semnificație trebuie căutată în folosirea simbolului prometeic de către Goethe, Byron, Shelley și alți poeți revoluționari ai epocii moderne.

În cele trei tragedii ale trilogiei Orestia *se pune din nou, cu o deosebită ascuțime, problema răspunderii individului pentru faptele sale, prin care își atrage răsplata sau pedeapsa zeilor. Din nou apare teribila împlinire a nenorocirilor pe care aceștia le aruncă asupra cîtorva generații pentru ispășirea unei greșeli comise de un strămoș.*

În Agamemnon, *prima piesă a trilogiei, eroul cu același nume este așteptat să aducă orașului Argos, al cărui rege era, vestea cuceririi Troiei. Lipsită de vînt prielnic, flota grecească zăbovea pe mare; îngrijorat de soarta oștirii sale, Agamemnon recurge la un gest necugetat, oferind drept jertfă zeilor pe fiica sa*

Ifigenia. Cu aceasta începe seria momentelor de un înalt tragism. Întors acasă, Agamemnon cade victimă unui complot și e ucis de Clitemnestra, soția lui, care pretinde că astfel își răzbună moartea fiicei sale.

În piesa următoare a trilogiei, Hoeforele, *conflictul continuă să se ascută. Oreste, fiul lui Agamemnon, se întoarce în Argos pentru a-și răzbuna părintele. Îndeplinirea acestei hotărîri adîncește și mai mult drama nefericitei familii, întețește seria crimelor deoarece Oreste își ucide mama. Cuprins de desperare el fuge urmărit îndeaproape de Erinii, zeițele răzbunării.*

Deznodămîntul survine abia în ultima tragedie a Orestiei, *în* Eumenidele, *unde lucrurile iau o întorsătură neobișnuită pentru tragediile lui Eschil.*

În jurul soartei lui Oreste se încinge lupta dintre zei. Pe de o parte Eriniile, zeități „vechi", cer condamnarea fără zăbavă, iar pe de alta, Apolo și Atena, reprezentanți ai generației „tinere" de zei, revendică judecarea lui după toate rigorile legilor ateniene. În fața judecătorilor, aleși dintre cetățenii de vază ai orașului, Apolo îl apără pe Oreste, iar votul Atenei, care prezida tribunalul, decide achitarea lui.

În conflictul dramatic al Orestiei, *după cum remarcă Engels, se răsfrînge ciocnirea a două principii de drept — dreptul matriarhal, simbolizat prin Erinii, și cel nou, patriarhal, apărat de Apolo și Atena. Achitarea lui Oreste semnifică astfel triumful noilor relații sociale care înlocuiesc treptat organizația gentilică și instituțiile ei specifice, ceea ce reprezintă un progres în viața cetăților grecești.*

Importantă este de asemenea modalitatea judecării lui Oreste. Spre deosebire de orînduirea gentilică, unde, în cazul cînd a fost asasinată o rudă de sînge, este recunoscut dreptul răzbunării personale, acum intervine statul cu instituția sa corespunzătoare: Areopagul. Astfel este curmat lanțul nesfîrșit al crimelor cerute de obligația răzbunării personale, însăși pronunțarea tribunalului consemnînd triumful dreptății și al ra-

țiunii. Chiar faptul că judecata se desfășoară la Atena și nu în Argos este o dovadă că în această piesă Eschil glorifică democrația ateniană, își exprimă adeziunea sa față de orînduirea de stat a patrici sale.

Trilogia Orestia *este ultima piesă dramatică a lui Eschil reprezentată la Atena. Ea este o operă mai complicată sub raportul construcției și mai profundă în ceea ce privește conturarea situațiilor dramatice și a profilului eroilor.* Orestia *este singura trilogie eschiliană păstrată în întregime.*

Intrînd în conflict cu anumite cercuri politice ale cetății, poetul își părăsește țara în 458 î.e.n., stabilindu-se în Sicilia unde, cu doi ani mai tîrziu, moare, fără să-și mai revadă patria.

Prin numeroasele sale piese și prin bogăția problematicii tratate, Eschil pune baze trainice dramaturgiei grecești, deschizînd un drum larg de dezvoltare acestui nou gen literar. Opera sa este reluată și continuată cu succes de către Sofocle și Euripide, a căror contribuție la progresul culturii mondiale este mult apreciată peste veacuri.

SOFOCLE

Viața și opera

Într-unul din articolele sale polemice, Marx numea Grecia „țara lui Pericle și Sofocle"[1]*, relevînd prin aceasta puternica afinitate de idei și poziții ale celor doi proeminenți reprezentanți ai secolului democrației ateniene, cît și marea personalitate a lui Sofocle. Dacă Pericle a ridicat democrația sclavagistă la culmile ei cele mai înalte pe plan politic și militar, în opera*

[1] K. Marx-F. Engels, *Opere*, vol. IX, Editura politică, 1959, p. 396.

lui Sofocle se desăvîrșește oglinda literară a acestui apogeu, se întrupează în chip fidel năzuințele politice, concepțiile morale, juridice, religioase etc., ale democrației sclavagiste. Ca un omagiu adus însemnătății operei lui Sofocle, cetățenii Atenei l-au ales strateg (conducător militar) în anii 440—439, în această calitate participînd la o expediție împotriva insulei Lemnos.

Ca om politic Sofocle n-a arătat totuși pricepere, deși a ocupat, în timpul lui Pericle, funcții de stat. El n-a reușit să se adapteze tuturor meandrelor vieții politice a Atenei și să-și găsească un loc stabil în evoluția conflictului dintre democrația sclavagistă și grupurile aristocratice conservatoare. În tinerețe Sofocle a înclinat spre aceasta din urmă, simpatizînd cu gruparea reacționară a lui Cimon, ca apoi să adere la politica lui Pericle. Spre sfîrșitul vieții va oscila din nou, ajungînd pînă acolo încît participă chiar la un complot (în anul 411 î.e.n.) urzit în scopul răsturnării guvernării democratice la Atena.

Inconsecvențele lui Sofocle în atitudinea politică se oglindesc în bună măsură și în piesele sale, printr-o serie de șovăieli și compromisuri pe care le manifestă în hotărîrea verdictului asupra luptei dintre vechile tradiții și noile norme morale sau politice pe care le reclamă viața democratică și instituțiile ei. Dar totul este explicabil întrucît însăși guvernarea democratică sclavagistă cuprinde în sine contradicții, manifestă adesea nehotărîre și șovăială, e zdruncinată de frecușuri interne și ciocniri de interese dezbinatoare.

Scriitorul s-a născut în anul 496 î.e.n., la Colonos, cartier mărginaș al Atenei, dintr-o familie înstărită. Tatăl său, armurier bogat, i-a dat o educație aleasă, cultivîndu-i din fragedă copilărie interesul pentru exercițiile fizice și muzică.

Sofocle a manifestat din tinerețe o puternică pasiune pentru literatură, căutînd cu nesaț în operele homerice, în tragediile lui Eschil și în folclor răspuns la nume-

roasele probleme ale timpului său. Tragedia l-a atras nespus, încă de copil participînd în corul ce susținea reprezentările pe scenă ale pieselor înaintașilor săi. În anul 468 î.e.n. s-a prezentat la un concurs la Atena și a obținut pentru prima dată premiul I, cucerind auditoriul rafinat al cetății. În cei 60 de ani de creație, cetățenii i-au mai aplaudat de încă 23 de ori victoria la întrecerile dramatice, fără a avea prilejul să-și manifeste compasiunea pentru vreo înfrîngere, al cărei gust amar Sofocle nu l-a simțit niciodată.

Opera marelui tragic, continuator al lui Eschil, cuprinde peste 120 de piese (după diverse păreri și izvoare numărul pieselor e de 123, 130, 133 ba chiar de 140), dintre care ne-au rămas în întregime numai șapte: Antigona, Oedip-rege, Oedip în Colonos, Electra, Filoctet, Trahinienele *și* Aias.

Sofocle desăvîrșește construcția dramatică a pieselor, pe care o începuse Eschil, introducînd cel de-al treilea actor al tragediei. El făurește o acțiune mai complexă, cu participarea unor numeroase personaje secundare.

Subiectele tragediilor lui Sofocle sînt de sine stătătoare; în cadrul trilogiei fiecare piesă își are o temă proprie, în timp ce la Eschil subiectul se desfășura de-a lungul tuturor celor trei tragedii ale trilogiei. Această inovație pe care Sofocle a adus-o dramaturgiei i-a dat posibilitatea să prezinte mai variat specificul caracterelor omenești și complexul de situații în care trăiesc eroii săi.

În crearea tragediilor, Sofocle se inspiră din aceleași izvoare ca și Eschil; ca și înaintașul său, el face apel la cunoscutele legende și eroi mitologici, tematica unora dintre tragediile sale fiind asemănătoare cu a pieselor lui Eschil, sau continuă pur și simplu tema abordată de acesta (de pildă în Antigona, *Sofocle pornește de la momentul final al tragediei* Cei șapte contra Thebei*).*

În creația lui Sofocle un moment de mare însemnătate îl reprezintă tragedia Oedip-rege, *pusă în scenă, pentru prima dată, între 429—425 î.e.n.*

Prelucrarea dramatică pe care o dă Sofocle soartei tragice a legendarului Oedip a influențat puternic dramaturgia universală, rămînînd și în zilele noastre în repertoriul permanent al scenelor dramatice.

În timp ce Eschil urmărea în figura lui Oedip în primul rînd un moment al împlinirii blestemului moștenit, Sofocle se concentrează asupra soartei individuale a eroului; suferințele lui Oedip se datoresc în bună măsură propriilor sale fapte, atitudinii pe care și-o alege în chip voluntar. În piesa lui Sofocle soarta implacabilă pe care zeii au hotărît-o nefericitului Oedip este mai puțin hotărîtoare decît la Eschil, iar autorul relevă mai pregnant natura instabilă a fericirii sau nefericirii omului. Oedip — potrivit mitului — trăiește mulți ani de fericită domnie în cetatea Tebei, avînd drept soție pe mama sa, Iocasta. Deznodămîntul tragic survine numai atunci cînd, din inițiativă proprie, el caută cu înfrigurare să afle adevărul cu privire la viața sa, prin urmare, el însuși își alege drumul care-l va duce la o serie întreagă de nenorociri.

Într-o tragedie scrisă spre sfîrșitul vieții: Oedip în Colonos, *Sofocle preamărește moartea eroului. Bătrîn și orb, Oedip vine la Atena, se stabilește în Colonos, locul natal al autorului, și moare în deplină împăcare cu zeii, devenind un geniu păzitor al cetății în care a găsit calda ospitalitate. Nu putem să nu observăm în această încheiere a tragediei lui Oedip un omagiu pe care Sofocle îl aduce orașului său, locuitorilor lui primitori și, în genere, spiritului de ordine și dreptate ce domnea în acest stat democratic, în contrast cu normele aspre și rigide din Sparta aristocratică cu care se înfruntase în războiul peloponesiac.*

Vechiul mit al lui Oedip nu se sfîrșește cu moartea acestuia, ci angajează generația de urmași direcți ai nefericitului rege legendar. În Cei șapte contra Thebei, *Eschil descrie soarta celor doi fii al lui Oedip: Polinice și Eteocle; Sofocle continuă povestirea neamului urmărit de blestemul zeilor, plasînd în centrul acțiunii*

imaginea fiicei lui Oedip — Antigona. Așa s-a născut tragedia cu același nume, reprezentată pentru prima oară în jurul anului 442 î.e.n.

Ca și Oedip-rege, *tragedia* Antigona *reprezintă una din cele mai prețioase creații literare ale antichității.*

Antigona, cutezătoare fiică a lui Oedip, asistă la dezastrul provocat de lupta dintre frații ei Eteocle și Polinice. Amîndoi au căzut în luptă, iar tronul Tebei este ocupat de Creon. Regele dispune să se organizeze cu pompă înmormîntarea lui Eteocle, apărătorul cetății. Pentru celălalt fiu al lui Oedip, Polinice — venit cu oaste străină să cucerească cetatea — se interzice chiar simpla înmormîntare. Împotriva asprului ordin regesc, înfruntînd pericolul pedepsei cu moartea, se ridică Antigona, sora celor doi luptători. În mare taină ea predă pămîntului trupul lui Polinice, îndeplinind astfel obligația ce i-o reclama, potrivit obiceiului, legătura de sînge cu cel mort. Fapta Antigonei a fost însă repede descoperită de Creon care o condamnă la moarte. În discuția aprinsă dintre Creon și Antigona se dezvăluie o ciocnire ascuțită de principii morale. Antigona, fecioară firavă și gingașă, este înzestrată cu un caracter îndrăzneț, cu un curaj demn de un luptător. Tăria ei de a-l înfrunta pe rege se trage din conștiința că acționează în numele legilor străbune, nescrise, în care se sintetizează morala tradițională, adînc înrădăcinată în cetățile grecești.

Antigona va pieri întemnițată, dar Creon, cel care a nesocotit voința zeilor, va primi o cruntă pedeapsă pierzîndu-și fiul, pe Hemon (logodnicul Antigonei), pierzîndu-și soția care se sinucide aruncînd blesteme asupra trufașului și nechibzuitului ei soț.

Desigur, piesa lui Sofocle are influențe mitice conforme spiritului predominant al epocii sale, dar în același timp ea condamnă despotismul. Creon, cu vederile sale strîmte, prin pornirile arbitrare, nesocotește justiția divină, devenită tradițională în cetate și va fi pedepsit. Pentru a nu greși, arată Sofocle, omul,

asemenea Antigonei, trebuie să respecte obiceiurile tradiționale, să-și adapteze faptele și acțiunile lui normelor încetățenite în viața colectivității. Cel ce se împotrivește va fi înfrînt, după cum a fost înfrînt Creon. Observăm deci nota specifică pentru tragediile lui Sofocle — soarta depinde în mare măsură de faptele (conștiente sau inconștiente) ale fiecărui om.

În Antigona *este puternic relevat caracterul luminos, curajul eroinei, dorința ei nestrămutată de a duce la îndeplinire hotărîrea luată. Antigona apare ca întruchiparea înaltelor calități morale și cetățenești ale timpului. Ea, cutezătoarea, este totuși femeie, sensibilă, îndrăgostită de natură, de viață. Înfruntînd neînfricată moartea, plînge însă după „raza cea sfîntă de soare pe care n-o va mai vedea", după tinerețea ei neîmplinită:*

... Nici soț eu n-am avut
Nici prunc n-am alăptat! Și singură — că toți
M-au părăsit — de vie acum spre al morților
Lăcaș cobor... Ce lege a zeilor călcai?
Să-mi mai ridic ochii spre ei? Vai mie, vai!

Pe bună dreptate, după cum ne mărturisește și Aristotel, în felul în care a creat-o pe Antigona este vizibilă dorința lui Sofocle de a zugrăvi oamenii „așa cum ar trebui să fie".

În Antigona găsim un minunat imn de slăvire a omului, a geniului său creator. În timp ce la Eschil oamenii primiseră toate cunoștințele de-a gata de la Prometeu, Sofocle îi înfățișează pe aceștia ca pe niște căutători neobosiți ai tainelor naturii, truditori harnici, ce prin propria lor forță schimbă fața pămîntului:

În lume-s multe mari minuni!
Minuni mai mari ca omul nu-s;
Purtat de vînt, străbate mări,
Prin hulă și prin val spumos,
Prin val vuindu-i vijelios!

El an de an, făr' de istov,
Cu plugul lui cel tras de cai,
Răstoarnă brazda în pămînt.
. . . . . .
Al vorbirii meșteșug și zbor
Al gîndului el le-a învățat,
Știut-a ctitori cetăți,
De geruri aspre și furtuni
A izbutit a se feri,
Că-i spornic tare-n născociri
Și tot ce fi-va va-nfrunta[1].

Între 415—411 î.e.n. Sofocle a scris capodopera Electra, *reluînd vechea legendă tratată de Eschil în tragedia* Orestia. *Sofocle creează o nouă Electra, dotată cu însușiri asemănătoare profilului Antigonei: curaj, hotărîre etc. Poetul ridică personajul Electrei pe prim-plan. Fiind indusă în eroare cu privire la fratele ei pe care îl socotește mort, Electra, puternic zbuciumată, se hotărăște să-și răzbune tatăl în locul lui Oreste. Dar iată că în final Oreste apare nevătămat și acțiunea continuă în limitele cunoscute ale mitului.*

În tragediile lui Sofocle deznodămîntul tragic al vieții eroilor se datorește în primul rînd greșelilor lor, faptelor necugetate pe care le săvîrșesc. Dacă în Antigona *avem cazuri tipice de atitudine nefirească adoptată cu bună știință (Creon), în tragedia* Trahinienele, *dimpotrivă, eroii greșesc involuntar, ceea ce le atrage sfîrșitul fatal. Dorind să păstreze dragostea soțului ei, Heracles, Deianira îi trimite o mantie muiată într-un lichid ce trebuia să-i trezească pasiunea, fără să știe că în realitate îi trimitea otrava ce-l va omorî în chinuri groaznice. Aflînd de crima pe care o săvîrșește, ea se omoară.*

Actul său necugetat este însă pornit din cea mai curată iubire, Deianira fiind bună, duioasă, umană, neurmărind altceva decît să recîștige dragostea soțului ei.

---

[1] *Ed. de față*, pp. 116, 117.

Tema sinuciderii ca rezultat al unor grave greșeli, comise fără știință, este reluată și în tragedia Aias, *creată de Sofocle încă în tinerețe. Viteazul ostaș Aias, a cărui onoare de luptător a fost știrbită de compatrioți, a hotărît să se răzbune. Orbit de această dorință el se aruncă, într-un moment de nebunie, asupra unei turme de oi pe care le sfîrtecă și le risipește. Venindu-și în fire și cuprins de rușine pentru cele petrecute, el se aruncă în sabie, predîndu-se morții de bună voie.*

În tragedia Filoctet, *scrisă spre sfîrșitul vieții (în 409 î.e.n.) Sofocle pune din nou probleme de ordin etic; el accentuează marea însemnătate a bunelor însușiri înnăscute, capabile să înfrîngă slăbiciunile temporare și ispitele nedemne ce-i pasc pe oameni.*

Neoptolemos, fiul lui Ahile, la îndemnul lui Odiseu se hotărăște să fure arcul fermecat al lui Heracle, deținut de Filoctet. Prin vicleșug Neoptolemos reușește să cîștige încrederea lui Filoctet și acesta, într-un moment de slăbiciune fizică, îi încredințează arcul rîvnit de Odiseu. Dar în tînărul Neoptolemos se produce o schimbare neașteptată; neputînd suporta în continuare acest joc necinstit, el înapoiază arcul și-i acordă lui Filoctet ajutorul său.

Eroii lui Sofocle trăiesc o viață individuală intensă, reunesc în acțiunile pe care le întreprind înaltele însușiri sufletești. Ei manifestă hotărîre și consecvență în rezolvarea deplină a situațiilor în care sînt angajați. Marele tragician a dezvăluit particularitățile firii umane cu o mare măiestrie artistică și o perfectă tehnică dramatică.

Sofocle s-a stins din viață în anul 406 î.e.n., la numai cîteva luni după contemporanul său mai tînăr: Euripide. A fost înmormîntat la Colonos, în pămîntul natal, căruia i-a adus lauda și slava în ultima sa piesă: Oedip în Colonos.

Și după moarte, marele tragician a continuat să domine scena greacă, reprezentările pieselor sale bucurîndu-se de mare succes. Din inițiativa lui Licurg,

după 40 de ani de la moartea lui Sofocle, i s-a ridicat o statuie de bronz, iar numele lui a intrat în rîndul eroilor, alături de Homer, Eschil și alții.

Vorbind despre însemnătatea operei lui Sofocle, marele democrat revoluționar rus Belinski scrie în corespondența sa cu Botkin: „Am citit cinci tragedii ale lui Sofocle și o lume nouă în artă s-a deschis în fața mea".

EURIPIDE

Viața și opera

Spre deosebire de Sofocle — arăta Aristotel — „Euripide îi înfățișa (pe oameni — n.n.) așa cum sînt". Observația filozofului este întru totul justificată, deoarece Euripide dezvăluie mai pregnant personalitatea, individualitatea pur umană a eroilor decît o înfățișează tragediile marilor lui înaintași. În dramele euripidiene personajele se conturează în primul rînd prin zbuciumul pasiunilor omenești, iar acțiunea realizează o profundă analiză a caracterelor și conflictelor, ceea ce a atras marelui tragic încă din antichitate binemeritatul titlu de „filozof pe scenă".

Euripide oglindește perioada de declin a democrației ateniene, care a însemnat în același timp și primul semnal al apusului orînduirii democrației sclavagiste grecești. Aceasta se explică în bună măsură prin aceea că aproape întreaga creație a marelui tragic aparține celei de-a doua jumătăți a secolului al V-lea î.e.n., cînd democrația ateniană primea lovituri grele din partea Spartei aristocratice și-și pierduse strălucirea din trecut. Euripide reflectă momentul înfrîngerii Atenei în îndelungatul război peloponesiac, ceea ce a însemnat în fond capitularea definitivă a polys-*ului*

democratic din societatea veche greacă. Acest fapt a determinat orientarea problematicii tragediilor sale spre urmărirea împrejurărilor concrete ale descompunerii vechilor polys-*uri și a felului în care acest proces se răsfrînge asupra oamenilor din diverse pături și clase sociale. Dacă nașterea lui Euripide coincide cu marea victorie a atenienilor la Salamina*[1]*, moartea lui va consemna îngenuncherea cetății sale de către Sparta aristocratică.*

Euripide s-a născut în anul 480 î.e.n. în familia lui Mnesarchos, negustor înstărit din Atena. Ca și înaintașii săi, tînărul Euripide primește o îngrijită educație fizică și spirituală. O deosebită atracție a manifestat-o pentru muzică și pictură, vădind se pare chiar un talent remarcabil în acest sens.

Treburile politice nu l-au ademenit, ceea ce explică de ce Euripide n-a ocupat niciodată funcții de stat, preferînd să ducă o viață retrasă și meditativă, să soarbă cu nesaț din bogata cultură a timpului său. Din informațiile comentatorilor antici aflăm că dramaturgul și-a adunat o bogată bibliotecă din care nu lipsea nici una din operele cît de cît însemnate ale timpului său.

Sub puternica influență a lui Eschil și Sofocle, Euripide și-a consacrat activitatea literară genului dramatic, scriind numeroase opere de mare răsunet. Potrivit diverselor izvoare, creația lui Euripide cuprinde aproape 100 de piese, din care se cunosc 81 de titluri și s-au păstrat în întregime 19 tragedii, în afara altor numeroase fragmente. Prima piesă care a fost reprezentată la un concurs dramatic (în anul 455 î.e.n.) nu s-a păstrat; din ea a rămas doar titlul, Peliadele, și cîteva versuri. În continuare, de-a lungul a cincizeci

---

[1] Euripide s-a născut în refugiu, pe insula Salamina. În cinstea strălucitei victorii a grecilor asupra flotei persane din strîmtoarea cu același nume, tatăl său s-a hotărît să-i dea numele de Euripide, nume ce derivă din cuvîntul *euripos*, ceea ce în grecește înseamnă strîmtoare.

de ani de creație, Euripide va participa la numeroase întreceri, obținînd de cinci ori premiul I. Piesele păstrate sînt următoarele: Alcesta *(438 î.e.n.)*, Medeea *(431 î.e.n.)*, Hippolyt *(428 î.e.n.)*, Hecuba *(423 î.e.n.)*, Rugătoarele *(reprezentată între 422 și 421 î.e.n.)*, Ifigenia în Tauris *(reprezentată la o dată necunoscută)*, Ifigenia în Aulis *(reprezentată între 420 și 412 î.e.n.)*, Troienele *(415 î.e.n.)*, Electra *(413 î.e.n.)*, Helena, Heracle și Andromaca *(toate în 412 î.e.n.)*, Oreste *(408 î.e.n.)*; *pentru piesele:* Ion, Fenicienele, Bacantele, Heraclizii, Ciclopul și Rhesos[1] — *data reprezentării n-a putut fi stabilită.*

Euripide simpatizează cu rînduielile democratice ale cetății ateniene, cu toate că în unele privințe manifestă rezerve. Eroii tragediilor sale aduc omagii formei de guvernămînt în care puterea aparține poporului[2]. *În tragedia* Rugătoarele, *Teseu proclamă superioritatea acestor rînduieli în care... „săracii au drepturi egale cu cei avuți“, iar în* Heraclizii, *Atena e declarată orașul adevăratei libertăți și a dreptății. În același timp eroii euripidieni condamnă regimul politic al Spartei aristocratice și al altor cetăți cu guvernare oligarhică.*

Cu toate acestea, Euripide își manifestă dezacordul cu politica războinică a conducerii ateniene din acest timp, socotind-o nefirească și dăunătoare (această idee apare deosebit de pregnant în Troienele).

Deși Euripide nu depășește limitele ideologice tipice pentru un reprezentant al democrației sclavagiste, totuși în piesele sale se vădesc unele note de înțelegere a situației grele a sclavilor, clasa supusă celei mai crîncene exploatări în orînduirea al cărei contemporan a fost scriitorul. Fără a declara instituția sclaviei drept nefirească, nedreaptă, el descrie pe sclavi cu adîncă compătimire, ba chiar cu simpatie. Într-o serie de fragmente din unele piese astăzi pierdute, aceștia sînt

---

[1] Unii autori consideră că tragedia *Rhesos* a fost atribuită din greșeală lui Euripide.

[2] E vorba de cetățenii liberi și nicidecum de sclavi.

prezentați ca avînd un suflet nobil și calități morale ce depășesc adesea pe cele cu care sînt înzestrați mulți cetățeni liberi din opera sa.

În tragediile lui Euripide personajele feminine joacă un rol deosebit de important. Ele sînt înzestrate cu înalte însușiri morale și își revendică dreptul de a se educa și cultiva. Personaje ca Alcesta, Ifigenia sau Andromaca reflectă năzuința poetului de a dezvălui fermitatea caracterelor feminine și importanța femeii contemporane lui ca soție, mamă, prietenă credincioasă a soțului ei.

Într-una dintre cele mai vechi tragedii păstrate, Alcesta, *Euripide cîntă înaltele virtuți ale femeii-soție care nu șovăie să se jertfească de dragul tovarășului ei de viață.*

Euripide depășește pe cei doi înaintași ai săi din tragedia greacă în ceea ce privește adîncimea criticii raționaliste a reprezentărilor religioase tradiționale. Zeii vechii mitologii sînt zugrăviți într-un ton de ascuțită satiră, cu un profil moral specific personajelor neagreate de public; ei sînt stăpîniți de pasiuni, sînt capricioși, lași (de pildă Apolo în tragedia Ion), *cruzi în raporturile lor cu oamenii; poetul manifestă îndoială în dreptatea divină care nu poate cu nimic justifica răul existent în lume. Din fragmentele unei piese pierdute —* Bellerofont *— se desprinde o tendință vizibilă de îndoială în însăși existența zeilor. Neputîndu-și explica relele ce domnesc în lume: boli, foamete, războaie etc., eroul piesei hotărăște să se ridice la cer pentru a se convinge dacă acolo există în realitate zei.*

Atitudinea vădit realistă a lui Euripide se explică în bună măsură prin apropierea lui de cercurile filozofilor materialiști din vremea sa; cercetătorii subliniază îndeosebi prietenia lui cu materialistul Anaxagora și influența pe care poetul a resimțit-o din partea unor sofiști (se menționează în acest sens filozoful Protagora).

De un înalt dramatism este străbătută tragedia Medeea. *Eroina cu același nume, stăpînită de o dragoste puternică pentru soțul ei, Iason, e capabilă de cele mai mari jertfe pe altarul nobilului său sentiment. Pentru a-l salva pe Iason, căpetenia argonauților, Medeea își ucide propriul frate. Jignită de moarte de soțul ei, care intenționează să încheie o nouă căsătorie cu fiica regelui Creon al Corintului, Medeea își pregătește crunta răzbunare, trimițînd în dar fiicei lui Creon o coroană și un văl îmbibate cu otravă, care îi vor provoca moartea. Aceeași soartă l-a ajuns și pe Creon. Orbită de dorința răzbunării împotriva soțului ei, Medeea merge pînă acolo încît își ucide copiii pentru a-l lovi pe Iason.*

Acțiunea tragediei Medeea *oglindește atitudinea de condamnare pe care o manifestă poetul față de mentalitatea tradițională cu privire la relațiile dintre soț și soție. El se ridică împotriva situației înjositoare a femeii, luînd apărarea acesteia și revendicînd pentru ea o atitudine demnă și cinstită. În acest sens sînt semnificative cuvintele Medeei:*

Din tot ce-i înzestrat cu viață și cu gînd,
Femeile sînt neamul cel mai obidit!
Ne trebuie-ntîi bani să cumpărăm un soț
Și peste trupul nostru să luăm stăpîni...

Prin dramatismul ei, prin caracterul ei profund uman, Medeea este una dintre cele mai reprezentative piese ale tragediei antice.

Zugrăvirea unor pasiuni puternice constituie de asemenea mobilul principal al tragediei Hippolyt. *Înzestrată cu un temperament nestăpînit, Fedra, soția regelui Teseu, recurge la sinucidere pentru a-și salva cinstea amenințată de dragostea ei nesăbuită pentru Hippolyt, fiul său vitreg.*

Atitudinea lui Euripide față de politica externă a democrației ateniene se reflectă într-o serie de tragedii de înalt dramatism — Heraclizii, Andromaca, Troienele *și altele.*

În Heraclizii *poetul justifică dreptul legitim al Atenei de a-și apăra rînduielile sale democratice împotriva agresiunii oligarhiei spartane. Pătrunsă de un fierbinte patriotism, piesa are o valoare cu precădere politică, reflectînd starea de lucruri din perioada războaielor peloponesiace.*

În monologul Andromacăi din piesa cu același nume se desprinde de asemenea puternica ostilitate a poetului față de aristocrația spartană ce năzuia spre hegemonie asupra cetăților grecești:

„O, locuitori ai Spartei, dintre toți muritorii ființele cele mai odioase ale neamului omenesc! Sfătuitori de ticăloșii, meșteri ai minciunii, instigatori nerușinați de rele, voi al căror suflet dosnic, incapabil de gînduri sănătoase, nu cunoaște decît josnicii, prosperitatea voastră în Grecia este o sfidare a justiției! Ce nu se găsește la voi? Unde sînt mai multe omoruri? Lăcomie mîrșavă — pe buze cuvinte pe care gîndul le dezminte, aceasta a fost totdeauna conduita voastră. Moarte pe voi!“

Tragedia Troienele *este pătrunsă de o vehementă condamnare a războiului, cauză a unor groaznice suferințe omenești. După toate probabilitățile piesa a fost scrisă în timpul cînd Atena își pregătea expediția de cucerire a Siciliei (415 î.e.n.), care s-a terminat cu o grea înfrîngere pentru invadatori. Euripide repudiază acest pas necugetat al cetății sale sugerînd, cu mijloace de înalt dramatism, grozăviile războiului. Autorul apelează la un subiect mitologic, larg prezentat și în tragediile înaintașilor săi, războiul troian. Pornind de la momentul înfrîngerii Troiei, acțiunea descrie suferințele nefericitului popor — bărbații sînt omorîți, iar femeile troiene sînt împărțite ca pradă de război între aheenii învingători. Aceeași soartă crudă*

o împărtășește însăși bătrîna regină a Troiei, Hecuba, al cărei soț a căzut pe cîmpul de bătălie.

Hecuba este dată sclavă lui Ulise, regele Itacei, iar fiica sa cea mare, Casandra, va trebui să slujească ca soție de taină lui Agamemnon. Polyxene, cea mai tînără dintre fiicele regelui Troiei, e jertfită pe mormîntul lui Ahile, iar Andromaca, soția lui Hector, dată în robie feciorului lui Ahile, în timp ce copilul ei e aruncat de pe o stîncă.

În replicile troienelor, Euripide își concentrează asprul rechizitoriu împotriva agresiunii aheene, în timp ce eroismul apărătorilor Troiei primește o înaltă apreciere. Lupta lor a fost legitimă deoarece, fără să dorească războiul, ei au fost nevoiți să-și apere patria. Această idee este clar exprimată în monologul Casandrei:

Cine-i cuminte e dator să cruțe
Lumii un război, dar dac-ajunge
La el, cunună de dorit e-aceea
A unei morți frumoase pentru țară[1].

Deși victorioase, armatele grecești vor ajunge iminent la catastrofă, pentru că au recurs la o agresiune nedreaptă.

Legendarul război troian a inspirat și alte tragedii euripidiene: Ifigenia în Aulis, Ifigenia în Tauris, Hecuba, Helena *și* Andromaca. *Spre deosebire de personajele lui Eschil și Sofocle, construite după modelul eroilor homerici, în tragediile lui Euripide sînt dezvăluite dramele individuale ale unor oameni lipsiți de aureola eroilor legendari; războiul determină numeroase complicații în evoluția soartei lor personale, dezlănțuie pasiuni și sentimente puternice, provoacă suferințe neînchipuit de grele. Acesta e modul specific prin care Euripide prelucrează materialul de inspirație mitologică și este cu totul explicabil, avînd în vedere situația concret istorică pe care o reflectă opera marelui tragic.*

---

[1] *Ibidem*, p. 118.

Declinul polys-*urilor grecești este însoțit de o lipsă tot mai acută de stabilitate în guvernare, de schimbări dese ale conducătorilor politici și militari, de conjurații și ascuțite conflicte interne. În asemenea condiții idealul cetățeanului este tot mai slab legat de interesele generale ale* polis-*ului. Interesul pentru treburile obștești slăbește, iar individul caută tot mai mult refugiul în propriile lui preocupări, în izolare, deoarece viața publică nu-i mai dă nici satisfacție și nici siguranță. Oglindind aceste schimbări în viața societății sclavagiste (schimbări care încep să se întrezărească încă din ultimele decenii ale secolului al V-lea î.e.n.), Euripide își concentrează tot mai mult atenția spre complexe psihologice individuale, renunțînd la construcțiile monumentale ale eposului eroic folosite de Eschil și Sofocle. Tocmai de aceea, la ultimul mare tragic al secolului al V-lea î.e.n., nucleul creației dramatice îl reprezintă drama psihologică, puternic realizată cu mijloacele artistice oferite de tragedie. Pe bună dreptate Aristotel îl numește pe Euripide drept „cel mai tragic dintre poeți".*

Euripide a fost prezent în domeniul teatrului timp de cincizeci de ani, încîntînd publicul cu eroii săi, mai apropiați oamenilor decît oricare dintre eroii dramei atice. Deși în viață a repurtat mai puține victorii decît înaintașii săi, după moarte — survenită în anul 406 î.e.n. — faima sa a continuat nu numai să persiste, dar să se și dezvolte în conștiința generațiilor următoare.

IMPORTANȚA CELOR TREI TITANI AI TRAGEDIEI ELENE

Tragedia greacă din secolul al V-lea î.e.n. a reprezentat culmea creației dramatice a antichității. Atît ca structură și adîncime a conflictului, cît și ca tehnică

de reprezentare, ea a rămas în esență neschimbată de-a lungul multor secole ce i-au urmat. Opera lui Eschil, Sofocle și Euripide a exercitat o puternică atracție și influență asupra literaturii dramatice din epoca elenistă, a celei romane și alexandrine, ea constituind de asemenea un izvor de inspirație pentru marii autori de tragedii ai Renașterii și ai epocii moderne.

*

Tipărirea și răspîndirea largă în țara noastră a operelor literare valoroase din trecut nu este întîmplătoare, ci reprezintă împlinirea unui important deziderat al culturii noastre socialiste, acela de a valorifica bogata moștenire culturală creată de-a lungul veacurilor anterioare. Această sarcină a fost definită cu o deosebită claritate de V.I. Lenin. Adresîndu-se tineretului sovietic de la înalta tribună a celui de-al III-lea Congres general al Uniunii Tineretului Comunist din Rusia, ținut în 1920, Lenin spunea: „Poți deveni comunist numai atunci cînd îți îmbogățești memoria cu cunoașterea întregului tezaur pe care l-a elaborat omenirea“[1]. În lumina indicației leniniste, clasei muncitoare, făuritoarea culturii socialiste, îi revine sarcina dezvoltării celor mai bune și progresiste tradiții ale gîndirii omenești din trecut.

Respingînd orice atitudine negativistă față de adevăratele comori spirituale născute și dezvoltate în vechile orînduiri, marxism-leninismul oferă totodată posibilitatea unei analize științifice a valorilor culturale, în vederea stabilirii judicioase a locului pe care îl ocupă în patrimoniul gîndirii universale. Această indicație prețioasă reprezintă o călăuză sigură în activitatea largă de culturalizare pe care o desfășoară partidul și statul nostru socialist.

Prezentarea creațiilor artistice — în cazul de față a operelor tragicilor greci — în lumina istoriografiei

---

[1] V.I. Lenin, *Opere*, vol. 31, E.S.P.L.P., București, 1956, p. 269.

și criticii literare marxiste, științifice, contribuie la înlăturarea interpretărilor idealist-burgheze, la zugrăvirea unui tablou veridic, în care se dezvăluie determinările obiective, social-istorice ale producțiilor spirituale, ceea ce permite folosirea lor ca instrument util și eficace de cunoaștere a trecutului societății omenești.

Aceste considerații justifică din plin prezenta apariție a culegerii de drame din tezaurul tragediei atice, care trezește un viu interes cititorului contemporan și oferă tineretului îndeosebi un prețios material în formarea orizontului cultural.

AURELIAN TACHE

ESCHIL

PERŞII

472 î.e.n.

PERSOANELE TRAGEDIEI

(în ordinea intrării în scenă)

CORIFEUL

CORUL, **alcătuit din bătrîni din Susa**

REGINA, **văduva regelui Darius și mama lui Xerxes**

VESTITORUL

UMBRA LUI DARIUS

XERXES, **regele perșilor.**

Acțiunea se petrece la Susa, în fața palatului lui Xerxes.

Decorul înfățișează un portic unde se adună consilierii marelui rege, cum este supranumit Xerxes[1].

Aceștia intră cu pași rari în scenă.

CORIFEUL

M e l o d r a m ă.

Sosesc aleșii, oamenii de taină,
Ai regelui. Sînt duși la luptă perșii,
Elada s-o stropșească, dar pe-acești,
Prin rangul lor, al nostru rege Xerxes,
Stăpînul cel din Darius[2] născut,
Aici în Susa[3] i-a lăsat anume,
Pămîntul să-i păzească, și palatul
Cu aurul și tot belșugul lui...
Dar inima, prevestitoarea pururi
Nedezmințită, ori de cîte ori
Nenorociri se-apropie, și-acum
Se-ntreabă-ngrijorată: cum s-o-ntoarce

---

[1] *Xerxes* (sau Khshayarsha) I: supranumit și „regele cel mare", a domnit între 485—465 î.e.n.; era fiul lui Darius I și al reginei Atossa. După ce a înăbușit o revoltă în Egipt, a invadat Grecia și a ruinat Atena; înfrînt la Salamina, își părăsește armata, care este zdrobită la Plateea (479 î.e.n.) și fuge înapoi în Asia. A murit asasinat.

[2] *Darius* (sau Dîryavas) I: rege al Persiei (550—486 î.e.n.); a domnit între 521—486 î.e.n. Organizator priceput, și-a împărțit imperiul în 20 de satrapii, a cucerit India, a subjugat Tracia și Macedonia, dar a fost învins de greci la Maraton. A murit înainte de a porni în cea de-a doua expediție împotriva grecilor.

[3] *Susa*: capitala provinciei Elam (sau Susiana), una din satrapiile imperiului persan, oraș de reședință al lui Darius și al urmașilor săi.

Din bătălie Xerxes? Dar armata
Ce strălucea în aur la plecare?
În mari șuvoaie, forța plămădită
În Asia, s-a dus în întregime —
Și inima-mi tresare speriată,
Chemînd un vestitor, dar în cetate
N-ajung de mult nici soli, nici vestitori.
Au părăsit Ecbátana[1] și Susa,
Și Kissia[2] cu vechi întărituri,
Și au pornit la bătălie perșii,
Pe nave sau călări, și cei mai mulți
Pe jos s-au dus, alcătuind greimea
Războinicei armate... Au plecat
Să cucerească Grecia, Amístres[3],
Astáspes[4], Megabátes[5], Artafrénes[6],
Toți comandanți și regi supuși lui Xerxes,
Avînd subt braț armate colosale!
S-au revărsat nebiruiți arcași
Și călăreți grozavi la-nfățișare,
Cumpliți în bătălii, prin vitejia
Din inimile lor neclătinate...
Pe calul său de luptă, Artembáres
Și el s-a dus, și dus e și Masístres[7],
Și s-au urnit, arcașul cel mai strașnic,
Imáios cel viteaz, și Farandákes, —

---

[1] *Ecbátana:* capitala vechiului regat al mezilor.

[2] *Kissia:* regiune muntoasă din Susiana, între Susa și Ecbátana. Eschil pare s-o considere o cetate întărită.

[3] *Amístres, Artembares, Imaios, Farandákes, Sostanes:* căpetenii persane.

[4] *Astáspes:* în realitate — Histaspes, căpetenie persană.

[5] *Megabátes:* de fapt — Megabise, general al lui Darius I, participant la cel de al doilea război medic.

[6] *Artafrénes:* în realitate Artafernes, general persan, nepotul lui Darius, a cărui armată o comanda la Maraton (490 î.e.n.), în timpul primului război medic; a luat parte și la expediția lui Xerxes (480 î.e.n.). Este fiul lui Artafernes, guvernatorul Sardesului.

[7] *Masistres:* căpetenie persană. Poate unul și același cu *Masistras*.

S-a dus Sostánes, ce-și dezlănțuiește,
Ca nimeni altul, caii în galop!
S-au revărsat și de la Nilul larg
De hrană dătătorul, Susiskánes[1]
Și Pegastágon[2], fiu al lui Egiptos[3],
Și s-a urnit și marele Arsámes[4],
Regal stăpîn al Memfisului sfînt,
Și s-a urnit și din străvechea Teba,
Ariomard[5]! Tot din Egipt, vîslași,
Cu bărci ce taie bălțile de-a dreptul,
S-au dus într-o mulțime fără capăt
Și înspăimîntătoare.
Și s-au dus
Spre Grecia, aleșii lidieni,
Stăpîni de ginți în continentul lor...[6]
S-au dislocat și regi ce au în grijă
Mulțimi de herghelii. Așa, s-au dus,

---

[1] *Susiskánes:* căpetenie a trupelor egiptene din armata persană. Într-o replică din piesă apare ca un conducător med, căci numele lui este însoțit de determinativul *ecbatanezul*.

[2] *Pegastágon:* căpetenie a trupelor egiptene subordonate perșilor.

[3] *Egiptos:* numele primului rege legendar egiptean.

[4] *Arsámes:* căpetenie persană de trupe egiptene din armatele subordonate perșilor.

[5] *Ariomard:* căpetenie de trupe egiptene din armata aliaților lui Xerxes, subordonate persanilor. După Herodot ar fi fost un înalt demnitar persan însărcinat să guverneze Teba egipteană supusă. Într-alt loc din piesă este citat din nou (sriomardos) și din context reiese că ar fi o căpetenie de oști lidiene.

[6] În epoca războaielor medice imperiul lidian încetase a mai exista. Lidia devenise una dintre provinciile imperiului persan. Cum însă perșii obișnuiau să guverneze prin intermediul unor indigeni, nobilimea indiană rămăsese stăpînă peste provinciile ce alcătuiseră fostul imperiu lidian. Sardesul, fosta capitală imperială, rămînea capitala întregii acestei părți a Asiei. În acest sens, așadar, lidienii erau *stăpîni de ginți în continentul lor...*

Vitejii Metrogátes[1] și Arctéus[2]
Și a trimis și Sardesul[3] de aur
Puhoi de luptători în mii de care,
În pîlcuri rînduite, și purtate
De cîte patru cai și cîte șase,
Priveliște grozavă la vedere!
Pîn' și vecinii Tmolosului sacru,
S-au bucurat, voind s-arunce jugul
Pe-al Greciei grumaz! Cu misieni,
Neîntrecuți aruncători de suliți,
S-au dus Tharibis[4] și Mardón[5] cel strașnic,
— Aceste nicovale — să tocească
De-mpotrivirea lor, greceasca lance[6]!
Și Babilonul cel bogat în aur
Învolbura potopuri de mulțimi:
Soldați pe jos, stăpîni deplini pe arcul
Ce-l încordează nesovăitori —
Și marinari cu flotele...
În urmă,
Din marginile vastului imperiu,
Din Asia întreagă alergau,
Cu spade scurte, mari mulțimi, plecate

---

[1] *Metrogátes:* căpetenie de trupe lidiene din armata persană.

[2] *Arctéus:* căpetenie din trupele lidiene aflate în armatele aliaților lui Xerxes și subordonate persanilor. Într-alt loc din piesă, acest Arcteus pare a fi comandant de detașamente egiptene.

[3] *Sardes:* capitala vechiului imperiu lidian, la poalele muntelui „sacru" Tmolos, pe malul vestitului fluviu Pactol; oraș celebru prin luxul și bogățiile sale.

[4] *Tharibis:* căpetenie a trupelor misiene din armata persană.

[5] *Mardón:* general persan, ginere al lui Darius. În 480 î.e.n. Mardonis era unul dintre locotenenții lui Xerxes. După înfrîngerea de la Salamina iernează în Tesalia, ocupă Beoția și Atica și jefuiește Atena. În 479 î.e.n. este învins la Plateea, unde și moare.

[6] Imaginea *lăncii* este asociată cu armata grecească; pe de altă parte *arcul* simbolizează armata persană. Antiteza va reveni, sub diverse forme, în piesă.

Poruncilor lui Xerxes! Și, așa,
S-a dus la luptă, floarea vitejiei
Din Persia, și se aude cum,
Subt pasul lor, pământul strămoșesc
Al Asiei, din măruntaie geme!
Trec zilele, și cei rămași acasă
Le numără, și zilele se scurg,
Și tremură soțiile, părinții,
Și tot mai lung și tot mai lung e timpul!

CORUL

Maiestuos și evocator.

De bună seamă, la strîmtoarea Helei
Atamantida[1], *sînt acum ajunse*
Puhoaiele de oști nimicitoare!
O, parcă văd cum jugul cel de nave
L-au și zvîrlit peste grumazul mării,
Iar țărmul continentului vecin
L-au și atins, trecînd pe pod de nave,
Legate cu odgoane tari de in...
Subt pumnul căpeteniilor aspre
Încovoind armatele și flota,
Al nostru rege zeilor egal,
Fecior născut din ploaia cea de aur[2] —
Al Asiei, bogată în popoare,
Nestăpînit stăpîn, el, dintr-o dată
Pe două căi și-a repezit, cumplita
Și-ngrozitoarea mare de popoare —

---

[1] *Hela Atamantida:* eroină mitologică, fiică a lui Atamas (rege legendar al Beoției); fugind de mama ei vitregă, Ino, s-a înecat în strîmtoarea ce separă Tracia de țărmul nord-vestic al Misiei; strîmtoarea a primit numele de Helespont, literalmente „strîmtoarea Helei".

[2] Aluzie la episodul mitologic al nașterii lui Perseu, născut din iubirea dintre Zeus și Danae, la care Zeus coborîse sub forma unei ploi de aur. Perseu era considerat dătătorul de nume, patronul familiei regale persane, strămoșul lui Xerxes Perseidul. Vezi *Perșii*, p. 46, n. 2.

Pînă-n grumaji Ahaia[1] *s-o îngroape!*

(Mai intens.)

Au ochii lui demonici în străfunduri
Întunecimi albastre! Gîndul lui
Stîrnește milioanele de brațe
Și flote pune-n mers! Și iată-l, dar,
Cum, așezat în carul sirian[2],
Repede către lăncile dușmane
Neînfricații Asiei arcași!
Ce vitejie va putea să-nfrunte
Puhoiul nesfîrșit de omeniri?
O, nici un dig, oricît ar fi de strașnic,
Nu va putea opri dezlănțuirea
Talazurilor revărsatei mări!
Vă spun: armata Persiei e încă
Nebiruită, iar poporul ei,
Neclătinat în inima viteză!
Dar mă întreb: se află muritor,
Care-ar scăpa de cursele întinse
De gîndurile zeilor vicleni?
O, cine, dar, cu sprintene picioare,
A izbutit elanul să-și înalțe
Pentru un salt spre ținta fericirii?
Ateea[3], *dulce și mîngîietoare,*

---

[1] *Ahaia:* numele unei regiuni din vechea Tesalie unde, conform tradiției mitologice, ar fi domnit Ahaios, strămoșul mitic al aheenilor. Erau două ținuturi cu acest nume: unul în Pelopones, celălalt, ce se mai numea și Ftiotida, în sud-estul Tesaliei. Armata persană se retrage prin nordul Beoției și pătrunde în Tesalia prin Ahaia-Ftiotis.

[2] Car tras de cai sirieni.

[3] *Ateea:* în grecește *Ate*. În mitologie înfățișează o personificare a rătăcirii minții sau a crimei, calamități trimise de zei spre pedepsirea muritorilor. În ipostaza de zeiță este o divinitate răufăcătoare alungată din Olimp pentru zîzaniile ce provoca; inspiră acțiunile criminale, aduce năpasta. În tragedie apare uneori ca o divinitate a răzbunărilor sîngeroase, înrudită cu Eriniile, alteori, ca o întruchipare a pedepsei.

Spre cursele-i ascunse cheamă omul,
Și nu se află muritor să scape
Din cursele întinse, printr-un salt...

(Amplu.)

E drept că zeii au vestit de mult
Ce gînduri au cu perșii, cînd le-au dat
Grozav avînt, necontenit să treacă
Dintr-un război în altul, spulberînd
Întărituri faimoase, și le-au dat
Cîmpiile de luptă, potopite
De colbul călărimilor și de
Cetățile căzute în ruină...
Și-acuma, ei, pe drumurile mării,
Cu albe spume, zbuciumate-n vînturi,
Pe ale mării drumuri largi, deprind
Cum să contemple sfintele întinderi,
Frînghiilor de in de pe corăbii
Încredințîndu-și zilele...
Vioi și mișcător.

Pe zei!

O, vai de tine, inimă cernită
Și sfîșiată de tristeți! Mă tem
Că în curînd cetatea noastră Susa,
De fiii ei războinici văduvită,
Va auzi înăbușitul strigăt:
„O, tu, persană oaste, vai de tine!“
Și teamă mi-i că strigătului jalnic
Din Kissia n-o să-i răspundă nimeni!
Și parcă văd femeile plîngînd,
Cu văl de in în unghii sfîșiat,
Răcnind: „O, vai, nefericită oaste...“

(Mai lent.)

Plecară călăreții și pedeștrii:
Poporul ca albinele roit-a

Pe urma comandantului! S-au dus,
Și au legat un continent de altul,
Cu punți întinse peste sînul mării...
Iar paturile soților, acum
Stropite sînt de lacrimi. Doar durerea
O mai cunosc femeile persane;
Și singure și părăsite, ele
Oftează după soții ispitiți
De-amăgitoarea luptelor iubire...

M e l o d r a mă .

CORIFEUL

Noi, cei rămași în anticul palat,
Datori sîntem să fim mai înțelepți,
Mai reținuți în sfaturile noastre,
Pîn' nu aflăm ce soartă are Xerxes,
Coborîtor din Darïus, la rîndu-i
Coborîtor din osul lui Perseus[1],
De nume dătătorul ginții noastre...[2]
Vor birui săgețile persane
Așa de iuți, sau ascuțita lance[3]
A Grecului?
Dar iată, o, bătrîni,
Regina se apropie, măreață,
Frumoasă ca lumina ce scîntéie
Doar în privirea zeilor! Plecați
Să-ngenunchem la sfintele-i picioare...
Dați înălțare glasurilor voastre,
Mai largă înălțare, închinîndu-i
Ofrandele cîntărilor...

---

[1] *Perseus:* erou mitologic grec, socotit strămoșul perșilor.
[2] Vezi *Perșii* p. 43, n. 2.
[3] De fapt, nu numai armata greacă folosea laucea: și în armata persană existau unități de lăncieri.

Corul se înclină. Intră regina,[1] pe carul ei,
urmată de un impresionant alai.
(Vorbit.)

Sublimă,
Înaltă și puternică stăpînă,
A tuturor femeilor persane,
Cu late brîuri! Tu, prea sfîntă mamă
A vajnicului Xerxes! Tu, ce-ai fost
Soție unui zeu și ai născut
Un zeu la rîndu-ți! Văduvă iubită
A strașnicului Darïus, aș vrea
Ca azi măcar, norocul moștenit
De fiul tău, de la străbunii vrednici,
Să-i ocrotească oastea...

REGINA

O, prieteni!
Am părăsit acest palat de aur
Și încăperea unde am dormit
Alăturea de Darïus, căci grija
Atît de tare inima-mi sfîșíe!
Bătrîni! Eu vouă vă voi spune totul,
În ora-ngrozitoare cînd mi-i frică
Pîn' și de umbra mea! O, scumpi bătrîni!
Mă tem de marea noastră bogăție,
Căci, poate, soarta pururi schimbătoare
O să-și întoarcă fața de la noi,
Stîrnind noian de pulberi pe pămînturi,
Și dărîmînd acest măreț lăcaș,
Al bogăției, înălțat cîndva,
De Darïus, prin mîna unui zeu!
De două ori mă tem, cinstiți bătrîni,
Căci iată, bogății atît de mari
Nu-și au apărătorii pe potrivă; —

---

[1] Este vorba de Atossa, cea mai vestită dintre principesele persane care au purtat aceste nume, văduva lui Darius și mama lui Xerxes.

Iar fără bogății, ce-ar fi puterea?
Oricare-ar fi, nu poate să-și înalțe
Întreaga strălucire... O, e drept
Că nimeni nu s-atinge de averi,
Dar gem de grija ochiului de pază,
Căci ochiul unei case e prezența
Stăpînului... De asta mă frămînt,
O, credincioși, o, voi, bătrîni persani,
Și vă aștept nerăbdătoare sfatul...

CORIFEUL

Mă tot frămînt, mă tot întreb, regină
A Persiei: n-ar fi mai nimerit
Dac-aș tăcea? Mă-ntreb: voi fi în stare
Cu sfatul meu folositor să-ți fiu?
Dar crede-ne că-ți stăm la îndemînă
Cu tot ce vom putea...

REGINA

Deci, ascultați:
Cumplite visuri noaptea mă frămîntă,
De cînd s-a dus cu oastea fiul meu,
Să spulbere Ionia[1]... Dar vis
Mai înspăimîntător n-am mai avut,
Ca visul de-astă-noapte! Hai, bătrîni,
V-apropiați mai tare!
Se făcea,
Că două fete mîndre se arată,
Strălucitor învesmîntate. Una
Purta veșmînt persan. Costumul doric[2]

---

[1] *Ionia:* ținut în Asia Mică, la sud-vest de Lidia, pe țărmul Mării Egee. În piesă desemnează Grecia în general, ca aluzie la teritoriile locuite de vechiul trib al ionienilor care, după ce au fost alungați de dorieni din Grecia, s-au stabilit pe coastele Asiei Mici.

[2] Portul dorian, al locuitorilor din ținutul grecesc Dorida.

Cealaltă îl purta. Ținuta lor
De naltă, uimitoare maiestate,
Și frumusețea fără de prihană,
Deopotrivă parcă aminteau
Străbunele din adormite veacuri!
Surori erau, și fiice, coborîte
Din osul vechi al acelúiași neam,
Dar soarta le-a prescris să locuiască
În două patrii: una în Elada,
Cealaltă însă în pămînt barbar;
Eu le vedeam în vis cum se sfădeau,
Și cum, deodată, fiul meu venind,
Întîi a încercat să le împace,
Pe urmă le-a supus subt brațul său,
Și le-a-nhămat la carul sirian,
Pe amîndouă cu grumajii prinși
În nodurile acelúiași ham!
Și mîndră fost-a fata cea dintîi,
Din frîu lăsîndu-și liberă doar gura,
Pe cînd cealaltă, de năravuri cuprinsă,
A început să zvîrle din picioare,
Și, dintr-o dată, apucînd în mîini
Curelele ce o legau de car,
Le-a rupt, și-a rupt căpăstrul drept în două,
Cu grozăvie împingîndu-și șoldul
De-a curmezișul hățului... Atunci,
Feciorul meu s-a prăbușit din car,
Și, iată, a lui Darïus fantomă
I-a apărut alături, să-l deplîngă,
Iar fiul meu, cum a zărit fantoma,
Veșmintele își sfîșia, gemînd...
Acestea sînt, cinstiților bătrîni,
Vedeniile nopții! M-am sculat,
Și, scufundîndu-mi mîinile în apă
Neîncepută, am luat ofrande,
Și la altarul zeilor le-am dus;
Dar am văzut cum se rotea asupra

Altarului, un vultur[1], ridicat
La înălțimea soarelui... Văzîndu-l,
Mi-a amuțit și strigătul pe buze!
Și, să vedeți, prieteni... Ca săgeata
S-a ridicat un șoim[2]! Subt ochii mei,
S-a aruncat spre vultur, și-ntr-o clipă
I-a sfîșiat cumplit trufașa țeastă,
Încît, înspăimîntat, semețul vultur
S-a strîns ca ghemul!
Iată ce-am visat,
Și groaza mă cutremură! Chiar voi,
Mă ascultați îngălbeniți de spaimă!
Știți bine doar, că dacă fiul meu
Va birui, se va nălța pe veci
Între eroii neasemuiți,
Iar dacă nu, el n-are să dea seamă —
Ci, orișicum, tot el va fi stăpînul
Pămîntului persan...

CORIFEUL

Preasfîntă maică!
O, cum te-aș speria sau liniști?
Deci, prea plecați te sfătuim: ridică
Din nou, fierbinte rugă către zei,
Să spulbere vedenia grozavă,
Și-nlăturînd deznodămîntul tragic,
Noroc s-aducă, ție, și-alor tăi,
Și patriei! Apoi să-nchini libații[3]
Pămîntului și celor din morminte!
Adînc despică-ți inima, și roagă-l
Pe Darïus, cel apărut în vis,
Din creierii tenebrelor s-aducă

---

[1] Simbol al imperiului persan.
[2] Simbol al puterii și iscusinței grecești.
[3] *Libații:* cîteva picături dintr-o băutură ce erau vărsate înainte de a bea, drept semn de închinare zeilor.

Augurul bun subt undele luminii,
Iar cîrdul prevestirilor sinistre,
Să ți-l oprească Darïus, în noaptea
Din nepătrunsul Hades... Îți vorbesc,
Cu tot adîncul inimii deschis,
Ca un profet iluminat de nimbul
Sincerității... Visul tău, regină,
Va odrăsli lăstarii fericirii...

REGINA

Din dragoste adîncă pentru Xerxes,
Și pentru casa asta, mi-ați răspuns
Așa de bine! Dragostea vă-ndeamnă
Să tălmăciți și visul meu așa...
O, fiți de partea mea, evenimente!
Precum m-ați sfătuit, voi săvîrși
Chemare naltă către zei și morți,
Îndată ce mă-ntorc în încăpere;
Dar aș mai vrea să vă întreb: Atena
Cam unde vine?

CORIFEUL

E la asfințit,
La capătul pămîntului, cam unde
Stăpînul nostru, Soarele, apune...

REGINA

Și fiul meu, cutezătorul Xerxes,
Voia cetatea asta s-o supună?

CORIFEUL

El Grecia întreagă supunea,
Atena cucerind...

REGINA

Au grecii, oare,
Armată numeroasă?

CORIFEUL

O, mai bine
Ai întreba cît rău pricinuit-a
Armata asta, mezilor...

REGINA

Pe lîngă
Armata lor, au bogăţii destule?

CORIFEUL

Pămîntul lor e plin de nesecate
Izvoare de argint...

REGINA

Şi mînuiesc
Săgeata care arcul încordează?

CORIFEUL

Ei poartă spade, luptă corp la corp,
Şi poartă scut...

REGINA

Ce rege li-i stăpîn
Şi comandant?

CORIFEUL

O, grecii nu sînt sclavi!

REGINA

Dar cum vor ține piept unei invazii?

CORIFEUL

Precum au mai ținut, cînd au zdrobit
Puternica, lui Darïus, armată...[1]

REGINA

O, vai! Ce-ai spus? Tristețe-ngrozitoare
A mamelor celor plecați acum...

CORIFEUL

Dar iată: socotind că vrei să afli
Întregul adevăr, numaidecît,
Privește omul care vine-n fugă!
E-un vestitor persan! El ne va da
O veste clară, fie rea sau bună...

Intră un vestitor.

VESTITORUL

O, voi, cetăți din Asia întreagă,
O, tu, pămînt al Persiei, liman
Al bogăției fără de sfîrșit —
Cum a putut o izbitură numai,
Prosperitatea voastră s-o distrugă?
Căzut-a floarea perșilor în luptă!
Vai, mie, zei! De ce mi-i dat să fiu
Nenorocirii, primul vestitor?
Dar trebui-va, totuși, să vestesc,
O, perșilor, nefericirea asta:
Armata noastră este nimicită...

---

[1] Aluzie la înfrîngerea suferită de regele Darius, la Maraton, în anul 490 î.e.n., cînd, în timpul primului război medic, a fost învins de Miltiade.

CORUL

Îngrozitoare suferinți veniră,
Neprevăzute și sfîșietoare!
Hai, perșilor, dați plînsetelor drumul,
Vă scufundați în lacrimi, auzind
Îngrozitoarea veste...

VESTITORUL

Adevărul
Acesta e: armata e pierdută,
Și nici în gîndu-mi nu mai strălucea
Speranța de întoarcere...

CORUL

La ce
Am mai ajuns la bătrîneți adînci,
Să te trăim, cumplită catastrofă?

VESTITORUL

O, perșilor, vă jur! Am fost de față,
Și nu vă spun nimic din auzite,
Căci am văzut cu ochii mei venind
Nenorocirea...

CORUL

O, nenorocire!
De mii de ori nenorocire! Deci,
Popoarele din Asia, zadarnic
S-au îndesat cu armele, grăbind
Spre Grecia funestă...

VESTITORUL

În grămezi,
Stau morții noștri la această oră,
Pe țărmul Salaminei[1], și-mprejur!

CORUL

De mii de mii de ori, nenorocire!
Deci, stîrvurile semenilor noștri
S-au prăbușit, apoi s-au scufundat
Și-acum le poartă marea răscolită,
Ca-n mantii largi învăluite-n valuri...

VESTITORUL

Nici arcurile nu ne-au folosit,
Căci ne-am zdrobit de navele grecești!

CORUL

Se-aude în văzduh un geamăt lung,
Sfîșietor, sinistru! Pentru ce,
Au abătut asupra noastră zeii,
Durerile întregului pămînt?
Pierdută e armata...

VESTITORUL

Salamina,
Cuvînt nenorocit! O, tu, Atena[2],
Îmi stoarce lacrimi amintirea ta...

---

[1] *Salamina:* insulă din Marea Egee în golful Saronic, pe coasta occidentală a Aticei, în Grecia. Aici a avut loc marea bătălie navală, în care a fost zdrobită flota persană, în anul 480 î.e.n. (în timpul celui de-al doilea război medic).

[2] Orașul a rezistat în chip eroic atacului persan; pe de altă parte, perșii consideră Atena ca un loc nefast, deoarece Temistocle (525—460 î.e.n.,), comandantul suprem al grecilor, era atenian.

CORUL

De mii de ori Atenă odioasă!
De-acum mereu ne-om aminti de ea,
Și plînge-vor, de nume auzindu-i,
Femeile rămase-n văduvie
Și fără de feciori... Nenorocire
Lipsită de prinosul mîngîierii...

(O pauză. Tăcere.)

REGINA

De-atîta timp mi-i amuțită gura!
Strivită sînt de-ngrozitoarea veste!
Cine-ar putea cuprinde-ntr-un cuvînt
Dezastrul tot? Și, totuși, muritorii
În stare sînt să-și poarte suferința,
Cînd le-au trimis-o zeii! Povestește
Aici, în fața noastră, cum a fost!
Întîi, adună-ți gîndurile! Fii,
În vorbe, cumpănit! Hai, povestește,
Și geme povestind! Și, rînd pe rînd,
Înșiră comandanții prăbușiți,
Apoi conducătorii de popoare,
Porniți cu sceptrul! Cîte locuri goale,
Prin moartea lor, lăsară?

VESTITORUL

Află: Xerxes
E viu și liber!

REGINA

O, acest cuvînt
E o lumină peste casa mea,
E ca o zi de soare potopită,
În urma unei tenebroase nopți!

Căzut-a Artembáres, comandant
A zece mii de călăreți, răpus
Pe stîncile pieptișe din Silena[1]!
Lovit de lance a pierit Dadákes[2],
Ce comanda o mie de soldați[3]:
N-a apucat să sară de pe navă,
Și lancea l-a izbit... Apói, Tenágon[4],
Cel mai viteaz războinic bactrian,
S-a prăbușit pe insula lui Aias[5]
Bătută de talazuri... Și Liláios[6],
Și nobilul Arsámes au pierit,
Cu țestele izbindu-se de stînci,
Pe țărmul unei insule bogate
În porumbei[7]... Cu nava lor pieriră
Cei de la Nil[8], atît de tari în scuturi —
Pieri Arcteus, și pieri Adéues[9]
Pieri Farnukos cel cu scutul tare;
Matallos Hrisianul[10] comandînd
Vreo zece mii, murind, a mai văzut,
Cum barba lui roșcată, lungă, deasă,

---

[1] *Silena:* lung promontoriu stîncos la Salamina, situat la gura strîmtorii dintre insulă și țărm. Pe acest promontoriu grecii au înălțat, după bătălie, un trofeu memorial.

[2] *Dadákes:* comandant persan.

[3] În original se vorbește de *Dadákes hiliarbos*, adîcă *cel care comandă o mie de ostași.*

[4] *Tenágon:* comandant de trupe bactriene.

[5] *Aias, Aiax:* unul dintre cei doi eroi mitologici greci, participanți la războiul troian. Eschil face aluzie la Aias (fiul lui Telamon) stăpînitor al insulei Salamina. — Aici este vorba de o perifrază pentru Salamina.

[6] *Liláios, Farnukos, Amestris, Amfistreus:* căpetenii persane.

[7] Insulă care, după unii comentatori, n-a putut fi încă identificată.

[8] Egiptenii.

[9] *Adéues:* căpetenie a trupelor lidiene subordonate perșilor.

[10] *Matallos Hrisianul:* războinic din Hrisa (numele mai multor insule din Marea Egee și al unui oraș din Troada).

Culoarea și-o schimba încet-încet,
În baia cea de purpură...
Și magul
Arábos[1], și Artames[2] bactrianul,
Ce comandau treizeci de mii de negri
Încălărați, sînt înghițiți, de-a pururi,
De aspra glie unde au căzut;
Pieri Améstris și nepotolitul
Aruncător de suliți, Amfistréus!
Îmbracă doliul, o, cetate Sardes,
Căci marele viteaz Ariomárdos
Și el căzu! Căzut-a și Seisámes[3]
Din Misia! Și Tháribis din Lirna,
Eroicul oștean, ce-avea subt braț
Vreo două sute și cincizeci de nave,
La rînd și el căzu, nefericitul;
Și-n ce-i privește pe cilicieni,
Căzut-a Siennésis, comandantul
Cel mai viteaz, împrăștiind în rîndul
Vrăjmașilor îngrozitor măcel!
Aceștia sînt, precît îmi amintesc,
Căzuții comandanți. Dar n-a rostit
Cuvîntul meu, măcar a mia parte
Din lanțurile de nenorociri...

REGINA

O, plîngeți ochi, și lăcrămați! Mărire
A Persiei, pe veci ai asfințit...
Mai stai puțin! Întoarce-te: avură

---

[1] *Arábos:* căpetenie magă (din tribul magilor). Tribul magilor, a cărui existență este atestată de istorie (Herodot, Strabe), trebuie deosebit de numele castei preoțești a persanilor, celebrii magi a căror denumire ajunge, mai tîrziu, sinonimă cu „vrăjitori, șarlatani".

[2] *Artames:* comandant persan, conducător al oștilor bactriene.

[3] *Seisámes:* căpetenie de trupe misiene, din armatele subordonate perșilor.

Atîtea nave grecii, de-au putut
Armatele persane să înfrunte,
Și flota s-o scufunde?

VESTITORUL

Deci, aflați:
În ce privește numărul de nave,
Biruitori puteau să iasă perșii,
Căci flota inamică a avut
Trei sute numai, și încă zece nave
Alcătuind rezerva! Xerxes însă
Spre vălmășag a repezit o mie,
Și mai avea și două sute șapte
De nave iuți! O, iată, iată, deci:
A noastră flotă, după cum vedeți,
Puternică era și mai presus;
Dar zeii au voit să fim zdrobiți,
Pe-ale balanței talgere punînd
Izbîndă pentru greci, căci ocrotesc
Cetatea mîndră a zeiței Pallas[1]...

REGINA

Atena, deci, n-a fost măcar știrbită?

VESTITORUL

Bărbații ei sînt neînvinse ziduri!

REGINA

Dar care-a fost semnalul de asalt?
Porniră, oare, grecii, bătălia,
Sau fiul meu, cu nave fără număr?

VESTITORUL

Stăpînă preaînaltă! Tot dezastrul
Ni l-a adus un zeu al răzbunării,

---

[1] Atena, oraș închinat zeiței Pallas-Atena, în mitologia greacă, zeița înțelepciunii.

Ivit ca din senin, de nu știu unde.
Ni l-a adus prin gura unui grec[1].
Într-adevăr veni un grec din oastea
Ateniană. Cum s-a dus la Xerxes[2],
I-a spus că grecii, l-a începutul nopții,
În taină vor să fugă, îmbarcați
Pe navele în pîlcuri, încercînd
Să scape de pieire, fiecare
Pe seama lui fugind... Cînd auzi
Această veste, Xerxes n-a gîndit
La viclenia grecului, și nici
La gelozia zeilor! Curînd,
El și-a chemat la sine comandanții
Escadrelor, spunîndu-le că-ndată
Ce soarele va asfinți, și umbra
O să cuprindă cerurile sfinte,
Să rînduiască bine greul flotei,
În trei temute linii, să păzească
Ieșiri și trecători, mereu izbite
De valurile mării... Alte nave,
Într-o mișcare de învăluire,
Și insula lui Aias s-o-nconjoare!
Așa să fie! poruncit-a Xerxes,
Și dacă grecii vor scăpa de moarte,
Aflînd spre mare drumuri tăinuite,
Toți comandanții fi-vor osîndiți
Să li se taie capetele! Mult
S-a încrezut în inimă, rostind
Cuvintele acestea! Nu știa
Ce pun la cale zeii... Mai apoi,
Armatele s-au pregătit în tihnă.
Curînd cinau. În tihnă, marinarii
Se pregăteau și ei, să fie gata,
Legîndu-și bine vîslele-n curele!

---

[1] Numele grecului era Sikinnos, preceptorul copiilor lui Temistocle.

[2] Flota persană era ancorată la Falera, unul dintre cele trei porturi ale Atenei.

Și cum lumina soarelui s-a stins,
Și noaptea s-a lăsat, vîslași, soldați,
S-au și întors la nave. Greul flotei
S-a rînduit în linii. Fiecare
Se și afla pe locul poruncit.
Stătură marinarii și soldații
În încordată stare de alarmă!
Și noaptea a trecut. Vrăjmașii însă
N-au încercat să scape în ascuns —
Dar cînd ivit pe albii telegari,
Din unda Mării, Soarele, lumină
Strălucitoare pe pămînt vărsa,
S-a auzit dinspre vrăjmași strigare
Puternică, solemnă ca un imn,
Și stîncile din insulă purtau
Necontenit, ecourile...
Grecii
Așa se pregăteau de bătălie,
Cîntîndu-și imnul lor solemn, dar plin
De hotărîrea de-a pieri luptînd!
Și trîmbițele, mii, în vremea asta
Sunau și răsunau chemări înalte,
În liniile grecilor... Curînd,
S-a auzit a vîslelor pornire,
În ritm mișcînd, în ritm lovind talazul!
Le-am și văzut! Venea aripa dreaptă,
În linie de nave neștirbită!
Și toată flota a pornit apói,
Și-un glas striga, aproape, o înaltă
Chemare de îndemn: „Ci, haideți, fii
Ai Greciei, la lupta cea supremă!
Veniți! Veniți! Eliberați pămîntul
Străbunilor! Eliberați copiii!
Eliberați soțiile! Veniți!
Dați templelor străbune libertate!
Eliberați și locurile unde
Zac îngropate oasele străbune!
Veniți! Veniți! Acum, ori niciodată...“

„Întîrzierea e pieirea noastră!“
Au murmurat persanii ca-ntr-un freamăt,
Dar prea tîrziu, căci nave contra nave
Pornesc îndat’ și pintenii de bronz
Se și ciocnesc! O navă inamică[1]
Dă prima semnul crunt de năvălire,
Cînd a tăiat parîma unei nave
Feniciene! Nave contra nave
Veneau! Veneau! Și greul flotei noastre
S-a îndesat în cruntă rezistență
La început, dar s-au îngrămădit
În trecătoarea-ngustă, și grozav
Trosneau cînd se izbeau întreolaltă,
Cumplit zdrobindu-și prorele de bronz
Și sfărîmîndu-și vîslele! Atunci
Triremele[2] grecești le-nvăluiră,
Venind din dreapta! Le izbesc! Și-așa,
Le-au răsturnat, încît întreaga mare
Nu se vedea subt multele epave
Și-nsîngerate stîrvuri omenești.
Și țărmurii și stîncile sînt toate
Acoperite numai de cadavre...
Pe undele în fierbere, apói,
Dezlănțuit-au vîslele rămase
Îngrozitoarea fugă! Iară grecii
Izbesc în noi ca-n niște pești, zdrobind
Spinări și țeste, cu bucăți de vîsle,
Cu resturile smulse din epave;
Și răcnetele înspăimîntătoare
Domină doar întinderile mării,
Pîn’ noaptea cea la chip întunecoasă
Pogoară-ncet, acoperind dezastrul...
Așa a fost! Și nu mă simt în stare
Să-nșir aice numărul de pierderi;
Nu mi-ar ajunge zece zile-n șir!

---

[1] Se crede că primul atacant grec se numea Aminias din Palena și ar fi fost frate al lui Eschil.

[2] Vase cu trei rînduri de vîsle.

O, niciodată, niciodată încă.
În lungul unei zile n-au pierit
Atîția oameni...

REGINA

Vai, nefericirea
A puhoit grozav asupra noastră
Și-a tuturor popoarelor barbare[1]...

VESTITORUL

Dar tot ce-a spus cuvîntul meu, acum,
E prea puțin, pe jumătate doar!
Dezastrul abătut e, pe puțin,
De două ori mai mare...

REGINA

O, vai mie!
Dar ce nenorociri mai crude încă,
Puteau lovi armatele?

VESTITORUL

Pe zei!
A fost să piară rușinos și josnic
Tot tineretul Persiei, atît
De strălucit prin vitejia lui,
Atît de nobil și de strălucit
Prin dragostea ce regelui o poartă!

REGINA

O, ce mi-i dat s-aud, bătrîni prieteni?
Hai, inimă, primește izbitura!
Cum au pierit, deci, tinerii?

---

[1] Grecii considerau celelalte popoare drept „barbare". Evident, Eschil comite o inadvertență punînd în gura unei persane acest apelativ.

Se află
O insuliță[1]-n fața Salaminei,
Spre care nici o navă nu pătrunde,
Și-al cărei țărm îl cercetează doar
Slăvitul zeu al corurilor, Pan[2]!
Acolo, Xerxes și-a mînat soldații,
Să fie gata: navele grecești
Cînd vor porni amestecul de spaimă,
Soldații lui să căsăpească grecii
Refugiați pe insula aceea,
Cum și pe cei de valuri aruncați!
Dar Xerxes n-a citit cum se cuvine
Enigma viitorului: cum grecii
Din vălmășag biruitori ieșiră,
Și-au îmbrăcat pieptarele de bronz
Și au sărit pe nave! Și așa,
Înconjurat-au insula, încît
Nu mai știau ai noștri cum să scape;
Și mii de bolovani îi omorau,
Și arcurile împroșcau din coarde
Săgețile! Apoi, la un semnal,
Spre perșii de pe insulă porniră,
Într-un asalt! Măcelul săvîrșit
A fost îngrozitor! Pieriră perșii,
Tăiați și spintecați, pînă la unul!
Și-n vremea asta, Xerxes, pe-o colină[3]
Înaltă și aflată lîngă țărm,
Ce domina întregul front, văzînd
Măcelul săvîrșit, plîngea în hohot,
Își sfîșia veșmintele, strigînd
Cu desperare... Tot atunci a dat
Poruncă și armatelor terestre,

---

[1] Insulița se numește Psittalia și este situată la gura strîmtorii, între Salamina și coasta Aticei.

[2] *Pan:* în mitologia greacă, zeul turmelor și reprezentantul naturii personificate.

[3] Probabil înălțimea Aigaleos ce domină strîmtoarea.

Să se retragă! Fugă a-nsemnat
Retragerea aceasta!
Iată, deci,
Regină, pentru ce vei geme încă...

REGINA

O, soartă dușmănoasă! Iată cum
Ne-ai amăgit speranțele! Aceasta
A fost pedeapsa înspăimîntătoare
Primită de Atena cea ilustră?
O, fiul meu! N-a fost destul dezastrul
Soldaților pieriți la Maraton?
Voind să pescuiască răzbunarea,
Năvodul tău n-a scos decît pedepse!
Dar spune-mi, vestitor: pe unde sînt
Persanii noștri comandanți de flote,
Scăpați de la măcel?

VESTITORUL

Un vînt prielnic
I-a ajutat să fugă, fiecare
Pe nava sa... Și pedestrimea toată
Pierit-a în Beoția[1], de sete,
În van cătînd fîntîni cu ape limpezi!
[Iar noi, ceilalți, înăbușiți de fugă,][2]
Am străbătut pămîntul foceian,
Și-apoi Dorida străbătînd în fugă,
Cu gîturile arse, am ajuns,
În golful Maliacului[3], la rîul
Ce-i spune Sperchis, limpede în ape...
Și-apoi, bătînd cîmpiile Ahaiei

---

[1] *Beoția:* celebră provincie din Grecia antică, situată la sud-est de Dorida, în nordul Aticei. Capitala era Teba.

[2] În acest loc textul original este lacunar; versul restabilit este mai degrabă bazat pe supoziții.

[3] *Maliac:* golf pe țărmul vestic al Mării Egee, lîngă Termopile, la granița nordică dintre Dorida și Tesalia.

Și satele Tesaliei[1], cu pasul,
Ne-am nimicit de foame și de sete!
Și-ajuns-am la Magneția[2]; apoi,
La macedoni, la apa Axios.
Și am văzut și muntele Pangeu[3]
Și trestiișul lacului Bolbé[4]
Departe,-n Edonida[5]! Și aci
Prin îndurarea cerurilor, zeii
Au înghețat de la un mal la altul
Talazurile sfîntului Strimon[6]
Încît, văzînd aceasta, și ateii,
Îngenunchind, au dat strigări înalte
Pămîntului, și sacrelor văzduhuri!
Apoi, sfîrșind prelunga rugăciune,
Pe punți de gheață fluviul l-am trecut,
Dar fericiți sînt cei ce apucară
Să treacă peste fluviu, înainte
De sulițele zeului luminii!
Căci, în curînd, cînd discul luminos
Al Soarelui a început să bată
Cu flăcările lui scînteietoare,
În sfîntul fluviu, gheața se rupea,
Și-ngrozitor se-ngrămădeau fugarii,
Și fericiți cei ce piereau întîi!
Iar noi, puținii mîntuiți de moarte,
Am îndurat în Tracia grozav,
Și-așa, puțini de tot, am răzbătut
Acasă, pe pămîntul strămoșesc!
O, lăcrămează, Persie, și plîngi,
Căci pentru tine scuturată-i floarea

---

[1] *Tesalia:* ținut vestit din Grecia antică, situat pe țărmul de vest al Mării Egee, la sudul Macedoniei.

[2] *Magneția:* ținut în nordul Tesaliei.

[3] *Pangeu:* munte în nordul Macedoniei, vestit pentru minele lui de aur.

[4] *Bolbé:* lac în Tracia, dincolo de fluviul Strimon.

[5] *Edonida:* ținut pe malul fluviului Strimon, în Tracia.

[6] *Strimon:* Struma de astăzi; fluviu în Tracia antică; se varsă în nordul Mării Egee.

Poporului...
Acesta-i adevărul!
Dar gura mea puțin a fost în stare,
Și n-a rostit în amănunt dezastrul
Cu grozăvia lui...

(Părăsește scena.)

CORIFEUL

O, zei! O, zei!
Nemilostivă soartă, ce osîndă
Ai abătut spre Persia!...

REGINA

Vai mie!
Armata? Nimicită! O, vedenii
Întunecoase, ați avut dreptate!
Și voi, bătrîni, ați judecat ușor!
Dar sfatul mi l-ați dat; și-acum, mă duc
Și zeilor mă voi ruga! Apoi,
Ofrande în palat voi închina,
Pămîntului și celor din morminte...
Trecutu-i mort, dar vine viitorul!
Iar de la voi, bătrînilor prieteni,
Vom aștepta credința datorată
Odraslelor regești! Și dacă vine,
În lipsa mea, nefericitul Xerxes,
Să-l mîngîiați, bătrîni, cum se cuvine,
Și în palat să-l însoțiți, de teamă
Ca nu cumva nefericirii noastre
Să-i mai aducă Xerxes încă una![1]

(Regina iese împreună cu alaiul ei.)

[1] Suveranii orientali obișnuiau să-și puie capăt zilelor atunci cînd sufereau cîte o înfrîngere zdrobitoare.

M e l o d r a m ă.

CORIFEUL

Deci, ceasul a sosit! Armata mîndră
A perșilor nenumărați și falnici
E nimicită! Rege, ce-ai făcut?
Cu mîna ta ai îmbrăcat, o, rege,
Și Susa și Ecbátana, în doliu!
Mii de femei[1], cu mîinile lor slabe,
Cu unghiile vălurile-și rup,
Și lacrimile — rîuri se revarsă
Pe sînul lor...
Soțiile persane
Abia-și opresc suspinele, bocindu-și
Bărbații morți, și-mbrățișarea lor
Atît de bărbătească!
Plîng și gem,
După podoaba paturilor moi,
Căci, cum să-și uite focul tinereții?
Și plîng și gem soțiile, udîndu-și
Cu lacrimi, doliul, și le ard grumajii,
Suspinele de flacără, nestinse,
Și, iată, celebrez acum, eu însumi,
A oștilor obștească săvîrșire...

C u î n s u f l e ț i r e .

CORUL

Sosit e ceasul! Asie întreagă,
Lipsită de popoare, lăcrămează!
Dar Xerxes le-a mînat spre nimicire!
O, Xerxes le-a pierdut! Ca un nebun
Le-a repezit spre moarte! Numai Xerxes
Și flota lui!

---

[1] E vorba de mamele și de surorile ostașilor plecați în bătălie. De soții va fi vorba mai jos.

O, *Darïus, de ce*
N-ai fost în locul lui, mărite rege,
Atît de bun și-atît de bun războinic
Și neînvins? Toți oamenii din Susa
O, Darïus, atît te-au adorat!
Și pedestrimi și marinari, în stol
Enorm de păsări, i-a-nghițit tenebra
Văzduhului! Vai, mie! Ei au dus
Atîtea nave să le-nghită marea,
O, ei le-au dus, vai, mie, la ciocnirea
Dezastrului! Și numai singur Xerxes
A mai aflat scăpare, doar cu fuga,
Din mîna cea vrăjmașă, furișat
Doar printe stînci de gheață, și cîmpii
În Tracia, pe neumblate drumuri...
O, plîngeți, ochi, sfîrșitul trist al celor
Dintîi căzuți la țărmul lui Kihreus[1]*!*
Hai, plîngeți, ochi! Dați gemetelor drumul!
Cu unghiile inima v-o rumpeți!
Strigați atît de tare, să se-audă
Pînă la ceruri! O, strigați mai tare,
Mai tare implorarea ridicați-o!
Pînă la ceruri geamătul urcați-l!
Încremeniți văzduhuri și-ascultați:
Ei au pierit, de fúriile Mării
Zvîrliți și aruncați, și sfîșiați
De multe ființe ale Mării
Cu undele sărate! Zei din ceruri!
Părinții noștri nu mai au feciori!
Bătrîni nefericiți, mai tare gémeți,
Căci doar dureri, în valuri, ne-a adus
Grozava catastrofă...

M a i e s t u o s ș i s i n c e r .

Multă vreme,
N-o să-și mai plece Asia grumazul,

---

[1] *Kihreus:* erou din insula Salamina, după numele căruia s-ar fi dat insulei vechea denumire de Kihreia.

Subt legile persane! Multă vreme
Tributurile nu le-or mai plăti
Popoarele supuse! multă vreme,
N-or mai cădea popoarele-n genunchi,
Căci regele cel mare și-a pierdut
Puterea naltă!
Limbile[1] *supuse*
N-or mai simți zăbala! Este liber,
Și liber glăsuiește un popor,
Abia cînd zvîrle jugul de pe umeri!
Puterea noastră și-a aflat mormînt
În glia cea de sînge încruntată,
Pe insula lui Aias, bîntuită
De valurile mării...

Intră regina, pe jos, îmbrăcată în veșminte simple. Este urmată de sclave cu ofrande.

REGINA

Voi, bătrîni,
Ați cunoscut ce-nseamnă grija neagră?
De umbra lor se tem îngrijorații,
Și cred că fericirea n-are margini,
Cînd îi atinge raza fericirii...
Și astfel, eu, de umbra mea mă tem,
Și dușmănia zeilor o văd
În orice lucru! În auzul meu,
Necontenit răsună ca un strigăt
Tumultuos, și inima-mi încruntă
De-o și mai neagră spaimă! O, de-ar fi
Al biruinței strigăt! Dar e groaza!
Pe jos venit-am din palatul meu!
Lăsat-am fastul de odinioară,
Căci vreau s-aduc lui Darïus prinosuri,
Spre liniștirea celor din morminte!
Întîi, jertfi-voi lapte alb și dulce,

[1] *Limbă* — popor.

Și muls de la o vită ne-ntinată
De-a jugului povară! Voi jertfi
Și miere aurie, de albine,
Din sucul cald al florilor răpită;
Și voi jertfi licoare preacurată,
Strălucitoare, bună de băut
În stare pură, și anume stoarsă
Din vița cea sălbatică, aflată
Într-o bătrînă și vestită vie;
Și voi jertfi din rodul parfumat
Al albului măslin, ce niciodată
Nu-și scutură podoaba de frunzișuri;
Și voi jertfi ghirlănzi de flori, suave
Și proaspete fecioare ale gliei!
Deci, înălțați, bătrîni, cîntări solemne,
Spre evocarea celor din morminte!
Să-l evocați pe Darïus divinul,
În timp ce cu pămîntului voi da
Să soarbă din licori, și să ajungă
Pînă la gura zeilor din Hades...

M e l o d r a m ă.

CORIFEUL

Prinosurile varsă-le, regină,
Pămîntul adăpînd! Noi vom cînta,
Prin imnurile noastre să chemăm
Bunăvoința celor ce păzesc
Preasfinții morți, pe celălalt tărîm!
O, voi, divinităților preasfinte,
O, Geea[1], și tu, Hermes[2], vă-ndurați!

[1] *Geea:* în mitologia greacă *Ge*, divinitate personificînd pămîntul. Era de obicei invocată în formulele incantatorii și în magie.

[2] *Hermes:* în mitologia greacă, ambasadorul zeilor. Printre variatele lui atribuțiuni (zeu al turmelor, al drumurilor, al comerțului, al elocvenței etc.) o avea și pe aceea de a conduce sufletele în Hades. În acest caz se numea *Hermes Psihopompos* și la această ipostază face aluzie Eschil.

Inaltule stăpîn ce-i ai în pază
Pe morții noștri, vă-nduraţi, o, zei,
Și spiritul lui Darïus lăsaţi-l
Să se ivească la lumina zilei,
Căci dacă ne mai pasc nenorociri,
E! singur, numai, leacul le cunoaște...

Corul începe evocarea pe care o subliniază cu strigăte și gesturi violente: suspină și-și lovește pieptul, sau geme și strigă pe cel mort[1].

CORUL

Mărite rege, luminos ca zeii,
Auzi-mă, din celălalt tărîm,
Auzi-mi, dar, sfîșietorul strigăt,
Ce-l smulg, gemînd, din gura mea barbară,
Cu plînsul meu și cu a mea durere
Din rădăcini urnite! Din adîncul
Cel nepătruns al umbrelor, ascultă
Strigarea suferințelor grozave!
Auzi-mă, o, Geea! Zei ce-aveți
Al umbrelor imperiu în putere,
Îngăduiți acestor mari eroi,
Acestui zeu al perșilor, născut
La noi în Susa — o, îngăduiți-i
Să părăsească negrele lăcașuri!
Trimiteți-l luminii pe eroul
Ce nu mai are seamăn printre cei
Acoperiți de-al Persiei pămînt!
Cît ni-i de drag acest erou, o, zei!
Cît ni-i de drag mormîntul ce-i închide
Iubitul spirit! Tu, Aïdoneus[2],
Puternice stăpîn Aïdoneus,

---

[1] Această mimică dezordonată a corului este ridiculizată de comediograful grec Aristofan (aproximativ 450 — aproximativ 386 î.e.n.)în *Broaștele*.

[2] *Aïdoneus:* alt nume al lui *Hades*, zeul infernului. În mitologia greacă Hades semnifică în același timp și infernul.

Minunea săvîrșește-o, zeu puternic,
Neîntrecutul rege, să apară...
El nu și-a nimicit nicicînd soldații!
De aceea perșii îl recheamă azi,
Cu sfaturile-i pline de lumină,
Căci înțelept mereu a fost în sfaturi,
Și oștile-i mereu biruitoare!
Stăpînul nostru vechi! O, rege, vino!
Te-arată din mormînt și ca lumina
Să strălucești, ivindu-te deasupra
Mormîntului! O, vadă-se acum,
Sandala ca șofranul! Într-un fulger
De pietre scumpe ochii noștri vadă
Podoabele tiárei[1] *tale, rege!*
Părinte bun, o, Darïus, învie!
Apari, stăpîn peste stăpînul nostru!
Văzduhu-i plin de cețuri mortuare,
De cînd pieriră-n Grecia feciorii!
Arată-te, părinte, o, preadarnic,
O, tu, cel plîns de-o mie de prieteni!
.....[2]
Sînt nimicite flotele persane!
Nicicînd de-acum n-or mai străbate mări...

Deasupra mormîntului se ridică umbra lui Darius.

UMBRA LUI DARIUS

Voi, credincioși părtași ai tinereții,
Bătrînilor persani, ce suferință
A întristat așa cetatea Susa?
De ce suspini și gemi, o, Susa mea,

---

[1] Un fel de cușmă conică, îndeobște de fetru, avînd la vîrf un bumb, dintr-o nestemată.

[2] O lacună de trei versuri care, în manuscrisul original, sînt desfigurate și lipsite de orice sens.

Că pînă și pămîntul se despică?[1]
Îmi văd soția la mormîntul meu,
Prinosuri aducîndu-mi. Le primesc,
Cu dragoste, dar spuneți, o, prieteni,
De ce bociți și gemeți, evocînd
Cu-atîta jale, morții din morminte?
De ce mă cheamă gemetele voastre?
Nu e plăcut de loc, să părăsești
Tărîmurile umbrelor, căci zeii
Sînt învățați să țină, nu să lase
Din mîna lor pe cei ajunși la ei;
Dar i-a convins să mă elibereze
Renumele de care eu mă bucur,
Și am venit! Grăbiți-vă răspunsul,
Că-mi trece vremea! Oare, ce durere
Te mai apasă, Persie?

CORUL

O, rege,
Nu îndrăznesc să te privesc în față!
Cum aș grăi în fața ta? Și stăm
Încremeniți ca stanele de piatră...

DARIUS

O, nu e timp! Grăbiți-vă, căci vremea
Ca umbra mi se trece! Am venit
Căci m-a chemat potopul de suspine!
Nu vă sfiiți! Grăbiți-vă...

CORUL

O, zei!
Mi-i teamă să răspund dorinței tale!
Cum aș rosti cuvintele grozave,
Cînd te iubim atît...

---

[1] După credința superstițioasă a vechilor greci, pămîntul se desface datorită forței magice a incantației funebre recitate de cor.

DARIUS

De nu puteți
Grăi în fața mea, voi da cuvînt
Către soția mea, căci împreună
Odinioară patul împărțirăm...
Spre tine, deci, mă-ndrept, aleasa mea,
Să-ți ogoiesc șuvoaiele de lacrimi
Și-adîncile suspine! Hai, vorbește,
Căci muritori sînteți, și muritorii
Supuși au fost în veci de veci durerii...
Dureri sosesc pe mări și pe pămînturi
Și, totuși, viața curge înainte...

REGINA

Tu, cel ce-ai întrecut prin fericire
Întreaga generație de oameni,
Și cîtă vreme ai trăit sub soare
Ai fost mereu invidiat ca zeii;
Și astăzi încă te mai pizmuim,
Căci, amurgind spre celălalt tărîm,
N-ai mai văzut prăpastia căscată
A nemaipomenitelor dureri!
Ci, află, rege Darïus: puterea
Imperiului persan s-a prăbușit!

DARIUS

Dar cum? Venit-a ciuma, sau răscoala?

REGINA

O, nu! Ci spre Atena, puhoind,
Armata noastră fost-a nimicită!

DARIUS

Dar spune-mi, care dintre fiii mei
A dus războiul?

REGINA

Xerxes, fiul tău,
Nestăpînitul, a golit de oameni
Tot continentul...

DARIUS

Pe pămînt, pe mări,
A încercat această nebunie?

REGINA

Pe mări și pe pămînt au puhoit
Armatele persane, dintr-o dată,
Pe două drumuri...

DARIUS

Cum? Și pedestrimea
Trecut-a marea?

REGINA

A trecut-o! Xerxes
Legat-a continentele-ntre ele,
Cu pod de vase, la strîmtoarea Helei...

DARIUS

A cutezat, deci, fiul meu, să-nchidă
Bosforul vast?

REGINA

A cutezat! .Se vede
Că zei nefești îi rătăciră mintea!

DARIUS

Grozavi erau că l-au orbit așa...

REGINA

Sfîrșitul lui a însemnat ruina!

DARIUS

Și pentru ce oftați? Ce sorți avură
Armatele?

REGINA

După dezastrul flotei,
S-a nimicit armata de uscat!

DARIUS

Și, un întreg popor, pieri așa?

REGINA

Întreaga Susă plînge, pustiită
De-ai săi bărbați...

DARIUS

O, zeilor! Asemeni
Armată de uscat n-a izbutit
Nimic? Nimic?

REGINA

Nimic! Iar bactrienii,
Viteji de totdeauna, căsăpiți
Au fost, pînă la unul, și nicicînd
Nu vor avea bătrîni...

DARIUS

O, bactrienii!
Atît de vechi și strașnici aliați!

REGINA

Iar Xerxes, fiul tău, ar fi fugit,
Doar cu puțini soldați și fără fala
Alaiului...

DARIUS

Dar spune-mi, oare, unde
Și-a încheiat destinul? Și mai sînt
Speranțe de scăpare?

REGINA

Fericit,
Nespus, a fost, cînd a ajuns la puntea
Cu care continentele unit-a...[1]

DARIUS

Și a ajuns în Asia? E drept?

REGINA

Toți vestitorii au grăit la fel...

DARIUS

Ah, zei! Cît de curînd s-a împlinit
Oracolul! Prea repede, tu, Zeus,
Ai revărsat cerească ta mînie,
Spre fiul meu! Nădăjduiam că cerul
Va amîna și prelungi scadența,
Dar cînd cei muritori ca orbii intră
În ghearele primejdiei, nici zeii
Nu-i mai opresc ci îi împing din spate!
Izvoarele durerilor, prieteni,
Le-a revărsat doar zvăpăiatul Xerxes,

[1] E vorba de podul de vase construit de către Xerxes.

Cu tinerețea lui nesocotită...
Lui i-a venit în minte să oprească,
Prin lanțurile sclavilor, din curs
Preasfîntul Helespont, Bosforul, unde
Nu apa curge ci un zeu se-alintă...
El a avut curajul să oprească
Talazul din strîmtoare, și croind
Pe pod de nave drumul colosalei
Armate de invazie! O, Xerxes,
Tu, muritor nesocotit! Ai vrut
Pe zeii toți să-i chemi la înfruntare,
Și să-l înfrunți pe-al mării Poseidon[1]...
Ce nebunie! Cît de orb a fost,
Feciorul meu, în zvăpăierea lui!
De-acum, mă tem că marile averi,
Cu trudă îndelungă adunate,
Cădea-vor pradă primului venit...

REGINA

De vină sînt și prefăcuții sfetnici,
Lingușitorii! Ei i-au tot șoptit,
Că tu ai adunat averi imense,
Cu armele, pentru copiii tăi,
În timp ce el, lipsit de îndrăzneală,
Stă în palatul său și nu aduce
Comorilor nici o dobîndă nouă...
I-au tot grăit, perfizii, azi și mîine,
Și vorbele au prins! De-aceea, deci,
Porunca expediției a dat-o,
Și au pornit...

DARIUS

Deci, iată ce-au făcut,
Lingușitori perfizi, cu mîna lor

---

[1] *Poseidon:* în mitologia greacă, zeul mării, care, în reprezentările statuare, este înfățișat ținînd în mînă un trident.

Dezlănțuind spre Susa cataclismul
Cel nemaipomenit! Căci n-a mai fost
Asemeni cataclism, de cînd, tu, Zeus,
Ai dat în mîna unui singur rege
Tot continentul!
Medos[1] fost-a primul!
Iar fiul[2] său, urmîndu-l în mărire,
Desăvîrșit-a opera-ncepută,
Organizînd imperiul, sfătuit
De naltă-nțelepciune... Și urmîndu-i
Al treilea rege, Cirus,[3] norocosul,
Peste supuși a revărsat doar pace!
Prin judecata sa, el a cuprins
Și Lidia și Frigia, apoi
A subjugat Ionia întreagă,
Plăcut în ochii zeilor din ceruri!
Al patrulea a fost feciorul său[4].
Și Mardis[5] a domnit, rușinea țării
Și-a jilțului străvechi — dar, Artafrénes
Cu-ai săi conspiratori, pe negîndite,

---

[1] *Medos:* primul rege legendar al mezilor, fiu al Medeei și al lui Egeu. Mitologia greacă îl consideră dătătorul de nume, patronul mezilor; în grecește *medos* înseamnă med.

[2] Rege legendar al cărui nume nu s-a păstrat.

[3] *Cirus:* supranumit „cel mare", fondatorul imperiului persan; a domnit între 558—528 î.e.n. În al treilea an al domniei l-a detronat pe Astiages, regele mezilor, a cucerit Ecbátana, capitala Mediei, apoi s-a proclamat rege al Persiei. Atacat de Cresus, regele Lidiei, îl învinge și supune Lidia; apoi cucerește Babilonia și restul Asiei Mici, organizînd marele imperiu persan.

[4] Cambise, fiul lui Cirus cel Mare, a cucerit Egiptul; a domnit între 529—522 î.e.n.

[5] *Mardis:* de fapt Smerdis, fratele mezin al lui Cambise, asasinat de acesta din urmă. Eschil face aluzie la falsul Smerdis, un mag, Gaumeta pe adevăratul nume, care, profitînd de faptul că asasinatul fusese ținut secret, s-a dat drept autenticul Smerdis. Uzurpatorul s-a înscăunat în martie 521 î.e.n. După șapte luni de domnie a fost ucis de un grup de șapte conspiratori printre care și Artafernes, guvernatorul de mai tîrziu al Sardesului.

Prinzîndu-l în palat, l-au omorît!
[Și fost-a cel de al șaselea Marafis[1],
Al șaptelea, chiar Artafrénes însuși][2]
Și, în sfîrșit, eu însumi, dobîndind
Prin zbucium mult, domnia, am domnit!
Adese, am condus nenumărate
Armate, la război, dar niciodată
Nu m-am întors învins din bătălii!
E tînăr Xerxes! Judecata lui,
Prea crudă încă, a uitat atîtea
Povețe ce i-am dat! O, vechi prieteni!
Dac-am uni vreodată la un loc,
Tot răul cel stîrnit în lungul vremii,
De toți înaintașii și de mine,
N-ar egala această catastrofă...

CORIFEUL

O, Darïus și-atunci, ce-i de făcut?
Cum va afla de-acum poporul nostru
Limanuri către zilele mai bune?

DARIUS

Să nu luptați în Grecia nicicînd,
Chiar cu armate și mai numeroase,
Căci grecii au de partea lor pămîntul...

CORIFEUL

Pămîntul? Cum! E aliatul lor?

---

[1] *Marafis:* pare-se că n-ar fi existat nici un rege persan cu acest nume. De altminteri versul în care apare citat este o interpolare. Conform datelor istorice, imediat după uciderea lui Mardis (Smerdis) tronul a fost ocupat de Darius I, fiul satrapului Histaspe.

[2] Interpolare după surse incerte.

DARIUS

De bună seamă! Va înfometa
Armatele, oricît de numeroase...

CORIFEUL

Vom ridica o flotă colosală
Și oști alese...

DARIUS

Nu uitați: cei dușI,
Care-au ajuns pe-al Greciei meleag,
Nicicînd nu s-or întoarce...

CORIFEUL

Cum? Nicicînd?
Deci ei nu vor mai trece Helespontul?
Rămîne-vor pe veci în Europa?

DARIUS

Așa va fi! Oracolul nu spune
Doar jumătăți de vorbe! Fost-a scris,
O mînă de soldați să se întoarcă,
Și s-a-mplinit oracolul!
Iar Xerxes,
Neînvățînd nimic din catastrofă,
Și-a mai lăsat la greci, într-o cîmpie,
Armata lîngă unda tulburată
A rîului Asop, ce fecundează
Ogoarele Beoției! Acolo,
Păți-vor perșii multe rele încă,
Prin îngîmfarea și nelegiuirea
Ce-o săvîrșesc!
Statui de zei despoaie,
Și templele le ard! Distrug altare,

Dărîmă de pe socluri monumente,
Și le zdrobesc! O parte din pedeapsă
Și-au și primit-o însă nu-i de-ajuns,
Prăpastia nu s-a căscat întreagă,
Pînă-n străfund! Pedepse-i mai așteaptă!
Ca libațiuni, în valuri abundente,
Alt sînge scurs subt lancea dorianã
Va îngrășa cîmpia la Plateea[1]!
Movilele de stîrvuri, uriașe,
În graiul lor cel mut, mărturisi-vor
Trei generații, oamenilor: „Iată,
Voi, muritori! Să nu uitați niciclnd:
Supuși sînteți puterii mărginite!
Să nu lăsați orgoliul să-ncolțească,
De nu voiți să crească spicul crimei,
Și s-adunați recoltele durerii!“
Dar ați văzut, prieteni, cum a fost
Pedeapsa dată Persiei! Mereu
Să v-amintiți de Grecia și de
Atenieni[2]! Vă sfătuiesc, deci: nimeni,
Uitîndu-și bunăstarea, nu rîvnească
Spre bun străin, ducîndu-și la ruină
Norocul său! Căci Zeus, pururi este
Răzbunător și neînduplecat,
Și va lovi cu trăsnetul mereu,
Neînfrînarea poftelor! Bătrîni!
Datori sînteți, voi, înțelepți prieteni,
La dreapta judecată să-l aduceți
Pe fiul meu! Vă rog să-l sfătuiți
Să nu înfrunte niciodată cerul,
Prin îngîmfarea sa! Iar tu, bătrînă
Și preaiubită mamă a lui Xerxes,

---

[1] *Plateea:* oraș în vechea Beoție, situat la izvoarele fluviului Asop. Loc al celebrei bătălii între greci și perși, în anul 479 î.e.n., cînd generalul persan Mardonis a fost înfrînt și a pierit în luptă împreună cu șase mii de soldați.

[2] Se zice că Darius poruncise ca la fiecare masă un sclav să-i spună de trei ori: „Stăpîne, amintește-ți de atenieni!“

Întoarce-te-n palat! Alege pentru
Feciorul tău veșmintele ce-i plac,
Și vino de-l întîmpină, căci toate
Veșmintele el și le-a sfîșiat,
Cu mîna lui, pe culmile durerii!
Hai, liniștește-l prin cuvinte bune,
Căci doar pe tine, Xerxes te ascultă!
Eu mă întorc pe celălalt tărîm,
În grelele tenebre! Deci, vă las
Cu bine, voi, bătrîni! Și, nu uitați:
Oricît de multe rele sînt aici,
Primiți cum se cuvine bucuria
De a trăi! Căci morților, averea
Nicicînd nu le ajută la nimic...

Umbra dispare. Tăcere îndelungată.

CORIFEUL

Fără pereche e durerea mea,
Durerile prezentului trăind,
Și-aflînd ce-mi pregătește viitorul!

REGINA

Cît sufăr, zei! Trăi-voi umilința
De a-l vedea pe fiul meu în zdrențe!
Mă duc în fugă în palat, să caut
Veșminte noi! Apoi voi încerca
Să-mi recunosc copilul, căci nu pot
Uita ce-mi este drag, nici chiar pe culmea
Durerilor...

Iese.

A m p l u.

CORUL

O, zei! Imperiul nostru
Era puternic, fericit era
Cît fost-a rege Darïus bătrînul,

Puternicul și binefăcătorul
Și neînvinsul...
Lumii arătarăm
Armate neînvinse! Adevărul
Și legile dreptății luminau
Avîntul cuceririlor! Triumfuri
Am cunoscut!
Cetăți atît de multe
A cucerit bătrînul nostru rege,
Făr' să se miște din palatul său,
Și făr-a trece peste rîul Halis[1]*!*
În Tracia a cucerit cetăți
Aflate-n lungul golfului Strimon,
Și altele, de mare depărtare,
Cu turnurile către continent!
Și s-au supus subt legea lui cea blîndă,
Cetățile de pe strîmtoarea Helei,
Și istmurile Propontidei[2]*, toate;*
Și am ajuns cu stăpînirea noastră,
La Pontul Euxin[3]*.*
Asemeni, iară,
Am stăpînit și Lesbosul și Sámos
Bogată în măslini, și Páros, Chios,
Tot insule, de Asia aproape,
Și Naxos și Micona; și Andrósul
Și Ténos, alte insule vecine!
Și-am stăpînit și Lemnosul, aflat
În calea dintre două continente,
Și-am stăpînit și Rodosul cîndva,
Icaria și Cnida, și, asemeni,
Cetățile din Cipru: Pafos, Soloi,
Și Salamina, cea aflată-n Cipru,
Și metropolă le era Atena,
Pricină a suspinelor de astăzi!

---

[1] *Halis:* rîu în Asia Mică, frontieră naturală între imperiul medic și Lidia.
[2] *Propontida:* vechi nume al Mării de Marmara.
[3] *Pontul Euxin:* vechi nume al Mării Negre.

Bogatele cetăți ioniene[1],
Cu greacă populație, au fost
Cuprinse, doar cu buna chibzuință!
Erau soldații bine echipați,
Și trupele de sprijin, numeroase,
Chemate din imperiile lumii,
Alcătuiau puterea neînvinsă!
Și, fără îndoială, numai zeii
Au hotărît să fim acum răpuși
Printr-un dezastru, în deschisă luptă
Pe mare...

Un car cu patru roți, pe care se află un fel de cort, pătrunde în scenă. Dintr-însul coboară încet, clătinîndu-se, Xerxes, care face cîțiva pași înspre cor.

M e l o d r a m ă.

XERXES

O, nefericit ce sînt!
Vai, ce dezastru înspăimîntător,
De nimeni așteptat! Ce soartă cruntă
A nimicit poporul! Ce va fi?
Genunchii mi se-ndoaie, la vederea
Bătrînilor acești! Preasfinte Zeus,
De ce n-a fost să pier cu-ai mei războinici?

CORIFEUL

Mă plec și plîng, și plîng cumplit, o, rege,
Mărețele armate nimicite,
Și gloria imperiului o plîng,
Și vitejia celor nimiciți
De-ngrozitoarea coasă...

[1] E vorba de marile orașe ioniene, vestite în antichitate: Milet, Efes, Colofon, Mionte, Priena, Lebedos etc.

CORUL

Plîngi și gemi,
O, Persie, plecată spre mormîntul
Feciorilor născuți pe glia ta!
O, Xerxes i-a ucis! O, Xerxes numai,
A populat tot Hadesul cu umbre!
O, voi, arcași! Voi, floarea țării noastre,
Ați coborît de-a pururea în Hades!
S-au dus în pîlcuri, mii și mii de oameni,
Mulțimile, în pîlcuri, mii, compacte,
S-a dus la bătălie floarea țării,
Și a pierit în valul catastrofei!
Și Asia, o, rege, și-a plecat
Genunchii ei sub greutatea jalei...

XERXES

(Ceva mai viu.)

Vai, mie, zei! Doar eu, nefericitul,
O, numai eu am revărsat dezastrul,
Spre neamul meu și patrie...

CORUL

Vai, mie!
Nu pot să te întîmpin, rege Xerxes,
Decît bocind și suspinînd de jale,
O, nu te pot întîmpina, decît
Ca bocitorul cel mariandin[1]*...*

XERXES

Dați glas durerii! Suspinați și gémeți,
Căci împotriva mea s-a-ntors Destinul!

---

[1] Mariandinii erau un trib din Bitinia, care, în cinstea zeului Bormos, își manifestau cu frenezie jalea.

CORUL

Într-adevăr, hai, glăsuiți, suspine,
Jeliți dezastrul nemaiauzit
Ce l-a lovit pe mare! Bocitor
Voi fi de-acum pământului străbun
Și bocitor voi fi unui popor!
Suspinele vor fi merindea mea,
Și băutura mea...

XERXES

Doar zeul Ares
Ionianul[1] ne-a răpit puterea!
El a condus pe mări ioniene
Vrăjmașa flotă, numai zeul Ares
Acoperi cu resturile noastre
O mare dușmănoasă și un țărm
Nenorocit! Suspină deci și plîngi,
Și-ntreabă-mă, căci totul îți voi spune...

CORUL

Doar singur vii? Dar unde-ți sînt soldații?
Pe Farandákes unde l-ai lăsat?
Dar Súsas[2]? Dar Dotámas[3]? Pelagón?
Dar Agdabátas? Singur? Numai singur?
Dar Psammis[4], unde-i? Unde-i Susiskánes
Ecbátanezul?

XERXES

Au pierit... pierit...
Ci, repezi cu nava tiriană,

---

[1] Metaforă simbolizînd înflăcărarea războinică a atenienilor. *Ares:* în mitologia greacă era zeul războiului.

[2] *Susas:* general persan; după nume, originar din Susa.

[3] *Dotámas* (în realitate Datamas), *Pelagón*, *Agdabatas:* căpetenii persane.

[4] *Psammis:* după nume, probabil, general egiptean din armata persană.

Spre Salamina, i-au purtat apoi
Talazurile mării răzvrătite,
Pierind în lungul unui țărm stîncos!

CORUL

Farnukos[1] *unde-i? Unde e bătrînul*
Ariomardos? Singur? Numai singur?
Dar unde e și regele Seuákes[2]*?*
Și, unde e Lilaios? Singur? Singur?
Doar singur vii? Doar singur? Numai singur?
Dar Memfis[3]*? Dar Tharibis? Dar Masistras?*
Histáihmas unde-i? Unde-i Artembáres?

XERXES

Nenorocit ce sînt! Ei au văzut
Atena odioasă și străveche,
Apoi, pieriră dintr-o lovitură...

CORUL

Dar nu-l zăresc venind nici pe feciorul
Lui Batanakos[4] *fiu al lui Sesámas*[5]*!*
Și unde e Alpistos[6]*, mînă dreaptă*
Și „Ochi al tău de pază“? Nu-ți era
Numărător al oștilor[7]*? Dar Partos*[8]*?*

---

[1] *Farnukos, Histáihmas, Artembáres:* căpetenii persane.

[2] *Seuákes:* rege supus lui Xerxes, comandant în armata persană.

[3] *Memfis:* probabil căpetenie din trupele egiptene, un memfit, locuitor din *Memfis*, capitală a vechiului Egipt, considerat oraș sfînt.

[4] *Batanakos:* căpetenie persană, fiul lui Sesamas.

[5] *Sesamas:* general persan. Poate o transcriere diferită.

[6] *Alpistos:* căpetenie persană; supranumit „Ochiul de pază“ al regelui. „Ochii de pază“ erau un fel de împuterniciți ai regelui, care inspectau provinciile imperiului. După unii istorici este vorba de agenții secreți ai monarhului.

[7] Aluzie la recensămîntul oștirilor făcut de Xerxes în Tracia.

[8] *Partos:* probabil căpetenie partă (membru al unui trib scit care, alungat din țara de origine, s-a stabilit în Asia Mică) din armata persană.

Dar marele Oibar[1]*? O, rege Xerxes,*
Dureri mai mari pământul nu cuprinde!
I-ai părăsit? Doar singur vii? Doar singur?

XERXES

Nu mă-ntreba, nu-mi re-nvia durerea!
Nu-mi aminti și tu, nenorocirea
Nemărginită, înspăimîntătoare!
O, nu auzi cum geamătul răzbate
Din pieptul meu? O, nu-mi auzi un strigăt
Din inimă?

CORUL

Dar Xanthis[2] *unde-i, rege?*
Dar zece mii de călăreți ai săi,
Din neamul mard? Și unde sînt Ankháres[3]*,*
Diáïxis, și călăreții lor?
Răspunde-mi, rege: dar Arsámes, unde-i?
Mă uit în urma carului, zadarnic,
Căci nu-i zăresc pe Tolmos și Dadákes,
Nici pe Lithímnes, el, nepotolitul
Aruncător de lănci— ...

Cu vioiciune și subliniat.

XERXES

Pieriră toți!
Toți comandanții mei!

---

[1] *Oibar:* sau *Oibares*, căpetenie persană.
[2] *Xanthis:* căpetenie persană din tribul marzilor, trib persan nomad.
[3] *Ankháres, Diáïxis, Tolmos, Lithimnes:* generali persani. Numele căpeteniilor persane egiptene, lidiene, misiene etc., ce nu poartă în dreptul lor date suplimentare ori alte mențiuni, desemnează, îndeobște, personaje fictive. În puține cazuri e vorba de personaje reale al căror nume însă, Eschil l-a modificat, într-o măsură mai mare sau mai mică, fie din necesități de ordin stilistic sau prozodic fie menținînd tradiția orală. De fapt, numele principalilor generali persani erau cunoscute de către atenieni, însă rolul lor în armata lui Xerxes era mai puțin sau de fel cunoscut.

CORUL

O, ce rușine!

XERXES

Vai mie, zei!

CORUL

Într-adevăr, doar zeii
Puteau desfășura acest dezastru
Spectaculos și demn numai de zeii
Grozavi, ai răzbunărilor...

XERXES

Destinul
Ne-a nimicit!

CORUL

Destinul doar? Destinul?
Dar marinarii Greciei? Pe zei!
Nenorocire nemaiauzită!
O bătălie numai, nimicit-a
Poporul tot...

XERXES

Cum mă mai rabzi, o, Soare,
Cînd a pierit pe mări și pe pămînturi
Puterea mea?

CORUL

Dar nu în întregime!

XERXES

Din toate a rămas doar aparența!
O vezi? O vezi?

CORUL

O văd...

XERXES

Această tolbă...

CORUL

Și încă ce?

XERXES

Săgețile...

CORUL

O, resturi
Atît de triste, dintr-un vast tezaur...

XERXES

Dar înțelege: toți apărătorii
S-au nimicit...

CORUL

Și, deci, ionienii
Fățiș primiră lupta?

XERXES

Ei, vitejii!
Nu m-așteptam la catastrofa asta!

CORUL

Dar flota noastră? A fugit, cuprinsă
De vînturile spaimei?

XERXES

Voi, bătrîni!
Mi-am sfîșiat veșmintele, văzînd-o...

CORUL

Nefericire mie!

XERXES

Doar atît?
„Nefericire“ numai?

CORUL

Rege Xerxes,
Dar are, oare, culmi și mai înalte
Nenorocirea?

XERXES

Da! E adevărul
Că Grecia se bucură...

CORUL

Pe veci,
Puterile imperiului pieriră...

XERXES

Și însumi eu mă-ntorc zdrobit și singur...

CORUL

Căci flota noastră a pierit pe ape...

XERXES

Te plîng, îngrozitoare catastrofă!
Hai, pași ai mei, spre casă mă-ndreptați!

CORUL

O, ce întorsătură...

XERXES

Dați strigare,
Cumplit ecou al strigătului meu...

CORUL

Ne-am mîngîia strigînd? Ce consolare!

XERXES

Amestecați și gemetele voastre,
În cîntece, cu gemetele mele!
O, întreita mea nenorocire!

CORUL

O, întreita mea nenorocire!
Mai tare gem și plîng...

XERXES

În pieptul tău
Izbește-te, izbește-te cu pumnii,
Necontenit oftează și suspină,
De suferința mea...

CORUL

Sînt potopit
De lacrimile jalei...

XERXES

Dați strigare,
Grozav ecou al strigătului meu...

CORUL

Îți sînt ecoul strigătului, Xerxes!

XERXES

Să strălucească lacrimile voastre!
O, întreita mea nenorocire...

CORUL

O, întreita mea nenorocire!
Suspin, în piept izbindu-mă cu pumnii!...

XERXES

Lovește-te, mai tare, și mai tare!
Bocește și mai tare, și mai larg,
Ca misienii...

CORUL

O, dureri grozave!

XERXES

Cu deznădejde smulge-ți barba albă!

CORUL

Cu amîndouă mîinile, o, rege!

XERXES

Și sfîșie-ți de jale țesătura
Ce pieptul ți-l acoperă...

CORUL

Dureri
Îngrozitoare!

XERXES

Haide, smulge-ți părul,
Armata jeluind-o...

CORUL

Mi-l voi smulge
Cu amîndouă mîinile...

XERXES

Iar ochii
În lacrimi scaldă-i...

CORUL

Plîng, și plîng, și plîng...

XERXES

Mai tare strigă desperarea mea!

CORUL

O, vai! O, vai, nenorocire mie!

XERXES

Peste cetatea mea, nenorocire!

CORUL

Durerile cutreieră cetatea!
De mii de ori, nenorocire mie!

XERXES

Porniți plîngînd în jalnicul alai
Al întristării...

CORUL

Îl auzi? Auzi?
Îngrozitor, pămîntul țării, geme,
Subt pașii noștri...

XERXES

Morții tînguiți-i,
Și tînguiți și navele persane,
Cu vîslele-n trei rînduri...

CORUL

Te urmez,
Cu lacrimile întristării mele...

Regele părăsește scena urmat de Cor.

SFÎRȘITUL TRAGEDIEI

SOFOCLE

ANTIGONA

442 1. e. n.

PERSOANELE

ANTIGONA
ISMENA
CREON
HEMON
TIRESIAS
EURYDIKE
CORIFEUL
CRAINICUL
UN SCLAV
CORUL: bătrînii Cetății

Acțiunea se desfășoară în zorii zilei, în fața palatului lui Oedip. Se sfîrșise, în ajun, lupta pe care aheii o purtaseră împotriva Tebei. În bezna nopții ce urmase, ei luaseră fuga, înfrînți. Antigona iese din palat, aducînd cu ea pe sora ei Ismena. Amîndouă sînt cuprinse de o nedeslușită îngrijorare.

ANTIGONA

Din tot ce-au fost ursiți să-ndure-ai lui Oedip
Urmași, Isména, sora mea, o fi vrun chin
Ce ni-l cruța-va Zevs cît zile-om mai avea?
Că una-i soarta ta și-a mea! N-au fost dureri,
N-au fost năpăști, batjocuri nici huliri n-au fost,
Ce-asúpră-ne să nu fi năpădit![1]... Și azi,
Ce oare-o fi porunca ce zvonitu-s-a
Că regele vestit-a-ntregului norod?
Nu știi? Ce-or unelti-mpotriva celor dragi
Acei ce ni-s vrăjmași? N-ai auzit nimic?

ISMENA

Vreo veste despre-ai noștri, Antigona, n-am:
Nici bună, nici vreo veste rea, de cînd pe cei
Doi frați[2], ce moartea-și dat-au unul altuia,
Pierdutu-i-am și tu și eu doar într-o zi.

---

[1] Nenorocirile sînt cele cunoscute din ultima parte a tragediei *Oedip-rege*. Batjocurile și hulirile se leagă de rătăcirile părintelui lor orb, prelungite, pînă-n clipa morții întîmplate la Colonos.

[2] Eteocle și Polinice, blestemați de Oedip să piară unul de mîna celuilalt.

De cînd ast'noapte-ostașii-ahei[1] făcutu-s-au
De nevăzut, eu nu mai știu nimic: mai rău
Ne fi-va nouă-acum?... Mai bine oare-o fi?

ANTIGONA

Știam! Și din palat vrusei să mi te scot,
Ca-n taină, singure, de taină-aici să stăm.

ISMENA

Dar ce-i? că, pàre-mi-se, mistui tu cevà...!

ANTIGONA

Cinstirea-ngropăciunii Crèon datu-i-a
Doar unuia din frați, dar puse-opreliște
La-ngropăciunea celuilalt... Eteoclès
Pre legi și datini fost-a îngropat, slăvit
Să fie el și sub pămînt și printre morți!
Dar auzit-am că cetății s-ar fi dat
Porunci ca bietul frate-său, Polýnikes,
Nu fie nici jălit, nici îngropat! Zvîrlit
Să-i fie stîrvul, făr' de lacrimi, făr' mormînt!
De păsări cu nesaț să fie cronțăit!...
Preabunul Crèon — zice-se — și ție-acum,
Și mie — mie, da! — ăst lucru-l spúne-va,
Cînd o veni, s-o știe toți cari n-o știau
C-așa-i porunca lui și că de șagă nu-i!
Și cine-o va-nfrunta, oricine-o fi, strivit
Cu pietre de norod va ispăși! Și-acum
Ți-i dat s-arăți din viță-aleasă că purcezi,
Ori că — de neam ăi fi! — dar josnic suflet ai.

ISMENA

Nefericito, vai! de lucrul stă așa,
Că m-oi împotrivi, că nu... ce-ăi folosi?

---

[1] *Ahei (Achaioi):* numele unui grup de greci veniți să se așeze în sudul Peninsulei Balcanice către jumătatea mileniului al II-lea î.e.n.; prin extensiune, numele grecilor angajați în expediția troiană.

ANTIGONA

Gîndește-te și fii-mi părtașă-n truda mea!

ISMENA

Ah! ce primejdii vrei să-nfrunți!... Ce gînduri ai?

ANTIGONA

M-ăi ajuta ca leșu-i să-l ridic... să-l duc...

ISMENA

Să-nfrunți opreliștea? Și să-l îngropi ăi vrea?

ANTIGONA

Mi-i frate, frate ți-i — că-i vrea, ori nu! Ci eu,
Să știi, întîmplă-se oricé, nu-l voi trăda!

ISMENA

Vai ție!-n ciuda-mpotrivirii lui Creòn?

ANTIGONA

Dar să mă smulgă alor mei el n-are drept!

ISMENA

Vai! Sora mea, gîndește-te la tata cum
Sfîrșit-a viața lui, hulit și-urît de toți,
Cum ochii-și smuls-a el cu însăși mîna lui,
Cînd făr'delegile-și văzù! Cum maică-sa,
Ce-i fost-a și nevastă, vai, c-așa i-a fost,
C-un streang de gît își puse capăt vieții ei!
Cum bieții noștri frați sfîrșit-au viața lor,
Zvîrlindu-și moartea unul altuia-ntr-o zi!...
Și-acum, că din al nostru neam rămas-am tu

Și eu, gîndește-te ce încă mai cumplit
Sfîrșit ne-o mai pîndi, de-n ciuda legii-om lua-n
Răspăr puterea și poruncile regești!
Și-apòi — să nu uităm cumvà! — sîntém femei,
Și pe bărbați a-i înfrunta nici că putem[1].
Mai tari îs cei ce cîrmuiesc și vrerii lor
Se cade-a ne pleca, mai grele fi-vor chiar
Poruncile ce-or da! Mă ierte-ai noștri morți,
De-acólo din pămînt, de vrerii celor mari
În silă mă-ncovoi! Cel ce-ar rîvni mai sus
Decît îi stă-n puteri, de-a binelea-i smintit!

ANTIGONA

Nici nu ți-o cer! Dar mai tîrziu de-ăi vrea să-mi fii
De ajutor, de ajutoru-ți m-oi lipsi!
Fă dar ce vrei! Că eu tot mi-l îngrop. Mi-i drag
Să mor cu sufletu-mpăcat... Oi hodini
Cu cel ce-mi fost-a drag, cui dragă-i fui și eu.
Și sfîntă vina-mi va fi fost! Că morților
Mai lungă vreme fi-vom dragi ca celor vii:
O veșnicie-oi sta-n pămînt! Ci tu, de vrei,
Și-n rîs poți lua aceste rînduieli zeiești!

ISMENA

Cum oare-n rîs le-aș lua? Nici gînd! Dar nici să-nfrunt
Pe-ale cetății noastre legi în stare nu-s!

ANTIGONA

E-o vorbă doar! Acață-te de ea!... Ci eu
Mă duc și celui drag găti-voi un mormînt.

---

[1] În epoca sclavagistă chiar în cetăți organizate democratic, ca Atena, femeile nu participau în vreun fel la viața publică. Existența lor se depăna în cercul strîmt al roabelor și al copiilor, departe pînă și de activitatea membrilor masculini ai familiei.

ISMENA

Vai ție! Mă-nfior, la soarta-ți cînd gîndesc.

ANTIGONA

Ci scàpă-ți pielea ta! De-a mea nu te-ngriji!

ISMENA

Dar barem gîndul nu ți-l spovedi nicicui!
Din el fá-ți taină tu... și-oi face-așa și eu.

ANTIGONA

Ba spune-l cui ăi vrea! Mai tare m-ai scîrbi,
De nu l-ăi spune-n gura mare... tuturor.

ISMENA

Prea luat-ai foc! Eu doar că mă gîndesc și-nghet.

ANTIGONA

Eu fac cum vreare-ar cel cui dragă vreau să-i fiu.

ISMENA

De-ăi izbuti!... Dar vrei ce cu putință nu-i.

ANTIGONA

Încerc... Cînd nu voi mai putea, n-oi stărui.

ISMENA

Ce-i peste poate nici cuvine-se-a rîvni!

Vorbește-mi tu-n ăst chip și te-oi urî mai mult,
Și te-o urî și el, cînd laolaltă-ăți fi-n
Mormînt. Și-așa-i și drept! Pe mine lasă-mă
Și la pierzanie să merg! Aș îndura
Orice, oricît, ca viața-n slavă să-mi sfîrșesc.

ISMENA

Te du, de vrei! Ți-i fapta faptă de nebun,
Dar îndrăgită-ăi fi de cei cari îți sînt dragi.

(Antigona se îndepărtează... A plecat. Ismena se reîntoarce în palat. Intră apoi corul: sînt bătrînii Tebei. Se crapă bine de ziuă. Corul privește răsăritul.)

CORUL

O! rază de soare, ca azi luminoasă
Nicicînd strălucit-ai deasupra cetății
Tebane, cu porțile-i șapte la număr!
Tu, ochi auriu al zorilor zilei,
Ah, iată, deasupra izvoarelor Dirkei[1]
Abia răsărit-ai și pus-ai pe goană
Pe-ostașul cu scut lucitor și cu feluri
De arme, ce-aicea venise din Argos[2],
Și-a rupt-o la fugă de-i ropăie roibii
În ropot mai iute decît cum venise.

CORIFEUL

'L-aduse pe-al nostru pămînt Polynikes,
Aprins și-nvrăjbit de gîlceve; și-n țară-mi
Prădalnic venit-a, așa ca vultanul
Cu croncăt țipos și cu aripi ca neaua

---

[1] *Dirke:* izvor în preajma cetății Teba.
[2] *Argos:* cetate în Pelopones.

De albe; în juru-i cu arme puzderii
Și chivere multe cu pene în creștet,
Aidoma coamei ce-o flutură caii.

CORUL

La cășile noastre oprit-a, cu pliscu-i
Hrăpăreț, și porțile șapte-ale Tebei
Cu lăncile-i încercuit-a. Dar setea-i
De sînge nu-și stinse și, iată, se-ntoarse,
Și nici Hefaìstos putut-a cuprinde,
Cu torțele lui de rășină, ocolul
De turnuri, că-n spatele oștii ahee
Atît zăngănit-a și Àres, că-al nostru
Balaur ne-nfrînt izbuti să rămînă.

CORIFEUL

Dar Zevs mai vîrtos decît toate urăște
Vorbirea trufașă și el cînd văzut-a
Pe-aceia ce-n valuri năvalnic veniră
Și tare făloși de cum zăngăniră
Armurile lor aurite, zvîrlit-a
Un trăsnet pe-al turnului creștet și strașnic,
De moarte, izbit-a pe omul acela
Ce și se gătise să-și strige izbînda.

CORUL

(în ritm mai viu)

Și-acèla, precum un Tantàlos[1], cu facla-i
În mînă, căzu rostogol și cu zgomot,
Cînd tàman năvalnic ca și vijelia
Pornise la luptă, dar nu izbîndise.

---

[1] *Tantalos:* personaj din mitologia greacă, pedepsit de zei să sufere veșnic de foame și de sete *(supliciul lui Tantal.)*

Iar vajnicul Áres, ce-n lupte ne este
Prielnic, vrăjmașilor noștri trimis-a
O soartă cum înșiși păscutu-ne-au nouă.

CORIFEUL

Ai lor căpitani, la număr sînt șapte[1],
La porțile șapte-ale Tebei — atîția-s
Și-ai noștri — lăsară acòlo, prinoase
Lui Zeus, armurile lor de aramă.
Dar doi, ce-s născuți din aceiași și tată
Și mamă — sărmanii! — sfîrșitu-s-au jalnic,
Zvîrlindu-și ei unul într-altul cu lancea.

CORUL

Dar Dike, slăvita, veni!... Biruința!
Și ea răsplătit-a jertfelnica Tebă,
Cetatea cu multele-i care. Războiu-i
Sfîrșit! Voi dați-l uitării! În cîntec
De slavă și-n jocuri porni-vom prin noapte
Spre-a zeilor temple... Îndrumă-ne Bachus[2]!
Al Tebei pămînt duduî-va sub pașii-i!

(Poarta palatului se deschide. În pragu-i se ivește Creon. Vine urmat de curteni).

CORIFEUL

Dar iată-l că vine! E regele țării,
E Crèon, fecior lui Menòikevs. Ni-i nouă
Stăpînul cel nou ce-a zeilor vrere
Ni-l dete în urma-ntîmplării ce zeii
Stîrnit-au... Dar oare în gîndu-i... ce oare
Mocni-va, de azi pe bătrînii cetății
Să-i strîngă în mare sobor poruncit-a?

---

[1] De-aci titlul dramei lui Eschil *Cei șapte contra Thebei*, avînd ca subiect atacul dezlănțuit de Polinice împotriva cetății părintești.

[2] *Bachus*: nume al lui Dionysos, zeu al viței de vie, al petrecerilor în general și al veseliei.

CREON

(din pragul palatului către cor)

Tebani! Cetatea-au izbăvit-o zeii-acum
Din viforul ce-l năpustiră-asupra ei...
Și azi, prin crainici doar pe voi eu strînsu-v-am
Aci-n sobor, căci știu că scaunul regesc
Al lui Laiòs voi totdeauna l-ați slăvit
Cît a trăit Oedip, iar cînd a răposat
Rămas-ați credincioși și alor lui urmași[1].
Și cînd feciorii lui pierit-au amîndoi,
Doar într-o zi, cînd ei, lovindu-se-ntre ei,
Cu brațul lor s-au căsăpit, asupră-mi luai
Și scaunul regesc al celor ce-au pierit
Și a cetății-oblăduire-n locul lor,
Că-s doar de-un sînge eu cu ei! Dar pîn' nu-l vezi
Pe om cum știe-a cîrmui cetatea lui
Și legile cum se pricepe-a mînui,
Nu poți citi ce-i zace-n suflet și în gînd.
Mișél l-am socotit și-l socotesc mișel
Pe cel ce făr' de chibzuială-o cîrmui
Cetatea lui, ci tot mereu cu frica-n sîn,
El lesne-și pune gurii lui zăvor. Mă uit
Cu scîrbă la un om ce mai presus și-a pus
Prietenii decît el țara-și va fi pus.
M-audă Zevs, ce știe tot!... Eu de-aș vedea
Primejdia pîndind pe-ai mei supuși, nicicúm
N-aș pune gurii mele frîu și n-aș avea
Prieten pe un om ce țării-mi un vrăjmaș
I-ar fi, căci știu că-n izbăvirea țării doar

---

[1] Afirmația presupune că după Oedip și înaintea lui Creon, Teba ar fi fost cîrmuită de cei doi frați. În fapt, în ultimele versuri din *Oedip-rege*, Eteocle și Polinice ne sînt înfățișați ca minori, motiv pentru care domnia e asumată de Creon, în calitate de cea mai apropiată rudă.

Pe-a noastră-o vom găsi[1]... Cînd spornic năvile-ți
Plutesc, prieteni buni în jurul tău se strîng.
E crezul meu! Și dus de el, eu sus, mai sus
Cetatea noastră-oi înălța. Cît despre ei,
Feciorii lui Oedip, cetății-i poruncii
Așa: Etèocles, ce pentru ea luptînd
Viteaz, pieri cu lancea-n mîini, lăcaș de veci
Avea-va în mormînt! Cum vrednicilor morți
Prinoase li se-aduc și sub pămînt, așa
Aducă-i-se lui!... Cît despre frate-său,
Polýnikes, ce ni se-ntoarse din surghiun
Urzind în gînd ca țara-i din strămoși el praf
Să-și facă și pîrjol, cum și pe-ai neamului
Său zei, și setea-n sîngele-alor săi rîvnind
A-și potoli și a-i robi, cetății-ntregi
Poruncă-i dau: să nu-l așeze în mormînt!
Să n-aibă lacrimi pentru el! Și zdrumicat
Să-i fie stîrvul lui de păsări și de cîini![2]
Să-ți fie groază să-l și vezi! Mișeilor
Eu slavă n-am să dau cum da-voi celor drepți.
Dar cel ce țării-mi vrednic slujitor i-a fost,
Slăvit va fi — și mort! — cum viu l-am fost slăvit.

CORIFEUL

O! Crèon, fiu al lui Menòikevs, fie-așa!
Cum vrei! și pentru cei ce țara-ți îndrăgesc,
Și pentru-ai ei vrăjmași. Poți da ce lege vrei,
Și pentru-ăi morți și celor vii, doar ești stăpîn!

---

[1] Ideea e familiară scriitorilor și gînditorilor din Atena sec. al V-lea. Ea revine, ca să citățm o pildă, într-o celebră cuvîntare a lui Pericle, așa cum se citește în Tucidide: „*Credința mea e că un stat prosper în totalul său este de mai mare folos pentru particulari decît acela în care cetățenii în parte sînt fericiți, dar statul, ca întreg, se prăbușește*".

[2] Vechimea imemorială a cultului morților și respectul superstițios pentru ritul înmormîntării explică deopotrivă îndîrjirea lui Creon și hotărîrea desperată a Antigonei.

CREON

Și-acum vegheați poruncile-mi plinite-a-mi fi!

CORIFEUL

Pe un mai tînăr să-l încarci cu aste griji!

CREON

Străjerii-mi gata sînt pe mort a-l străjuí.

CORIFEUL

Ce încă alte griji ne poruncești s-avem?

CREON

Nu fiți molîi cu cei ce legea-mi vor călca!

CORIFEUL

Nu-i nimenea smintit ca moartea să și-o vrea.

CREON

Păi... asta-i fi-va plata lui! Pe mulți i-a mai
Momit nădejdea de cîștig... și ea-i pierdú.

(Vine unul din paznicii în grija cărora fusese lăsat leșul lui Polynikes.)

PAZNICUL

Stăpîne, n-am să-ți spun că sufletu-mi trăsei,
Ori fui prea iute de picior să viu... Mă mai
Oprìi... mă mai gîndìi... mai iar făcui popas,
Și-adés făcut-am drum întors... Din cînd în cînd
Și inima-mi șoptea: „Sărmane, ce-ăi zori
Atît? — că de-ăi ajunge, fi-vei pedepsit!“
Sau: „Iar oprești? vai ție! Crèon de-o afla

Din gura áltora ce-a fost, ce-o să pățești!“
Tot gînduri d-astea pritocind, zor nu prea dam.
Și iată cum un fleac de drum e... lung... e lung...
La urma urmei, îmi zisei: „Hei! hai să vin!“
Și-am și venit! Și-am să vorbesc... dar ce-aș avea
Să-ți spun? Că din nădejdea mea nu m-oi clinti,
Că doar ce-ți fost-a scris, în viață-i pătimi!

CREON

Dar ce-i? Ce-o fi? De ce cu firea te pierdușsi?

PAZNICUL

Să-ți povestesc de mine-ntîi: nu eu făptaș
Al ăstei făr'delegi i-am fost... iar cine-o fi,
Nu știu și-ar fi nedrept ponósul să-l trag eu.

CREON

O! ce pe ocolite-o iei!... Ce-ntortochieri!
Dar parcă-ai vrea să-mi spui... cevà... cevà a rău.

PAZNICUL

Cînd ai de dat vreo veste rea, te mai codești.

CREON

Deșartă-ți vorba, hai! și-apòi te poți căra!

PAZNICUL

Să-ți spun: un om — eu nu-l văzui — l-a și-ngropat,
Acuș-acuș, țărînă-asupră-i așternînd,
Și-a morții datină-mplinind, o și tulí!

CREON

Ce-aud? Ce spui? Și cine fuse-așa-ndrăzneț?

PAZNICUL

Nu știu! Pămîntul nu-l găsit-am scrijelit,
Nici urme nu-s de săpălug ori de hîrleț.
E neumblat pămîntul și-i uscat; și nici
De roată dîre nu-s! Nici urmă de făptaș!
Cînd cel dintîi străjer de veste-n zori ne-a dat,
Rămas-am năuciți! Pe mort nici nu-l vedeai,
Batîr că-i ne-ngropat, că-asupră-i așternut
Un strat de colb, ca pentru-a nu cădea-n păcat.
Vreo jivină-o fi fost? Vrun cîine l-a tîrît?
Nici urmă nu-i! Și-n juru-ne străjerii toți
Cîrteau și vina unul altuia-și zvîrleau
Și se-nfricau, la harță se-ncleștau și-un om
Să ți-i despartă nu era... De vină-s toți,
Puteai să crezi, dar om de om dacă-ai fi luat,
Puteai să spui: „De vină omul ăsta nu-i!“,
Că toți spuneau: „Eu nu știu, n-am văzut“. Un fier
Roșit în jar noi l-am fi strîns în mîini,[1] prin foc
Am fi trecut, am fi jurat pe zei că nu-l știam
Nici pe făptaș și nici pe cel ce l-a stîrnit
Să facă ce-a făcut! Și nici că-aveam cevà
Cu ei în clin! Cînd în sfîrșit văzurăm noi
Că-i de prisos a-i iscodi mai mult, un om
De-ai noștri-așa vorbi că-am și-nghețat: și toți
Lăsarăm ochii în pămînt. Să-i spunem: „nu...“
Nu ne venia! Să facem ce zicea... ni-era
C-o s-o pățim! Să-ți povestim de-a fir a păr,
Zicea. Și-așa, fui eu sortit — că-s făr' noroc —
Să viu și, făr' să vreau și făr' să vrei, venìi!
...La crainicul de rele vești te uiți urît!

CORIFEUL

Tot stau, stăpîne, și mă-ntreb de nu cumvà
Chiar de la zei venire-ar toate cîte-au fost.

---

[1] Asemenea încercări, presupuse a dovedi vinovăția sau nevinovăția celor ce le suportă, sînt numite de istoricii dreptului *ordalii* și se întîlnesc la multe popoare pe o anumită treaptă a dezvoltării lor sociale.

CREON

Mai taci! Că-apoi m-oi înciuda și-mi spune-voi
Că ești scrintit și vlăguit de anii-ăi mulți,
Și din sărite mă și scoți cu-așa trăsnăi,
Cînd zici că zeii-oblădui-vor pe ăst mort!
Dar ce? Îl îngropa-vor ei? Și l-or cinsti
Ca vrednic slujitor pe cel ce-aici veni
Ca templelor cu-a lor prinoase și statui
Să deie foc și legi și țară-a-și nărui?
Văzut-ai oare zei slăvind pe ticăloși?
Eu știu că împotrivă-mi mulți supuși de-ai mei
Cîrtesc, că-ntr-una clatină-n furiș din cap,
Se tot codesc a-și pune capu-n jug — cum sînt
Datori, porunca-mi auzind — și mă urăsc.
Ba înșiși ei pe paznici — știu — i-au mituit
Și i-au stîrnit și-mpins să facă ce-au făcut;
Că dintre toate născocirile-omenești
Ca banul[1] rea și blăstemată alta nu-i!
El surpă și cetăți și din al lor cămin
Pe mulți puteà-va-i izgoni! Și pe-ăi cinstiți
Îi poate-ademeni, le poate-ntuneca
Și minților, de săvîrșesc și făr'delegi
Și mîrșăvenii fel și chip. Dar toți acei
Ce s-au vîndut și pentru-arginți le-au săvîrșit,
Odat'-odat' osînda-și vor primi! Și eu,
De-l mai slăvesc pe Zevs, ți-o spun — cu jurămînt
Ți-o spun! — de nu-mi aflați pe cel ce l-a-ngropat
Cu mîna lui și nu-l aduce-veți aici,
Sub ochii mei, să-l văd, nici moartea pentru voi
Să știți, nu vă va fi pedeapsă-n de ajuns!
Ci spînzurați veți fi și sta-veți spînzurați
Pîn' făr'delegile ne-ăți spovedi și-ăți știi
Că nu din mîna orișicui poți să primești

---

[1] În textul grec cuvîntul folosit e „argintul", în înțelesul de „bani de argint"; evident un anacronism, știut fiind că moneda nu s-a răspîndit în lumea greacă decît în sec. VII î.e.n.

Arginți și nici cîștig să tragi din orișice,
Că banul mîrșav cîștigat pe mult mai mulți
I-a prăbușit decît să-i mîntuie-a putut!

PAZNICUL

Să spun o vorbă — pot? Sau drum întors să fac?

CREON

Nu știi că mi-i lehamite de vorba ta?

PAZNICUL

Îți vatămă auzu-ți doar? Sau sufletu-ți?

CREON

Ce-mi vatămă, ce nu, la ce bun s-o mai spun?

PAZNICUL

Făptașul sufletu-ți lovi... Urechea-ți, eu!

CREON

Ah! gureș ești! Ești peste fire de limbut!

PAZNICUL

Dar barem nu eu sînt de faptă vinovat...

CREON

Nu tu vîndut-ai sufletu-ți pentru arginți?

PAZNICUL

Ha, ha!
Ce jalnic e! Să crezi că vezi... să vezi ce nu-i!

CREON

Ce văd, ce nu, poți lua-o-n zeflemea, de vrei,
Dar de nu-mi afli pe făptaș, vedea-vei cum
Cîștigul hîd aduce jale și amar!...

PAZNICUL

Întîi, să dea de el! L-or înhăța, ori nu,
E cum voi-va soarta doar. Pe mine-aici,
Fii liniștit, nu mă mai vezi! Și-acum, cînd nici
Cu gîndul nu gîndeam c-am să mai scap, scăpai,
Dator îs mulțămită zeilor s-aduc!...

(Creon, care în timp ce paznicul vorbea se îndreptase înspre palat, trece pragul înlăuntru. Paznicul pleacă.)

CORUL

Strofa 1

În lume-s multe mari minuni!
Minuni mai mari ca omul nu-s.
Purtat de vînt, străbate mări,
Prin hulă și prin val spumos,
Prin val vuindu-i vijelios!
El an de an, făr' de istòv,
Cu plugul lui cel tras de cai,
Răstoarnă brazda în pămînt,
O!-n veci neistovit pămînt![1]

[1] Întreg cîntul Corului e un imn întru slava omului, ridicat din animalitate prin propria-i energie și iscusință. Din acest punct de vedere, concepția lui Sofocle se deosebește de cea care-și face drum în *Prometeul* lui Eschil, unde progresele pămîntenilor pe scara civilizației sînt atribuite toate mărinimiei titanului.

Antistrofa 1

Născocitor, el prins-a-n laț
Și păsările din văzduh,
Și jìvinile din păduri,
Și peștii din adînc de mări
În ițe de năvod i-a prins,
Și fiarele de prin cîmpii
Și de prin munți, cu vicleșug
El prinsu-le-a-n capcana lui,
Și pe-armăsarii încomați
El înhămatu-i-a în jug,
Cum înjugat-a de prin munți
Pe taurii cei ne-mblînziți.

Strofa 2

Al vorbirii meșteșug și zbor
Al gîndului el le-a-nvățat,
Știut-a ctitorì cetăți,
De geruri aspre și furtuni
A izbutit a se feri,
Că-i spornic tare-n născociri!
Și tot ce fi-va va-nfrunta.
Pe Hades doar a-l ocoli
Nicicînd nu izbuti-va el,
Măcar că leacul multor boli,
Ce n-aveau leac, el l-a găsit!

Antistrofa 2

Și-i iscusit cum nici gîndești,
Spre rău o ia, spre bine-apòi[1].
Cinstească legile-omenești
Și jurămîntul către zei,

[1] Reflecția morală nu putea lipsi din această intervenție a Corului, și ultima strofă recheamă atenția privitorului asupra infracțiunii care formează miezul piesei.

Și-n slăvi cetatea-l va-nălța!
Dar vrednic nu-i de-atari măriri,
De cùmva legile-o călca,
De fi-va rău, de-o fi trufaș!
Atare om o clipă, nu!
Nu sta-va în căminul meu!
Nimic cu mine aibă-n clin!

(Paznicul se reîntoarce. El aduce pe Antigona, care vine căutînd cu privirea spre pămînt.)

CORIFEUL

Dar uluit îs de ce văd!
O arătare-oare-o fi?
Să nu cred ochilor?... Dar văd!
E Antigona, ea, vlăstar
Nefericit al lui Oedip!
Un tată tot nefericit!
Dar ce-i? Călcași poruncile
Regești? Și de-asta te-au adus?
Cu vreo sminteală mi te-au prins?

PAZNICUL

Priviți-o!-i ea! Noi prins-o-am cînd îngropa
Pe frate-său!... Dar Crèon oare unde-o fi?

(Sosește Creon.)

CORIFEUL

Ci vezi-l! Iată: vine din palat... la timp!

CREON

Dar ce-i? Ce-o fi? Cum la nimară-așa picai?

PAZNICUL

Nu jure omul de nimic! Că-adès un gînd
Ți-ai pus în cap și-un alt gînd peste cap l-a dat.

Și eu mă grozăveam că nu mai calc pe-aici,
Că mă băgasei în spărieți, și — iată-mă —
Venìi, batîr că m-am jurat că nu! Mai mari
Nu-s bucurii ca cele cari ca din senin
Îți vin. Așa și eu: eu fata-ți adusei...
O vezi! că prins-o-am cum îi gătea mormînt.
Nu însă zarul m-a sortit, ci însumi eu,
De voia mea venìi, că eu am dat de ea.
E-n mîna ta și iscodește-o, rege, cît
Ăi vrea, să-ți spună tot! Ci eu cuvine-se
De-osînda care mă pîndea să fiu cruțat.

CREON

Mi-o aduseși; dar cum și unde-ai dat de ea?

PAZNICUL

Ea-l îngropa, cu mîna ei! Acum știi tot.

CREON

Îți dai tu seama ce vorbești? E-adevărat?

PAZNICUL

Să nu-l îngroape, poruncișsi. Ea-l îngropa,
Și-acum o vezi! Vorbit-am scurt și răspicat?

CREON

Dar cum ai dat de ea? Cum de-ai văzut-o? Cum?

PAZNICUL

Păi, iată cum a fost: intrase spaima-n noi
De ce porunci ai dat; și-abià că ne-am întors,
Țărîna de pe hoit am spulberat-o-n vînt,
De l-am lăsat golìu — că și prinsese-a rîncezi —

Și pe colníc, în suflul vîntului ne-am dus,
Să nu ne-ajungă dùhnetul scîrbos și toți
Își tot dau ghes cu ochii-n patru-a fi; sudălmi
Își tot zvîrleau — că treaba asta nu-i de rîs!
Ne prinse-amiaza-așa, cînd soarele-arzător
Urcase-n creștet, sus. Era zăduf! Un vînt,
Din cer, năprasnic se porni-n vîrtej și tot
Văzduhu-a-ntunecat de colbul vîrtejit; goli
Copacii de frunziș și totu-i plumburiu
În cer și pe pămînt!... Și ochii i-am închis,
Prăpădul cel trimis de zei să nu-l vedem.
Într-un tîrziu, cînd vijelia s-a lăsat,
O fetișcană am zărit: țipa tăios,
Ca pasărea ce-nnebunită-și vede-n cuib
Cum puișorii-au fost furați; și cînd văzù
Ăst hoit golîu, zbucni în văicăreli, zvîrlind
Blăsteme pe acei ce aste făr'delegi
Au săvîrșit; țărînă-uscată-aduse-n mîini,
Și-apoi, dintr-un potir de-aramă ciocănit,
Stropit-a de trei ori cu apă stîrvul lui.
Cînd am văzut-o,-am tăbărît cu toți pe ea
Și-am și-nșfăcat-o, cît clipești; ea nici măcar
O tresărire-avu atunci. În fel și chip,
Să știm și ce-a făcut și ce făcea și-acum,
Am iscodit-o-apòi. Ea n-a tăgăduit
Nimic... La inimă îmi merse vorba ei,
Dar și amar m-a răscolit. Te bucuri cînd
De-o pacoste-ai scăpat, dar și te doare cînd
În ea zvîrlitu-ți-ai prietenii. Dar mai întîi
Și-ntîi, așa sînt eu, eu pielea-mi vreau să-mi scap.

(Cîteva clipe tăcere.)

CREON

(privind spre Antigona)

Hei, tu, mironosițo, tu cu ochii-n jos,
Isprava-ți spovedești, ori vrei s-o tăinuiești?

ANTIGONA

(înfruntînd cu privirea pe Creon)

Făptașa-s eu, nu mă codesc nicicùm s-o spun!

CREON

(către paznic)

Tu slobod ești acum și unde vrei te du,
Că nici o vină-apasă-asupra ta!

(către Antigona)

Iar tu,
Vorbește scurt și fără-ntortocheri! Știai
Ori nu de-oprelиștea ce poruncit-am eu?

ANTIGONA

Știam! Că doar porunca-ți auzit-au toți.

CREON

Și-atunci, cum îndrăznit-ai legile să-mi calci?

ANTIGONA

Nu Zevs mi-a dat atari porunci! Și-atare legi
Nu dat-a omului nici Dìke[1] — ea, ce stă
Cu zeii din Infern. Și eu pînă-ntr-atît
De tare-a ta poruncă n-o socot încît
Pe om să-l vîrtoșească a-nfrunta pe zei!
Că legile zeiești nu-s scrise-n slove,[2] nu-s,

---

[1] Zeița dreptății: după Hesiod, fiica lui Zeus și a „luminatei echități" *(Themis)*.

[2] Opoziția aci pusă în lumină între legea scrisă, omenească, și legile nescrise ale Firii constituie o temă mult dezbătută în gîndirea epocii lui Sofocle, cînd, mai ales din rîndurile sofiștilor, s-au ridicat glasuri hotărîte pentru a proclama primatul dreptului natural.

Dar pe vecie-s legi și nu-s de azi, de ieri,
Ci-s vechi de cînd nu știe-va nimeni și nicicînd.
Și-aveam eu să le calc de frica unui om?
O! asta nu! Și zeii nu m-or osîndi!
Că moartea tot nu pot — chiar făr' porunca ta —
S-o ocolesc, știam!... Și de mi-i dat să mor
'Nainte de soroc, mai bine-o fi! Să mori
Cînd nu mai prididești de-atîtea suferinți,
Cum pătimesc eu azi, nu-i oare un folos?
Vezi dar că soarta ce-mi gătești nu-i nicidecùm
Un rău, dar groaznic chinu-mi mi-ar fi fost să-l văd
Pe-al maică-mi fecior cum după moartea lui
Ar fi rămas făr' de mormînt. Fă dar ce vrei!
Iar de-ăi gîndi că fac un lucru nebunesc,
Nebun e cel ce că-s nebună-ar socoti!

CORIFEUL

Leîtă taică-său! Ne-ncovoiată ca și el!
Nici vrea, nici știe suferinții-a se pleca.

CREON

Acei din fire mai țepoși — să știi — sînt cei
Mai lesne prăbușiți... Și fierul e vîrtos,
Dar cum se-nmoaie-n jar și ce ușor îl frîngi!
Și-un cal sireap își ia zăuș, dar ce ușor
Cu o zăbală de nimic mi ți-l strunești!
Cui nu-i de capul lui, ci altora li-i rob,
Se cade-a nu fi prea trufaș; dar ea prea mult
S-a semețit cînd legile mi le-a-nfruntat,
Iar îndrăznelii-i puse vîrf cînd și în slăvi
Isprava să-și ridice-și vrea și-o fală chiar
Își face-acum. N-aș fi bărbat — ci ea ar fi —
De făr' osîndă aș lăsa din mîna mea
Pe-aceea ce porunca mi-a călcat... O! nu!

De-ar fi și fiică-a soră-mi[1] și rudă mai
De-aproape cu acei cari în al meu cămin
Pe Zevs îl proslăvim, nici ea, nici soră-sa
De-o soartă-amară n-or scăpa, că soră-sa-i
De vină ca și ea, c-au pus la cale azi
Îngropăciunea lui... Chemați-o! E-n palat.
Doar o văzui! De-a binelea ea și-a sărit
Din minți... Acei ce-n umbră mîrșăvíi urzesc,
Nici săvîrșitu-le-au măcar și s-au și dat
De gol...

(Privind către Antigona)

Dar îi urăsc pe-acèi cari, mîrșăvii
Făcînd, mai vor apoi și-n slavă-a le-nălța!

ANTIGONA

Ei, da! M-ai prins. Mai mult ca moartea-mi ce mai vrei?

CREON

Atîta doar! Eu moartea-ți vreau și mi-i de-ajuns.

ANTIGONA

Și-atunci de ce-ăi mai zăbovi? Ah, scîrbă mi-i
De tot ce spui! Și fie-ntotdeauna-așa!
Eu știu că hîdă, hîdă ți-i și vorba mea,
Dar ce mai mare slavă pot rîvni decît
Că fratele-mi putut-am îngropa?

(Privind către bătrîni)

Și toți
De-aici, din jur, mărturisire-ar toți că drag
Li-i ce-am făcut, dar frica-i amuți pe toți

---

[1] Mama Antigonei și a Ismenei, Iocasta, era sora lui Creon. De altminteri tocmai această legătură cu familia fostului domnitor explică ridicarea lui în fruntea Tebei. Cf. mai sus, p. 109 n. 1.

Și tac chitic, că tiraniei-i este dat
Să facă tot, să spună tot — și doar ce vrea!

CREON

Doar tu, dintre tebani, doar tu gîndești așa!

ANTIGONA

Ba toți, dar nu zic cîrc, că, de! doar ești aici...

CREON

Și tu, tu nu roșești că nu gîndești ca ei?

ANTIGONA

Rușine nu-i pe cei de-un sînge să-i slăvești!

CREON

Dar celălalt nu oare tot de-un sînge ți-e?

ANTIGONA

Ba da, de-o mamă-s, da! de-un tată-s amîndoi.

CREON

Slăvind pe unul doar, cel'alt nu-i pîngărit?

ANTIGONA

Acel ce-i în mormînt nu ar vorbi-n ăst chip.

CREON

Ba da, de l-ai slăvi la fel și pe-ăl hain!

ANTIGONA

Dar frate el i-a fost, nu-i fostu-i-a un rob.

CREON

El țara-și apăra! Cel'alt și-o răvășea.

ANTIGONA

La Hades, jos, o lege-i — una! — pentru toți.

CREON

Cei răi nu fi-vor răsplătiți cum sînt cei buni.

ANTIGONA

Or sfinte-or fi aceste legi și printre morți?

CREON

Da! da! Și mort, vrăjmașu-mi este tot vrăjmaș.

ANTIGONA

Al vieții-mi rost e să iubesc, nu să urăsc!

CREON

Te du-n pămînt! Pe cei de-acolo să-i iubești!
Cît fi-voi viu, nu o muiere-o cîrmui!

(Ismena se ivește în pragul palatului. Doi sclavi o întovărășesc.)

CORIFEUL

Dar iat-o în prag pe Ismèna! E toată
În lacrimi, că sora-și iubește.
Un nor coborît-a pe frunte și chipu-i
Aprins și slutit de durere!
Frumosu-i obraz e lacrimi și jale.

CREON

(către Ismena)

Tu, viperă care-n palat te-ai furișat
Ca sîngele-n ascuns să-mi sorbi! Cum n-am știut
Că două scorpii eu hrăneam, ce tronu-mi vreau
Să-l deie peste cap? Hai! Zi-i: părtașă-ai fost
La-ngropăciunea lui? Ori juri că nici știai?

ISMENA

De vină-s, da! de-ngădui-va-mi ea s-o spun;
Părtașă-am fost și vina-mi vreau cu ea s-o-mpart.

ANTIGONA

Nu-ți iartă ca s-o spui zeița Dìke, ea!
N-ai vrut să mă urmezi; nici eu acum te vreau.

ISMENA

În suferința-ți vreau — și nu roșesc nicicùm —
Primejdia ce-nfrunți s-o-nfrunt acum și eu.

ANTIGONA

Îl știe Hades pe făptaș! Și morții-l știu!
Cei cari cu vorba doar iubesc nu-mi sînt iubiți.

ISMENA

Nevrednică să nu mă crezi că-s, sora mea;
Să mor și eu, slăvind acum pe-al nostru mort.

ANTIGONA

Părtașă-n moarte n-ai să-mi fii! Și vina-mi, nu!
Asupră-ți nu ți-o lua! Mor eu, e de ajuns!

ISMENA

De-ar fi să mori, cum oare viața-aș mai iubi?

ANTIGONA

Pe Créon să-l întrebi! Ți-i grijă doar de el!

ISMENA

De ce și sufletu-mi rănești? Ce-ăi folosi?

ANTIGONA

Mă doare-n suflet, da! de tine dacă-mi rîd.

ISMENA

Dar cum — măcàr acum — putea-voi să te-ajut?

ANTIGONA

Tu scapă-ți viața ta! Eu nu te-oi pizmui.

ISMENA

De ce cu tine-odată n-aș muri și eu?

ANTIGONA

Ales-am ce-am vroit: eu, moartea! viața, tu!

ISMENA

Te-am prevestit la vreme doar — n-ăi spune nu!

ANTIGONA

Dreptate-ai tu — spun mulți — dar alții zic că eu.

ISMENA

Dar totuși vina-i deopotrivă-a ta și-a mea.

ANTIGONA

Pe pace fii! Tu-n viață ești... Eu sufletu-mi
De mult mi-am dat, ca să-i ajut pe morții mei.

CREON

Smintite-s amîndouă, văd! Dar una azi
S-a fost smintit; cealaltă-i din născare-așa.

ISMENA

Și cei ce-s din născare, rege, înțelepți,
Se năucesc cînd mari năpăști îi copleșesc.

CREON

Așa pățiși, cînd cu-o mîrșavă te-nhăitași.

ISMENA

Dar viața-mi, fără ea, ar mai avea vrun rost?

CREON

De ea nu-mi mai vorbi, ci spune-ți c-a murit!

ISMENA

Cu-al tău fecior s-a logodit! Cum s-o omori?

CREON

Sînt și-alte brazde de arat pe ăst pămînt!

ISMENA

Dar nu așa-nțelesu-s-au și el și ea!

CREON

Eu alui meu fecior femeie rea nu-i vreau!

ISMENA

O! Hemon drag, cum tatăl tău te ia de sus!

CREON

De-ajuns! Dă-mi pace tu, cu nunta ta cu tot!

CORIFEUL

Soția-i lua-vei tu chiar alui tău fecior?

CREON

Dar ăstei nunți chiar Hades pune-i-va sfîrșit.

CORIFEUL

Sortită-i morții — văd acum — din vrerea ta.

CREON

Cum spus-ai tu, așijderea gîndesc. Hai! sclavi,
Dați zor! Duceți-le de-aici! Nu zăboviți!
Și zăvorîți-le-n palat! Și slobode
Nu vor mai fi! Că zornic la picior o iau
Și cei viteji, pe Hades de-l zăresc venind.

(Sclavii pleacă, ducînd cu ei pe Antigona
și pe Ismena. Creon rămîne în scenă.)

CORUL

Strofa 1

Ferice-s aceia ce făr' de amaruri
Trăitu-și-au viața! Cînd zeii
Căminul cuivà să-l surpe voi-vor,
Năpăști făr' de număr zvîrli-vor
Pe șirul urmașilor lui... Așa e
Cînd urlă din Tracia vîntul
Năprasnic și valuri și valuri ridică,

De scòrmone tot din adîncuri
De mare și-n sus vîrtejește nisipul
Cel negru, iar țărmul năprasnic
Izbit de talazuri în vuiet vuiește.

Antistrofa 1

Pe toți Labdacizii[1], pe neamul acesta
Ce-atît pătimit-a, văzut-am
Năpăști și năpăști că-i loviră. O vîrstă
Se stinge și alta-i urmează,
Dar ea-i moștenit-a blăstèmul. Potrivă-i
Un zeu s-a pornit și nu e
Scăpare... Cînd azi licărea o nădejde
Asupra acestei din urmă
Mlădițe din neamul Oedipos, a morții
Țărînă și nesăbuita-i
Vorbire și-orbire au stins-o acuma.

Strofa 2

Ce om, în trufia-i, putea-va înfrînge
Puterea ta, Zeus? Pe tine
Nici somnul, stăpîn peste toate, nici vremea-n
Rotirea-i zeiască, ce-i fără
Istòv, nicicînd nu te-o-nfrînge pe tine!
Tu făr' bătrînețe domni-vei
În veci pe Olimpul cu strălucitoarea-i
Lumină! Ca ieri, în vecie,
Aceleași rămîne-vor legile Firei!
Belșugul prea mare nu vine
Doar singur, ci-aduce și multe amaruri.

Antistrofa II

Mereu schimbăcioasa nădejde i-ajută
Pe unii, pe alții-i înșeală

---

[1] *Labdacizii:* urmașii lui Labdacos, rege legendar al Tebei

În tot ce ades ușuratic visează[1].
Nădejdea furiș se strecoară
În om, pîn' clipa veni-va cînd talpa-i
Și-o frige. Ah! tare-nțeleaptă-i
Zicala vestită: cui drumul pierzării
Un zeu i-l deschide, tot răul
Sub chipul de bine-i se-arată. Și doară-n
Răstimpul acesta fugàrnic
El fi-va ferit de amaruri și rele.

(Dinspre palat vine Hemon.)

CORIFEUL

Dar iată-l! E Hemon, din fiii-ți mezinul.
Or vine zdrobit de durere
Că màșteră soartă avù Antigona
Ce-n pragul nuntirii-a pierdut-o?
El plînge c-a fost doar visare deșartă.

(Hemon, venind de departe, dinspre oraș, se îndreaptă spre palat. Creon, vorbind mai întîi pentru sine, se adresează imediat lui Hemon.)

CREON

Mai bine decît zodierii-om ști acum:
Venit-ai, fiule, ciudos pe tatăl tău,
C-aflași ce soartă-i hărăzii logodnicii?
Sau orice-aș fi făcut, tu tot m-ăi îndrăgi!

HEMON

O! Tată,-n toate-ți sînt supus: să mă îndrumi
Cu sfatu-ți părintesc și eu te voi urma!
Nuntire pentru mine nu-i — oricare-o fi —
Ce-aș pune-o mai presus decît eu vrerea-ți pun.

---

[1] O dată mai mult, se cuvine relevată neîncrederea accentuată cu care poeții și gînditorii greci vorbesc despre speranță.

O! Fiul meu, că toate vrerii părintești
I se supun, ăst gînd să-ți fie îndreptar!
Că de rîvnim copii și de-i hrănim la sîn,
E ca s-avem urmași supuși ce-or răzbuna
Pe-ai lor părinți, potriva celor ce li-au fost
Vrăjmași, și vor slăvi pe cei ce-au fost de ei
Slăviți. Căci dacă zile-ai dat unui copil
Cui de părinți nici i-ar păsa, doar un izvor
De-amàr ți-ai dat, iar alor tăi vrăjmași prilej
De rîs le-ai dat. De farmecul vrunei femei
Să nu te lași momit și capul nu cumvá,
O! fiul meu, să-ți pierzi, că-ntr-un cămin, să știi,
De gheață-s buzele ce-ți dă femeia rea!
Nu-i rău mai rău decît în însuți neamul tău
Să-ți ai dușmani! Alung-o deci! Vrăjmașă ți-i!
La Hades ducă-se și-acólo o nunti
Cu cine-o vrea! Dar fiindcă-am prins-o doar pe ea,
Din toți ai mei supuși, poruncile-mi călcînd,
Cetății-ntregi eu de minciună nu m-oi da!
Cu viața-i va plăti! Să-l cheme cît o vrea
Pe Zevs, ce peste cei de-un sînge-i veghetor!
Că de-oi lăsa pe-ai mei să-mi fie răzvrătiți,
O! cei străini cum s-or zburli! De-ăi fi stăpîn
În casa ta, cetății-i fi-vei bun cîrmaci.
Dar cel ce legile cetății va-nfrunta
Și-o vrea, măros, a-i cîrmui pe cei ce-i sînt
Cîrmaci, din gură-mi laude n-or auzi!
Dar cui cetății-i e cîrmaci să te supui
Și-n cele mici, și-n tot ce fi-va drept și-ncài
Nedrept de-ar fi... că cel ce știe-a fi supus
Va ști — nicio-ndoială n-am — și da porunci,
Și-n toiul luptii-n vălmășag nu s-o clinti
Din loc, ci rămîneà-va dîrz și credincios!
Neascultarea-i cea mai grea dintre năpăști:
Ea năruie căminuri și cetăți și-adés
Pe fugă-n lupte-oștirile le-a pus.... Dar cînd

Maimarilor mulțimile li s-or pleca
Și-or fi supuse lor, scăparea-și vor afla!
Cuvine-se pe-ale cetății rînduieli
Să le păzim și-unei femei nu ne-om pleca!
Din cîrmuire răsturnați de-o fi să fim,
Încài să fim de-un om, dar de-o muiere nu!

CORIFEUL

De anii-ăi mulți lăsatu-ne-au la minte-ntregi,
Am zice că-i mintos și înțelept ce spui.

HEMON

Cînd zeii-i dat-au minte[1] omului, i-au dat
Cea mai de preț dintre comori. Și eu n-aș vrea,
Nici n-aș putea să spun că azi, prin gura ta,
Nu adevărul a vorbit! Dar înțelept
Și alții să grăiască pot, nu numai tu.
Iar ce-mpotrivă-ți s-ar urzi ori s-ar cîrti,
La pîndă-oi sta, să dibui tot — doar mi-s dator!
Că-n fața ta un om de rînd va amuți
Cînd ști-va că urechile-ți, cu vorba lui,
Ți-ar supăra... Ci eu, din umbră-oi dibăci
Ce-n taină șopoti-vor toți și cum jelesc
Pe astă fetișcană-acum, că va pieri
Și-avea-va groaznic un sfîrșit: „Ce vină-avea?
Și ce-a făcut? O faptă de-nălțat în slăvi!
Pe fratele-i, căzut luptînd, ea n-a răbdat
Să-l știe făr' mormînt, de păsări și de cîini
Hulpavi să-l vadă zdrumicat!... Nu s-ar cădea
Cununi pe frunte-a-i împleti?“ — se-ntreabă toți,
Cîrtindu-te-n furiș. Dar, tată, eu nimic
Mai scump pe lume n-am ca fericirea ta!
Căci unui fiu podoabă mai frumoasă nu-i

---

[1] Textual: rațiunea *(phrenas)*. De-a lungul celei mai mari părți a intervenției lui, Hemon dă dovadă de moderație. De-abia spre sfîrșit, în fața încăpățînării agresive a lui Creon, indignarea lui izbucnește nestăpînită.

Decît să-și vadă el pe taică-său slăvit.
Și-un fiu slăvit mîndrie-i fi-va tatălui!
Să nu cumvà să crezi că numai tu-nțelept
Vorbești! Pe cei cari cred că nimeni nu-i isteț
Ori înțelept ca ei și cu al vorbirii dar,
De-i scòciori mai adînc, îi vezi că-s goi-goluți.
Oricît de iscusit ăi fi, rușine nu-i
Să mai înveți! Nu-i bine-a fi-ncăpățînat.
Pe țărmul apelor ce s-au umflat de ploi
Și vijelii, copacii cari s-or mlădia
Nici crengile nu-și pierd, dar cei cari s-or propti
Țepoși, ei fi-vor smulși cu rădăcini cu tot.
Vîslașul ce-și învîrtoșează pînzele,
Trăgînd de-odgon, și nu le-ntoarce după vînt,
Vedea-va-și lotca bîldîbîc, cu talpa-n sus.
Ci mută-ți gîndul, hai! Și nu mai fi-nciudat!
Prea vîrstnic nu-s, o leac de minte însă am,
Și-mi zic că omul cel hîrșit de ani, batîr
Că știva tot — și asta nu se-ntîmplă des —
Tot trage-va, din sfatul altuia, folos.

CORIFEUL

De-a spus ceva-nțelept, o! rege, să-l asculți,
Iar tu pe taică-tău! Voi doi vorbit-ați drept.

CREON

Dar ce? Acum, la vîrsta mea, un tinerel
Ca el m-o dădăci să fiu mai chibzuit?

HEMON

De-i drept ce-ți spun, ascultă-mă! Tu nu căta
La vîrsta mea! La faptele-mi să mi te uiți.

CREON

Or vrei să-i și slăvesc pe cei ce-s răzvrătiți?

HEMON

Pe cei mîrșăvi nicicînd ți-oi spune să-i slăvești.

CREON

Ce oare alt făcut-a ea-n sminteala ei?

HEMON

Norodul tot gîndește-n Teba altcumva!

CREON

Dar ce? Norodu-mi porunci-va ce-am să fac?

HEMON

Vezi că vorbești de parc-ai fi un tinerel?

CREON

Dar țării cine alt, nu eu îi sînt cîrmaci?

HEMON

Ce țară oare-o fi a unui singur om?[1]

CREON

Dar oare tara nu-i a celui ce-i cîrmaci?

---

[1] Mai degrabă decît a unui teban din mileniul II î.e.n., mustrarea lui Hemon e a unui contemporan al lui Pericle care, într-o cuvîntare reprodusă de Tucidide, declară cu mîndrie: „*Trăim sub o rînduială potitică ce nu are de rîvnit legile altora; departe de a-i imita, sîntem mai degrabă o pildă pentru unii. Numele său este* democrația, *fiindcă ocîrmuirea statului nu se reazemă pe puțini, ci pe cît mai mulți*".

HEMON

Doar un pustiu de-ai cîrmui, i-ai fi stăpîn!

CREON

(lui însuși)

El astei femeiuști îi luat-a parte azi...

HEMON

Păi tu femeie-ăi fi? Că ție parte-ți luai!

CREON

Nemernice! Îl judeci tu pe tatăl tău?

HEMON

Pe el, cînd văd că săvîrșește nedreptăți.

CREON

Cînd dreptul cîrmuirii-mi apăr sînt nedrept?

HEMON

Nu-l aperi, joc de-ți bați de legile zeiești.

CREON

Bicisnic om! Cum te-ai robit unei femei!

HEMON

Dar rob al unor josnice porniri eu nu-s!

CREON

N-ăi fi, dar azi tu vorbe-avuși doar pentru ca.

HEMON

Ba pentru noi și pentru zeii din Infern!

CREON

Cît zile-o mai avea, cu ea nu te cununi!

HEMON

De va muri, și-un altul merge-va-n mormînt!

CREON

Cutezi cumva să mă înfrunți? Să mă-nspăimînți?[1]

HEMON

Eu ușurința-ți doar ți-o-nfrunt. Nu te-nspăimînt.

CREON

Mă dăscălești? Plăti-vei scump... Smintitule!

HEMON

De n-ai fi tatăl meu, aș zice că băsmești.

CREON

Ești rob unei femei! Nu mă mai ameți!

HEMON

Că n-oi vorbi doar tu. Ce alții-ți spun n-asculți?

---

[1] Amenințarea lui Hemon nu privește pe rege, cum se va vedea mai departe; Creon se înșeală asupra intențiilor lui.

CREON

Așa? Te vei căi, jura-m-oi pe Olimp,
Să știi! că mă-mproșcat-ai cu ocări...

(Către un sclav:)

Hei, tu!
Pe astă scîrnavă de fată să-mi aduci...
S-o văd cum duhu-și da-va-n văzul celui drag

HEMON

Să nu cumvá să crezi — o! nu — că va muri
Sub ochii mei! Pe mine-aici nu mă mai vezi.
Mînia poți să ți-o deșerți cu cei ce-ți sînt
Prieteni și-s supuși și te-or putea răbda!

(Hemon pleacă zorit.)

CORIFEUL

Se duse, rege, foc și pară de-nciudat.
La vrîsta-i, rău mocnește-un suflet chinuit!

CREON

Ci ducă-se! Și creadă el că-i mai presus
De toți! Dar el, de moarte nu le va scăpa!

CORIFEUL

Pe amîndouă deci tu morții le-ai sortit?

CREON

Că bine zici! Pe cea nevinovată-o cruț.

CORIFEUL

Dar soră-si ce moarte-n gîndu-ți i-ai urzit?

CREON

Pe-un cărărui pustiu, ce n-a văzut picior
De om, de vie-oi duce-o-n scorbul unei stînci
Voi fereca-o! Hrană-i da-voi doar atît
Cît să nu fac păcat, iar Tebei ca să-i cruț
Rușinea morții ei!... Lui Hades roagă-se
Oricît, că-i singur, dintre zei, slăvit de ea,
Și poate moartea-i va cruța, ori o-nvăța
Că-i în zadar a proslăvi pe morții din Infern.

(Creon pleacă.)

CORUL

Strofa 1

O! Eros[1], în veci neînfrîntule Eros,
Și fiarele-n mrejele tale
Le-nlănțui! Tu-n noapte îți legăni hodina
Pe moi obrăjiori feciorelnici.
Pribeag, tu străbați peste mări, peste valuri!
Pătrunzi și-n bîrloguri de fiare!
Nici zeii cei veșnici nu scapă de tine,
Nu-ți scapă nici omul vremelnic.
Pe cel ce îl prins-ai în ițele tale
Lovitu-l-a mare sminteală!

Antistrofa 1

Tu chiar și pe cei ce-s cu duhul dreptății
Spre fapte nedrepte-i mînà-vei
Și-i duci la pierzare. Tu astăzi stîrnit-ai
Și vrajbă-ntre oameni de-un sînge!
Ajunge-o privire zvîrlită din ochii
Nurlii ai vreunei fecioare
Și ea biruit-a și-a legii putere.

---

[1] *Eros:* fiul Afroditei, personificarea iubirii și a dorului

Stăpîn ești pe legile Firii,
Cu zeii cei mari! În veci se juca-va
Cu noi Afrodita[1], ne-nvinsa!

(Vine Antigona, adusă de doi slujitori. Are mîinile prinse în lanțuri.)

CORIFEUL

Cînd însumi văd astăzi ce ochii-mi văzură,
Îm vine să calc peste lege
Și nu-mi pot opri nici șiroiul de lacrimi,
Cînd văd pe-Antigona pornită
Spre-al nunții culcuș — lăcașul cel veșnic.

ANTIGONA

Strofa 2

Priviți-mă, voi cetățeni din țara-mi
Străbună! Eu calea ne-ntoarsă
Străbate-voi astăzi și cea de pe urmă
A soarelui rază vedea-voi.
Că Hades, ce-n veci îi adoarme pe oameni,
Spre țărmu-Acheronului[2], iată,
De vie mă duce, dar parte n-avut-am
De-a nunții cunună și-n pragul
Culcușului cîntec de nuntă nu-mi fuse
Priveghiu! Și astăzi nuntirea-mi
Cu rîu-Acheron eu pe veci săvîrși-voi...

CORIFEUL

Slăvită pornit-ai tu astăzi spre-al morții
Lăcaș de țărînă, dar n-ai fost
De-o boală, de-o molimă grea mistuită
Și nici nu pierit-ai prin lance,

---

[1] *Afrodita:* zeița frumuseții și a dragostei.
[2] *Acheron:* fluviu din infern, hotar între lumea viilor și lumea morților.

Ci însăși de voie și-n voie pornit-ai
Spre-adîncul lăcaș al lui Hades.

ANTIGONA

Antistrofa 2

Eu știu povestirea sfîrșitului jalnic
Ce-avut-a pe stînca Sìpylos[1]
Acea frigiană[2] ce-a fost lui Tantàlos
Fecioară și cum împrejuru-i,
Ca iedera scai împletită, au strîns-o
Pietroaiele stîncii... într-una-i
Bătută de ploi și zăpezi — auzit-am —
Și lacrimi și lacrimi, sărmana,
Îi curg printre gene șiroaie și trupu-i
E leoarcă de plînset... Și zeii-mi
Găti-vor și mie așijderea soartă!

CORIFEUL

Dar ea o zeiță era și din viță
Zeiască purcede. Noi sîntem
Doar oameni, din oameni vremelnici. Tu însă
Și-n moarte slăvită ești astăzi
Și-avut-ai ursită ca și semizeii!

ANTIGONA

Strofa 3

De ce ți-oi mai rîde de mine? Pe zeii
Pămîntului meu! Așteaptă
Să mor! De ce să-ți aud și din viață

---

[1] *Sipylos:* munte în Frigia, ținut în centrul vechii Asii Mici, la sud de Misia.

[2] *Niobe:* soția lui Amfion, regele Tebei. Mîndră de cei 12 copii ai ei, ea deșteptă invidia zeiței Latona, care puse la cale moartea lor. De durere, sărmana *Niobe* se prefăcu în stîncă.

A tale batjòcuri? Ah! Țară
Și voi pământeni ai țării-mi străbune!
Izvoare-ale Dìrkei!... O! sfinte
Meleaguri din jurul cetății viteze a Tebei!
Să fiți mărturie cum nimeni,
Prieten, mă plînge că fără de lege
Pornesc înspre hruba ce-mi fi-va
Mormînt cum nici fost-a vreodată! Sărmana
De mine, eu parte n-avut-am
Să stau nici cu viii și nici cu aceia
Trecuți în hotarele morții!

CORIFEUL

Avuși peste fire-ndrăzneală, dar Dìkei,
Zeiței, tu tronu-i izbit-ai
Și, iată, căzut-ai și astăzi păcatul
Părinților tăi ispăși-vei!

ANTIGONA

Antistrofa 3

Ce gînduri de jale îmi scòciori în mine
Vorbindu-mi de jalnica soartă
A tatii, ce fuse și-a noastră! Cumplită
Ursită-au avut Labdacizii,
Vestiții! Vai, ăle păcate-ale mamii,
Sărmana, și-a ei dezmierdare-n
Culcușul nuntirii cu tata, pe care-l
Născuse! Sărmana de mine,
Ce grele păcate-mi avură părinții!
Cu blàstem și fără nuntire
Porni-voi spre ei și cu ei împărți-voi
Lăcașul cel veșnic! Ah, frate[1],

[1] Apostrofa Antigonei se adresează nu lui Polinice, căzut sub loviturile lui Eteocle, ci lui Oedip — totodată părinte și frate pentru nenorocita-i fiică, pe care, de dincolo de mormînt, o împinge la pieire.

Ce jalnică-ți fuse a ta cununie!
Tu astăzi, de-acólo, din moarte,
Pe mine mă smuls-ai tu vieții.

CORIFEUL

Pe morți a-i slăvi este-o faptă smerită,
Dar vel-dregătorul nu rabdă
Să-i calci vreo poruncă. Or, firea-ți trufașă
Te duse acum la pierzare.

ANTIGONA

E p o d a

M-or duce, vai mie, pe drumul ce-așteaptă,
Și nimeni m-o plînge și-s fără
Prieteni și făr' cununie și raza
Cea sfîntă de soare eu n-oi mai
Vedea-o vreodată și nici un prieten
Nu-mi fi-va în juru-mi, sărmana!
Și nimeni jăli-va-mi ursita-mi amară!

(Creon vine dinspre palat.)

CREON

(către paznicii care conduceau pe Antigona)

Nu știți că din jăliri și bocet nu-i un om
Ce-n fața morții s-ar opri de-ar fi lăsat?
Ce-mi stați? Aduceți-o de zor! Mormînt săpat[1]
În scorbură de stînci să-i dați, că-așa vreau eu!
Acolo s-o lăsați și duhul să și-l dea!
Ori mai trăiască, dacă vrea, în ăl mormînt!

---

[1] Judecînd după expresiile folosite de Sofocle pentru a descrie hruba unde urmează să fie închisă eroina, mai curînd decît o peșteră, pare să fie vorba de un hipogeu de felul „mormintelor cu cupolă", frecvente în Grecia celei de a doua jumătăți a mileniului al II-lea î.e.n.

A morții-i vină n-o port eu! Cu cei ce-s vii
Nu-și mai avea-va ea nicicînd lăcaș! Nicicînd!

ANTIGONA

O! gropiște! O! tu, culcuș al nunții-mi, tu,
Lăcaș ce-mi fi-va veșnic sub pămînt! Pornesc
Spre tine-acum, spre morții mei — că mulți mi-au fost
De Persefòna[1] găzduiți — pornesc și eu,
Ce-am fost mai urgisită decît toți; pornesc
Cînd încă nu-mi bătuse-al vieții-mi greu soroc.
Nădejdea doar, pornind spre voi, m-o legăna
Că ție, tată-ți fi-va drag și-ți va fi drag
Și ție, mamă, da! și ție, frate drag,
Să fiu cu voi! Cu mîna mea v-am fost lăiat,
Găteala morții v-am făcut și v-am stropit
Cu apă sfîntă eu!... Și-acum, Polynikes,
Că lești-ți îngropai, vezi ce răsplată-avui!
Cinstirea morții eu ți-am dat — cei buni o simt!
...Copil de-aș fi avut, ori soț, ce-ar fi murit,
Ei putrezeau făr' de mormînt, dar eu să-nfrunt
Cetatea — asta nu!... Și cărui gînd mă plec?
Că soț de-aș fi pierdut, un altu-aș fi aflat!
Copilu-mi de-mi pierdeam, copil c-un alt bărbat
Aș fi avut! Dar frate cum aș mai avea?
Că doar și tatăl meu și maică-mea îmi sînt
La Hades ferecați! Vezi dară, frate drag,
De ce cinstire-ți dat-am azi mai mult decît
Oricui, lui Créon de-am ajuns acum să-i par
C-o făr'delege-am săvîrșit!... În mînă-i sînt!...
Mă duce spre mormînt, făr' nici să fi știut
De-al nunții drag desfăt. Nici soț eu n-am avut,
Nici prunc n-am alăptat! Și singură — că toți
M-au părăsit — de vie-acum spre-al morților
Lăcaș cobor... Ce lege-a zeilor călcai?
Să-mi mai ridic ochii spre ei? Vai mie, vai!

---

[1] *Persefona:* fiica Demetrei, soția lui Pluton, regina lumii subpămîntene.

Și sprijin cui să-i cer? Cucernică fusei,
Și-acum ponosu-l port cum legea-aș fi călcat?
De zeii-au socotit că-i drept să-ndur ce-ndur,
Nu m-oi jăli! O făr'delege-am săvîrșit;
Osîndei deci mă-nclin! Dar alții vinovați
De-ar fi, dea zeii-atît să pătimească ei,
— Atîta doar! — cît pe nedrept azi pătimesc!

CORIFEUL

Mereu aceleași vechi furtuni
Azi sufletul ți-l vînzolesc.

CREON

Se vor căi cei care-acum
Așa de-agale-o duc de-aici!

ANTIGONA

Dar astă vorbă-mi spune, vai!
Că moartea-mi este la doi pași.

CREON

Nici nu te-mbiù să tragi nădejdi
Că fire-ar cu putință altcùm.

ANTIGONA

O! Teba, tu pămînt străbun!
O! Zei, strămoși ai alor mei
Străbuni! Ce zornic ei mă duc!
Priviți, cîrmaci ai Tebei, voi,
Ce-ndură ultimul vlăstar
Regesc — și de la cine, vai! —
Că azi cucernic m-am purtat!

(Dusă din urmă de paznici, Antigona se îndepărtează. Creon se întoarce în palat.)

CORUL

Strofa 1

Doar și Danaè îndurat-a o soartă
Ca tine[1], că-i luat-au lumina
Cerească și-n tainiță-au dus-o-ntre ziduri
De-aramă, de nimeni văzută!
Culcușu-i mormîntul! Şi doară purcede
Și ea dintr-o viță vestită.
În trupu-i chiar Zevs semănase din ploaia-i
De aur! Puterii ursitei
Nici ploaia, nici Ares, nici zidul cetății
Cel tare, nici năvile negre
Bătute de valuri, nicicînd îi scăpa-vor!

Antistrofa 1

Și fiul așa furtunos al lui Dryas[2],
Ce-a fost al edonilor rege,
Închis de Diònysos fost-a-ntre ziduri
De piatră, c-avut-a vorbire
Semeață. Și-atunci și mînia-i aprinsă
Se stinse! Tîrziu înțeles-a
Că-i mare sminteală vorbirea trufașă
Cu zeii, că el pe bachante-n[3]
Pornirea lor sfîntă voind să le-oprească
Și focul lui Bachus să-l stingă,
Mîniat-a pe Muze, ce drag au de flaut.

---

[1] Prevenit de un oracol că era sortit să piară ucis de un nepot, Acrisios, rege în Argos, își închisese fiica într-o tainiță subpămînteană, fără să poată împiedica îndeplinirea profeției; rodul dragostei lui Zeus pentru Danae avea să fie Perseu.

[2] Lycurg, regele tracilor edonieni, în legătură cu care vezi *Iliada*, VI 13 și urm.; tatăl său Dryos era rege trac.

[3] *Bachante:* adepte ale cultului lui Bachus.

Strofa 2

De sus, de pe Stîncile Negre, ce marca
În două-o despică, vezi țărmul,
Bosforul, și-n Tracia vezi Salmidèsos[1],
Pe unde și Ares, slăvitul
Pe aste meleaguri, văzu pe feciorii
Cei doi — feciori lui Phinèus[2] —
Cu chipul sluțit de-o femeie aspidă,
Ce rău înțepatu-le-a ochii,
De-orbit-au... Dar nu cu vreo spadă-i lovit-a,
Ci însăși cu mîna-i crușită
De sînge, cum și cu suveici ascuțite.

Antistrofa 2

Surpați de durere, sărmanii-și dau duhul,
Jălindu-și cea soartă amară,
Că maica lor nuntă cu blástem făcuse,
Măcar că-i de-obîrșie veche:
Îi fost-a strămoș Erechtèos[3]... Și tatăl,
Borèas[4], de viță zeiască-i!
Ea-n peșteri crescuse, departe, în pline
Furtuni părintești... Măcàr că
Fugea ca un cal peste dealuri rîpoase,
De Pàrcele[5] fără de moarte
Și ea fu lovită! O! fata mea dragă!

(După cîteva clipe de tăcere, sosește Tiresias. Un copilandru îi arată drumul. Se îndreaptă către ascultători.)

[1] *Salmidesos:* oraș pe coasta tracă a Mării Negre.

[2] Plexippos și Pandion, orbiți de mama lor vitregă și închiși după aceea, la fel ca Antigona. Jalnica lor poveste pare să fi inspirat pe Sofocle în două piese astăzi pierdute.

[3] *Erechtèos:* rege legendar al Atticii.

[4] *Borèas:* vîntul de nord, dinspre Tracia.

[5] *Pàrcele* sau *Moirele:* ursitoarele *(Clotho, Lachesis* și *Atropos).*

TIRESIAS

Cîrmuitori tebani, făcut-am drumu-n doi,
Dar dintre noi, vedea doar unul pentru doi,
Că făr' de călăuz cu greu păşeşte-un orb!

CREON

Tirèsias, uncheşule, ce veste-mi dai?

TIRESIAS

Ţi-oi spune tot, dar pe tîlcuitor s-asculţi!

CREON

Dar de la sfatul tău nicicînd nu m-abătùi.

TIRESIAS

De-aceea şi-nţelept cetatea-ţi cîrmuişi!

CREON

E drept! Că din povaţa-ţi mult folos am tras.

TIRESIAS

Gîndeşte-te!... Un pas greşit... şi eşti pierdut.

CREON

Dar ce-o mai fi? Doar că te-aud şi mă-ngrozesc.

TIRESIAS

De-asculţi ce-mi spune meşteşugul meu, ăi şti:
Cum stam aşa-n străvechiu-mi jilţ de zodier,
Şi păsări fel şi chip în juru-mi forfoteau,
Deodat-aud un croncănit ţipos, cobind

A rău, cum nici c-am auzit! Se sfîșiau
Cu ghearele — m-am dumirit — că-asurzitor
Din àripi hîrșcîiau... Spăriat, prinoase vrui
S-aduc pe-altaru-aprins, dar flăcări nicidecúm
Hefàistos[1] zvîrlea... Grăsimea coapselor
Ce se topea-n cenușă sfîrîia; plesni
Și fierea și-n văzduh s-a-mprăștiat în stropi.
Ciolanele-s goleșe de grăsimi... Așa
Ăst copilandru-mi povesti de-a fir a păr,
Dar n-am putut vreo prevestire deslușì,
Și jertfele-n zădar mi-au fost; iar ăst copil
Mi-a fost un călăuz, cum altora-s și eu!
Cetatea pătimește-acum din vrerea ta!
Sînt pline altarele și vetrele zeiești
De păsări și de cîini cari sfîșie-n hăbuci
Ăst stîrv al bietului fecior al lui Oedip.
Și zeii a noastre jertfe, rugi, nici mai primesc;
Nici focu-aprins sub coapsa celor ce-s jertfiți.
N-auzi niciun cirip de binevestitor,
Că păsările-s îmbuibate în grăsimi,
In sîngele prelins din stîrv. Gîndește-te,
O! fiul meu, greșeala-i lucru omenesc,
Că toți greșesc! Iar de-ai greșit, dar știi s-o-ndrepți
Și de nu te-ăi îndărătnici, cuminte ești!
Ferice-ăi fi! Că-mbătoșarea în greșeli,
Greșeli cu droaia trage după ea — să știi!
Dă-i pace unui mort! Nu mai lovi un hoit!
Ce vitejie-o fi pe cel care-a murit
Tu iarăși să-l omori? Eu binele ți-l vreau,
De-aceea-ți spun ce-ți spun... E-atît de-mbietor
S-auzi un sfetnic bun, cînd sfatu-i de folos!

CREON

Moșnege,-n mine toți loviți, ca niște-arcași
Cînd ținta și-o chitesc! Tîlcuitorii-acum

---

[1]. *Hefàistos:* fiu al lui Zeus și al Herei, zeul-faur, personificarea focului.

Nici ei nu-mi dau răgaz... iar cei ce mi-s din neam
M-au tîrguit de mult și m-au vîndut. Hai, deci,
Hai! Strîngeți bani[1]! Din Sardes, voi, din India,
Tot aurul l-oți aduna, dar de-ngropat,
Nu-l îngropați! Nici dacă-ar fi ca vulturii
Să-nșface stîrvul lui și la picioarele
Lui Zevs ei l-or căra și-acolo l-or mînca,
Nici chiar așa — cu prețul ăstui greu păcat —
Și încă n-am să iert să-l îngropați. Doar știu
Că niciun om nu-i poate prihăní pe zei.
Tirésias, unchcșule, și cei șireți
Se dau de-a dura, rușinos, de-or fi momiți
De-arginți și-n vorbe goale-apoi s-or învăli.

TIRESIAS

Vai, vai!
Ce om putea-va ști... și cui i-o da prin gînd...

CREON

Ce-ăi vrea să spui? Ce-i astă vorbă ce-o spun toți?

TIRESIAS

A fi-nțelept, nu-i cea mai mare din averi?

CREON

Iar a nu fi, nu-i dintre rele cel mai rău?

TIRESIAS

De astă boală — pasămite — mi-ești picnit.

---

[1] În original: „îmbogățiți-vă". Despre anacronismul comis de Sofocle, atunci cînd lasă să se înțeleagă că ar fi existat bani în Grecia myceniană, vezi mai sus p. 114 n. 1.

CREON

Nu cu ocări răspunde-voi unui proroc!

TIRESIAS

Ce alta faci, cînd spui c-am prorocit greșit?

CREON

Așa-s tîlcuitorii toți: setoși de-arginți!

TIRESIAS

Dar și tiranii jinduiesc la bani mîrșavi!

CREON

Au, știi ori nu că unui rege-acum vorbești?

TIRESIAS

O știu — că doar prin mine țara-ți mîntuiși.

CREON

Proroc dibaci! Tu parcă tot a rău ne-ai vrea!

TIRESIAS

M-ațîți să-ți spun ce-n suflet îmi țineam ascuns.

CREON

Hai, zi-i! Dar nu că-mi fi-vei hămesit de-arginți.

TIRESIAS

Nu pentru-arginți, ci pentru binele-ți vorbesc.

CREON

Din ce mi-am pus în gînd, nicicum nu m-oi urni!

TIRESIAS

Să știi că nu s-o mai roti nici soarele
De multe ori, și tu, prin moartea unui drag
Vlăstar de-al tău, plăti-vei că de vie-acum,
În chip mîrșav, trimis-o-ai pe ea-n mormînt,
Pe cînd tu leșul unui om lăsatu-l-ai
Și ne-ngropat și neslăvit și fără drum
Spre zeii din Infern. Tu n-ai ăst drept! Nu-l au
Nici zeii cei din cer. Prin silnicie-ți luași
Ăst drept! Dar Eryniile[1] lui Hades cari
Poruncile zeiești nesovăit plinesc,
Te vor pîndi și cîte rele-ai săvîrșit,
În latul tot atîtor rele fi-vei prins!
Și-acuma poți și tu să vezi și să-nțelegi
De spusu-ți-am ce-am spus din sete de arginți.
Curînd, curînd s-or auzi-n palatul tău
Bărbați, femei, în bocete zbucnind și vei
Vedea cum împotrivă-ți răzvrăti-se-vor
Cetăți, cetăți, care-au văzut cum jivine
Și cîini și păsări zdrumicat-au în hăbuci
Pe-ăi morți și leșurile le-au tîrșit — că doar
Atît le-a fost îngropăciunea lor — de-au dus
Duhoare-n case și-n oraș. Arcaș dibaci,
În inimă-ți zvîrlii săgeți — că mă-nciudași
Și simți arsura lor!... Copile, du-mă-acas'!
Descarcă-și el pe cei ce-s mai puțin bătrîni
Mînia lui! Învețe-a-și pune gurii frîu!
Și gînduri mai cuminți trezească-se în el!

(Tiresias, sprijinindu-se pe copil, pleacă.)

---

[1] *Erinii:* fiice ale Nopții, divinități subpămîntene, răzbunătoare ale sîngelui vărsat.

CORIFEUL

O! Rege,-acum ăst om s-a dus, dar grozăvii
A prorocit și știm că, hăt, de mult, de cînd
Și păru-n cap mi-a-ncărunțit, cetății el
Nicicînd prezisu-i-a vrun lucru mincinos.

CREON

O știu și eu! Și sufletu-mi mi-a răscolit,
Că să mă dau bătut, mi-i greu; să mi-l înfrunt,
L.-oi înciuda și-un rău mai groaznic ne-o lovi.

CORIFEUL

O! Crèon, fiu al lui Menòikevs, mai domol!

CREON

Dar ce să fac? Hai! spune-mi și-am să mă supun.

CORIFEUL

Te du! Sloboade-o din cea hrubă, din pămînt!
Iar celui ne-ngropat gătește-i un mormînt!

CREON

Tu sfatul ăsta-mi dai? Și-ăi vrea să mă-ncovoi?

CORIFEUL

Hai! rege, zor! Că zeii-n mersul lor fugar
Izbesc făr'ocoliș pe cei ce-s vinovați.

CREON

Vai! greu mă dau bătut, dar am s-o fac! Să-nfrunți
Ce însăși soarta-ți va fi scris, zadarnic e!

CORIFEUL

Te du! Să nu lași lucru-n grija altora!

CREON

Mă duc! Hai, slujnici, hai! Și cei de-aici, din jur,
Și cei ce nu-s acum pe-aici, zoriți cu toți
Și puneți mîna pe securi! Acolo, hai!
Porniți! Și însumi eu, ce pe-Antigona-n lanț
Am pus, m-am răzgîndit și-alerg s-o slobozesc!
Ah! Teamă mi-i că scai să mi te ții de legi,
Cît ai trăi, nu-i poate lucrul cel mai bun!

(Creon, urmat de sclavi, se reîntoarce în palat.)

CORUL

Strofa 1

Tu, care fel și chip de nume porți,
Tu, fala fiicei lui Cadmòs[1],
Vlăstar din Zevs atotstăpînitor
Pe tunetu-nfricoșător!
Tu care-i ești Italiei cea mult
Vestită veghetor, tu ce
Domnești la sărbători pe văile
Demètrei[2], din Elèusis[3],
O! Bachus, tu ce-n Teba-ți ai lăcaș,
Ce-i de bachante îndrăgit,
Pe țărmul apei Isménos, ce-a fost
De-un rău balaur semănat![4]

---

[1] *Cadmos:* întemeietorul mitic al Tebei, fiu al lui Agenor, regele Feniciei.

[2] *Demeter:* sora lui Zeus, fiica lui Cronos, zeița muncii cîmpului și a holdelor.

[3] *Eleusis:* localitate în Attica; sanctuar al cultului Demetrei.

[4] Înțelege: „semănat cu colții balaurului legendar ucis de Cadmos la întemeierea Tebei". Din brazda astfel însămînțată crescuseră voinici înarmați, care treceau drept strămoși ai tebanilor.

Antistrofa 1

Aprinse-s pentru tine torțele
Pe vîrful celor două stînci[1],
Pe unde se preumblă nimfele,
Bachantele de prin Parnas[2],
Aproape de-al Castiliei izvor!
Străbați tu munții Nysei[3] cei
Stîncoși, cu vîrfu-n iederă-nveliți,
Și-ăl țărm verzui cu podgorii,
Și sfinte, sfinte glasuri pașii-ți duc!...
Prin Teba, la răscruci de drum,
Cînd treci, doar cîntece de slavă-auzi!

Strofa 2

Vrun alt oraș slăvit ca Teba nu-i
De tine și de maică-ta[4],
Pe care trăsnetu-o lovi! Și azi,
Cînd tot orașul, tot, și-al lui
Norod loviți îs de năpăști, hai! vin'
De zor, treci culmea muntelui
Parnas și treci strîmtoarea Eurip,
Cu val vuind, să-i mîntuiești!

Antistrofa 2

O! Tu, ce carul aștrilor aprinși
Îl cîrmuiești și ești stăpîn
Pe-a nopților chemări, o! tinere

---

[1] Mai exact: „piatra cu dublu creștet" (a muntelui Parnas)
[2] *Parnas:* munte în Focida.
[3] *Nysa:* numele mai multor munți și orașe situate în diferite locuri, închinate lui Dionysos.
[4] Semele, fiica lui Cadmos.

Vlăstar din Zevs, o! rege, tu,
Hai! vino cu fecioarele și cu
Bachantele din Nàxos[1] cari
În preajmă-ți stau și-n danțuri nebunești,
Cît noaptea-i noapte, slavă-aduc
Lui îachos[2], ce fostu-le-a stăpîn!

(Intră un crainic.)

CRAINICUL

O! voi, vecini lui Amfiòn[3] și lui Cadmòs,
Nu-i om pe care-atît cît bate viața-n el
Eu aș putea să-l plîng ori fericì[4], căci și
Pe fericiți ursita-i poate nărui,
Și pe năpăstuiți îi poate înălța!
Căci în ursita omului nu poți citi...
Și Crèon — ai fi zis — o soartă de rîvnit
Avea, căci el pămîntul lui Cadmos din mîini
Vrăjmașă-l mîntuì și-al țării-ntregi stăpîn
Doar el era și-o cîrmuia, iar ca-nflorea
Prin vrednicii-i urmași. Și-acum, pierdut-a tot!
Cînd bucuria ni s-a dus, și viața, ea,
S-a dus! Căci omul ce-i? Un hoit însuflețit!
Averi poți strînge cît poftești! Ca regii poți
Să huzurești! Dar bucuria cînd s-a dus,
Pe viața asta umbra unui fum n-aș da!
Ca bucuria, alt nimic nu-i mai de preț!

---

[1] Bachantele formau cortegiul obișnuit al lui Dionysos. Aluzia la insula Naxos se leagă de un episod al legendei zeului, răpirea Ariadnei.

[2] *Iachos*: fiu al lui Zeus și al Demetrei; epitetul lui Dionysos, cu care uneori se confundă.

[3] *Amfion:* întemeietor legendar al Tebei. La sunetele lirei lui, pietrele se însuflețeau și-și luau singure locul în zidul ce sta să se înalțe.

[4] E ideea exprimată de Solon în pretinsa-i convorbire cu Croisos (Herodot, I, 32), reprodus de Sofocle și în ultimele versuri ale dramei *Oedip-rege*.

CORIFEUL

Ce veşti? Ce noi năpăşti au dat pe-ai noştri regi?

CRAINICUL

Sînt morţi! La moarte-i dus-au cei ce-n viaţă-s azi.

CORIFEUL

Ucis-a cine? Cine-a fost ucis? Hai, zi-i!

CRAINICUL

Jertfitu-i Hemon! Rudă-i braţul ce-a ucis!...

CORIFEUL

De braţul tatălui pieri? De braţul lui?

CRAINICUL

De-al lui!... Mînios pe taică-său... care-a ucis!

CORIFEUL

Tîlcuitor!... Ce adevăr ai prorocit!

CRAINICUL

Şi-acum, la ce va fi să vie să gîndim!

(Poarta din mijloc a palatului se deschide.
În prag se iveşte Evrydike.)

CORIFEUL

Pe Evridìke, vai, sărmana, iată-o văd
Venind dinspre palat!... Să-i fi ajuns vrun zvon
De fiul ei? Sau soarta doar o scoase-n drum?

EVRYDIKE

O! cetățeni, v-am auzit ce povesteați
Voi toți, cînd taman din palat ieșeam să viu
Și rugi zeiței Pàllas să-i înalț: trăgeam
Zăvorul porții s-o deschid. Deodat', un zvon
Urechile-mi izbi și-am prins urgia grea
Ce neamu-mi năpădì. Ca leșuită-atunci,
De spaimă-n brațul sclavelor m-am prăbușit.
Hai! Spuneți: ce vorbeați?... Călită-s în năpăști,
Că multe m-au lovit, și-s gata să v-ascult.

CRAINICUL

Stăpînă dragă,-ți povesti-voi tot — că doar
De față-am fost — și-o iotă n-am s-ascund. De ce
S-o iau pe ocolit? Că tot m-oi da de gol!
Căci adevăru-i drumul drept! Cu soțul tău,
Eu călăuz, mergeam spre capul cîmpului,
Cînd, ce să vezi? Un stîrv... al lui Polynikes!
Făr' milă azvîrlit și sfîșiat de cîini.
Și de-a răscrucilor zeiță mă rugai;
'Nălțai spre Pluton[1] rugi, prielnici să-i avem.
Cu apă sfîntă-apòi eu stîrvu-i l-am lăiat,
Cu ramuri proaspăt rupte-aprins-am rug și-am ars
Ăl rest de stîrv și din țărîna țării lui
Am strîns un moviliș; spre scorbura din stînci
Ne-am dus, unde-i culcușul nunții ei și e
Și-al morții ei culcuș! Și unul dintre noi
Un vaiet auzi, țipos, din depărtări,
Dinspre mormîntul ei, rămas neprinosit.
Fugì lui Crèon veste-a-i da! La cîțiva pași
Era, cînd deslușì un bocet 'năbușit...
Cum a oftat!... și cît jălì!: „Nefericit
Ce sînt! Au sînt proroc? Ori azi străbat un drum,
Cel mai jălanic drum din cîte-am străbătut?

[1] *Pluton:* zeul infernului și al morții.

Mi-aud copilul! Da, e glasul lui! L-aud!
Mi-adie în urechi. Hai, sclavi, înspre mormînt!
Zoriți și pietrele ce scorbura o-nchid
Le răvășiți și-nuntru iscodiți!... Ce-aud?
Pe Hemon? sau ... sau joc de mine zeii-și bat!"
Poruncii-nnebunitului stăpîn noi ne-am
Plecat: cătam iscoditor, cînd... ce să vezi?
În hruba ceea-n fund, cu-n ștreang de in, făcut
Juvăț, ea spînzura, iar Hemon, lîngă ea
Chircit, cu brațele-i mijlocu-i cuprinzînd,
Logodnica-și jălea și jalnicul sfîrșit
Al nunții lor... și că părinte nemilos
Avu... Cînd Creòn îl văzu, în vaiete
Zbucni... Pătrunse-n hrubă-apoi și-amar, amar
Gemu: „Vai! ce-ai făcut? Ce gînd te-a mistuit?
De ce pierzarea-ți vrușsi? De ce? Hai, fiule,
Hai, vino, rogu-te-n genunchi!" Dar fiul său
Îi azvîrlit-a niște ochi furioși și... ptiu!
Cu scîrbă-l și scuipă-n obraz. Făr' un cuvînt,
Își scoase spada-i cu-ndoit tăiș, dar... nu
L-a nimerit... La fugă-o rupse taică-său.
De ciudă pămîntiu, cît ai clipi din ochi,
În spada-i pieptul și-l propti și s-a străpuns.
Cînd duhul să și-l dea, cu brațele-i molîi
Fecioarei-i strînse lețul drag și sîngele
Îl năpădi, țîșnind pe-obrajii-i pămîntii.
Acum sînt laolaltă, ea și el... Doi morți!
La Hades ei a nunții slujbă-acum slujesc.
Și-așa ei dat-au pildă omului că-a fi
Necugetat e — dintre rele — cel mai rău!

(Evrydike, tare zbuciumată, se reîntoarce în palat.)

CORIFEUL

Ce pot să cred? Ce s-o-ntîmpla? Făr' un cuvînt,
Nici bun, nici rău, deodat', femeia dusu-s-a...

CRAINICUL

Îs uluit! Dar trag nădejdi c-aflînd acum
Năpasta ce-l lovi pe-al ei fecior, ea nu
Pe uliți, la răspîntii s-o boci, ci-acas',
În taină neamu-și va jăli, cu sclavele-i,
Că-i prea cu cap și vrednic ști-va-a se purta.

CORIFEUL

Nu știu, dar și mutenia-n dureri, și-un plîns
În vaiet hohotit îmi prevestește-a rău.

CRAINICUL

Cînd om pătrunde în palat, putea-vom ști
De cumva-n sufletu-i, ce-i greu îndurerat,
Mocnește-un rău. Că drept grăiși: adîncile
Tăceri îngrijorări în suflete trezesc.

(Crainicul pleacă. Sosește Creon, urmat de slujitori purtînd pe brațe leșul feciorului lui.)

CORIFEUL

Privește! E regele țării. El vine,
În brațe cu însăși cumplita dovadă,
— De-mi este iertat a o spune — că însuși,
Nu altul, isprava cea rea săvîrșit-a.

CREON

Smintit ce-am fost! Și ce greșeli
Făcut-am, vai, de-am semănat
Atîtea morți! Priviți cum cei
De-un sînge și de-un neam au fost
Și ucigași... sînt și jertfiți!
Desmetice porunci am dat!...
Din vina-mi doar — că-i doar a mea —

Tu-n floarea vîrstei azi pornișI
Pe drumul cel făr' de întors!

CORIFEUL

Acum dreptatea o văzuși! Dar, vai, tîrziu!

CREON

Vai mie, vai, o văd!... Tîrziu
O văd. Asupră-mi azi un zeu
Cumplit s-a năpustit; pe-un drum
De lacrimi și amar m-a dus,
Și tot ce-mi fost-au bucurii
Călcatu-le-a-n picioare el.
Vai! vane-s trudele-omenești!

(Un crainic vine dinspre palat.)

CRAINICUL

Stăpînul meu, vai, mari dureri te-au năpădit
Pe unele le vezi! Dar altele-n palat
Te-or aștepta... Te du acum și-ai să le vezi!

CREON

Decît ce văd, dureri mai grele oare-or fi?

CRAINICUL

Femeia ta, ce fost-a celui ce-a murit
O mamă cum n-a fost, azi viața-i și-a curmat...

CREON

Pe lume, Hades, nu-i un om
Ce te-ar îndupleca să-l cruți.
De ce pieirea-mi vrei? Ce vești,
O! crainice de rele vești,

Mai jalnice-mi vestești? Eu mort
Sînt azi... și tu, tu iarăși vrei
Să mă omori?... Ce vrei să-mi spui?
Odrasla-mi mi-o pierdui... și-acum
Eu, vai, femeia-mi dragă-mi pierd!

(Porțile palatului se deschid. Prin întredeschizătura lor poate fi văzută Evrydike, care și-a pus capăt vieții.)

CORIFEUL

O poți vedea!... Ea nu mai e-n iatacul ei!

CREON

Vai mie, vai!
Nefericit ce sînt! O altă groaznică
Năpastă ochii-mi văd! Ce încă mai hain
Destin m-o mai pîndi? Copilu-mi drag abiă-și
Dădù sfîrșitu-n brațele-mi și ochii-mi văd
Alt leș acum... Sărmana mamă!... Biet copil!

CRAINICUL

Ea lîngă-altar străpunsu-s-a cu-un fier tăios
Și făr' de suflu-ncolăcită zace-acum...
A morții negură pe pleoape-i s-a lăsat.
Jălise pe feciorul ei, pe Megarèvs,
Și-al lui slăvit sfîrșit... Pe cestălalt fecior
Și-l jăluește azi!... O! tată, ți-ai ucis
Copiii[1], vai! Și maica lor te-a blăstemat.

CREON

Vai mie, vai!
De groază-s zguduit!... Ce stați?

---

[1] După tradiția păstrată de Euripide în *Fenicienele*, Megareu își luase singur viața ca să mîntuiască Teba, abătînd mînia cerească îndreptată împotriva cetății. Cel puțin în acest caz, nevinovăția lui Creon e deci în afară de discuție.

Loviți și pieptu-mi spintecați
Cu-un fier c-un îndoit tăiș!
Nefericit ce sînt! Vai, vai,
Năpăști, năpăști m-au năpădit!

CRAINICUL

Ea ochii-i și-a închis, asupră-ți azvîrlind
Și vina morții ei și-a alor ei copii.

CREON

Dar vieții cum s-a smuls și moartea-i cum și-a dat?

CRAINICUL

Cînd auzì ce jalnic a sfîrșit al ei
Copil, ficatu-i însăși ea și l-a străpunș.

CREON

Vai mie, groaznice urgii!
De vină altul nu-i, ci eu,
Doar eu, sărman de mine, eu,
Căci eu — e sfîntul adevăr —
Te-am fost ucis! Hai, sclavi, zoriți!
Duceți-mă departe... hăt!
Departe, hai, duceți-mă
De-aici! Sînt om sfîrșit! Eu sînt,
Dar nu, eu nu mai sînt nimic!

CORIFEUL

Nu-i rău ce-mi ceri. De-n ale noastre suferinți
Mai poate-un bine-a fi... e grabnicul sfîrșit.

CREON

Să vie moartea! Moartea mea!
Cea mai frumoasă dintre morți,

Din cîte însumi săvîrșii!
Aducă-mi cea din urmă zi,
Cea mai ferice-a vieții-mi zi!
Să nu mai prind nici zorile!

CORIFEUL

O! Asta fi-va... cînd va fi!... Noi să grijim
De ce-i acum... De ce va fi, griji-vor... ei!

CREON

Ce-avùi pe suflet, spus-am tot în ruga mea.

CORIFEUL

Nu-ți mai ruga nimic! Ți-i ruga în zădar!
Că omul n-o scăpa din tot ce-i fost-a scris!

CREON

Ci luați-mă de-aici! Departe, hai,
Duceți pe-un biet nenorocit! Că, vai,
Copilul meu, nevasta mea, pe voi,
Pe voi, eu făr' să vreau ucisu-v-am!
Vai mie, vai! Spre care din voi doi
Eu ochii să-mi îndrept? Și încotro
S-o iau?... În juru-mi totu-i jale și-i
Prăpăd!... Vai, greu de soartă-s urgisit!

(Creon, clătinîndu-se, este dus de slujitori în palat. Alții ridică leșul lui Hemon.)

Melodramă

CORIFEUL

Înțelepciunea-i mare har...! Și cel
Cui dată-i va fi fost, va fi aflat

Și taina fericirii... Dar... acei
Ce-or înfrunta trufaș pe zei, cîndva
Plăti-vor greu! Și-atunci or învăța
Că-nțelepciunea-i[1] har zeiesc... Dar, vai!
Atunci și bătrînețea i-a ajuns!...

---

[1] „Înțelepciunea“ de care vorbește aci poetul *(to phronein)* e, înainte de toate, cumpătare *(sophrosyne)*, primul și ultimul cuvînt al moralei lui Sofocle, ale cărui convingeri se întîlnesc peste veacuri cu ale unui alt dascăl de măsură al grecilor, poetul și omul de stat Solon.

EURIPIDE

TROIENELE

415 î.e.n.

PERSOANELE

POSEIDON

TALTHYBIU

MENELAU

HECUBA

CASANDRA

ANDROMACA

HELENA

CORUL TROIENELOR

În faptul zilei sub pale de fum, Troia pustie.
În fund, acoperit de temple, Pergamul —
creștetul întărit al Troiei. În primul plan,
barăcile aheilor. La intrarea uneia din ele,
nedeslușindu-se încă, o femeie în zdrențe e
întinsă la pămînt.

POSEIDON

Sînt Poseidon și ca să vin aici
Am părăsit săratul fund al Mării
Egee, peste care-și poartă pașii
Cei mîndri, Nereidele[1] în chor.
De cînd în juru-ntinderii troiene
Phoibos[2] și eu am ridicat cu drepte
Măsuri un zid de piatră,[3] niciodată
Gîndul meu bun n-a părăsit cetatea
Iubiților mei phrygi. Ea fumegă
Acum și pustiită a pierit
De lancea argoiană, căci Epéu[4]
Parnasianul[5] din Phocida cu
Al zînei Pallas meșteșug făcu
Un cal umplut cu arme[6] și-năuntrul
Cetății duse idolul fatal.

---

[1] *Nereidele:* fiicele lui Nereus, divinitate a mării.

[2] *Phoibos:* „Strălucitorul"; epitet al lui Apolon, zeu al soarelui, al muzicii și al artelor.

[3] Goniți din Olimp pentru nesupunere față de Zeus, Poseidon și Apolon slujiseră un an lui Laomedon, tatăl lui Priam, înălțînd la porunca lui zidurile Troiei (*Iliada*, VII 452—453 și XXI 442 și urm.)

[4] *Epeu:* făuritorul calului troian.

[5] Originar din preajma Parnasului, munte în Focida.

[6] Vicleșugul cu ajutorul căruia aheii puseseră stăpînire pe orașul atîta vreme asediat e amintit în treacăt în *Odiseea* (IV 272; VIII 492) și amănunțit povestit în cîntul al II-lea al *Eneidei* lui Vergiliu.

Deșarte-s luminișurile sfinte
Și templele sînt înecate-n sînge.
Pe treptele altarului lui Zeus
Ocrotitorul, Priam căzu mort.
Mult aur, multe spolii[1] phrygiene
La năvile aheilor sînt duse.
Așteaptă un vînt bun în pînze, doar
De zece ani sînt ahtiați să-și vază
Copiii și nevestele, hellenii
Ce-au asaltat cetatea. Pe cînd eu —
Căci sînt învins de Hera, argeiana
Zeiță și de-Athena ce-mpreună
Legatu-s-au să piarză pe troieni[2] —
Las gloriosul Ilion[3] cu toate
Lăcașurile mele. Cînd pustiul
Cuprinde o cetate, suferă
Și zeii ce rămîn fără prinos.
De vaietul femeilor menite
Prin sorți unui stăpîn, prelung răsună
Scamandrul. Le-au luat arcadienii
Pe unele, pe altele thessalii,
Sau Teseizii[4] cei ce luptă-n fruntea
Feciorilor Athenei. Celelalte
Ce nu-s supuse sorților, menite
Ca roabe căpitanilor oștirii,
Sînt sub aceste corturi. Printre ele
E și Helena din Laconia, odrasla
Lui Tyndar, socotită printre roabe
După dreptate. Dacă cineva
Ar vrea s-o vază pe nefericita
Hecuba, e culcată lîngă porți,
Și multe lacrimi varsă peste multe

---

[1] *Spolii*: pradă de război.

[2] Dușmănia celor două zeițe pentru cetatea lui Priam și uneltirile puse la cale pentru a o distruge formează o bună parte din acțiunea *Iliadei*.

[3] *Ilion:* Troia.

[4] Feciorii lui Teseu: Acamas și Demofon.

Dureri.
Jertfită pe mormîntul lui Ahile
Amar pieri copila-i Polyxene,
Pierduți sînt Priam și ai săi; fecioara
Pe care-Apollon divul a lăsat-o
În prada inspirației, Casandra,
O ia, uitînd evlavia și ce
Se cade zeului, cu sila, ca soție
De taină, Agamemnon.
O, tu, odinioară fericită
Cetate, cui te las? O, ziduri mîndre;
Să nu vă fi surpat Athena, fiica
Lui Zeus, erați și acuma în picioare![1]
Nebun e între muritori acela
Ce spulberă cetăți părăginind
Altare și morminte — adăpostul
Sfințit al celor morți. Pînă la urmă
Acela e pierdut.

(Iese. Hecuba înalță capul.)

HECUBA

Sus, urgisito, capul ți-l ridică
De la pămînt, și umerii. Nici Troia
Și nici regina Troiei nu mai este.
Îndură cu tărie schimbătoarea
Ursită.
Plutește[2] prin strîmtoare și plutește
Printre puteri cumplite. Nu opune
Prora vieții valului. Te lasă
În voia soartei.
Vai, vai!

---

[1] Traducătorul a omis aci versurile 48—94, a căror autenticitate nu-i pusă la îndoială de nici un editor.

[2] Următoarele patru versuri (în original trei) sînt citate de Stobaios, care le atribuie corului. Majoritatea editorilor le restituie însă Hecubei, făcînd să intervină corul abia după tirada reginei.

Ce mi-a fost dat să plîng, nenorocita
De mine, piere patria, copiii
Și soțu-mi pier.
O, slavă din străbuni azi umilită,
Ah, ce nimic erai!
Ce să mai spun? Ce să nu spun? Și ce
Să plîng?
Mă copleșește greaua amorțire
A mădularelor așa cum zac
Cu spatele întins pe acest aspru
Culcuș,
Vai, capul meu, vai tîmplelor, și vai
Coastelor mele! Ah, ce dor mă prinde
Să-mi legăn și să-mi unduiez spinarea
De amîndouă laturile pentru
O ne-ntreruptă doină de durere
În lacrimi. Muza însăși răscolește
Un sunet în urgia care-i mută
De cîntece la cei bătuți de soartă.

(Se ridică și cîntă.)

Sprintene prore de năvi,
De vîsle purtate în sfîntul
Ilion, peste noianul
Împurpurat și prin ale
Helladei sigure porturi
În sunetul unui paian[1]
Blestemat de cavaluri și-n glasul
De naiuri sonore-ați legat
Împletitele funii — învățul
Egiptului[2] vai, vai, în ale

---

[1] Cînt coral în cinstea lui Apolon; prin extensiune, orice cînt de luptă și de biruințî.

[2] Grecii atribuiau egiptenilor născocirea pînzelor și a funiilor de corăbii împletite din papirus. Amănunte în această privință se pot citi în Herodot, II 96.

Troii limanuri, umblînd
După nesuferita soție
A lui Menelau, rușinea
Lui Castor[1], a Eurotului
Faimă nebună, cea care
E ucigașa lui Priam,
Plugar a cincizeci[2] de copii.
Și care pe mine, Hecuba,
Nefericită m-aduse
La țărmul acestei urgii.
Vai mie, vai, unde șed,
Lîngă-ale lui Agamemnon
Corturi; ca roabă mă duc
Din casă, bătrînă cernită,
Mi-e capul a moarte pustiu.
Dar, o, de troieni purtători
De lance sărmane soții,
Și voi, nenuntite fecioare,
Troia e-n flăcări, să plîngem!
Cum pasărea strigă duios
Spre pui cînd aceștia-și iau zborul,
Așa voi începe și eu
Un cîntec, dar nu chiar acela
Pe care alt'dată, aproape
De sceptrul lui Priam, purtîndu-mi
Pașii în horă,în bine
Bătute măsuri phrygiene-l
Rosteam către zei.

(Întîia jumătate a corului iese din corturi.)

---

[1] Castor e unul din frații Elenei (numele celuilalt e Pollux sau Polydeukes). În *Iliada*, soața necredincioasă a lui Menelau își exprimă teama că amîndoi vor fi auzit despre dînsa „multe ocări și ponoase“ (III 242).

[2] Numărul acestora ar fi fost chiar mai mare, după *Iliada*, VI 242 și urm.

PRIMUL HEMI-CHOR

Strofa 1

Hecuba, ce tot strigi? Și ce tot spumegi?
Ce vrei să spui? Printre pereții casei
Am auzit durerile ce plîngi,
Și spaima se aruncă-n inima
Troienelor cari-n aceste case
Își plîng robia.

HECUBA

Pe năvile aheilor, copilă,
Se mișcă mîna care lopătează.

PRIMUL HEMI-CHOR

Vai mie, ce vor ei? Vor să mă ducă
Acum pe mări, departe de pămîntul
Cetății mele?

HECUBA

Nu știu nimica. Dar prevăd urgie.

PRIMUL HEMI-CHOR

Vai, vai!
Acum veți ști, troienelor sărmane,
Durerea ce v-așteaptă.
Ieșiți afară din case. Argeii
Sînt gata de plecare.

HECUBA

Ei, ei!
Să nu lăsați afară
Pe cea înflăcărată de Bacchos, Casandra,

Rușinea alor noștri înaintea
Argeilor, menada, o durere
Peste dureri.
O, Troia, Troia jalnică, tu pieri
Și jalnici sîntem noi, care te pierdem,
Și viii și morții...

(A doua jumătate a corului vine din corturi.)

AL DOILEA HEMI-CHOR

Antistrofa 1

Vai mie, tremurînd lăsat-am
Ale lui Agamemnon corturi,
Ca să te-aud, regină. Oare
Argeii nu sînt puși să mă ucidă,
Pe mine ticăloasa? Și pe năvi
Năierii[1] nu sînt gata să apuce lopețile?

HECUBA

Copilul meu, cu sufletul cuprins
De-nfiorare, am venit aici
În faptul zilei.

AL DOILEA HEMI-CHOR

Venit-a cineva, un crainic
De la danai? Cui sînt menită oare
Ca roabă, eu sărmana?

HECUBA

Acum se trag, pesemne sorții tăi.

[1] *Năieri:* corăbieri.

AL DOILEA HEMI-CHOR

O, cine mă va duce
În Argos sau în Phthia, sau în țara
Arhipelagului[1], nemernica de mine,
Departe de Troia?

HECUBA

Vai, cui, nefericită, și-n ce țară,
Bătrînă voi robi[2], făptură tristă
De mort, icoană veștedă a morții.
De veghe-n fața porților va sta
Sau doică la copii va fi aceea
Ce-avea în Troia cea mai mare slavă.

CORUL ÎNTREG[3]

S t r o f ă

Vai, cu ce lacrimi îți bocești căderea.
Saveica cea ageră
Voi mai trece-o prin ițe la Troia?
Casa părinților mei
O văd pentru ultima dată.
M-așteaptă mai grele-ncercări,
Fie c-aș merge-n culcușul
Unui hellen (oh, de ar fi
Pierdută și noaptea aceea

---

[1] Înțelege: pe pămîntul vreunui ostrov din Marea Egee sau din Marea Ionică.

[2] Temeri asemănătoare umbresc admirabila scenă a despărțirii lui Hector de Andromaca, în cîntul al VI-lea al *Iliadei*: „*Dusă prin Argos, vei țese știind de porunca stăpînei/ Și din Hiperia sau din Meseis tu apă căra-vei/ Fără să vrei, că silită vei fi de cumplita nevoie./ Zice-va, cum te-ar vedea oarecine cu lacrimi pe față:/ Asta-i femeia lui Hector, întîiul viteaz, căpitanul/ Oastei troiene din vremea războiului cel de la Troia...*“ (451—456, trad. Murnu).

[3] Cu versul 197 al textului grec începe primul *stasimon* al piesei, cînt al corului întreg ce ține pînă la versul 234.

Și sufletul meu!) fie că
Voi ajunge să scot din Pirena
Apă, roabă sărmană,
La fîntîna cu ape-ncîntate.
O, de-aș ajunge-n vestita,
Fericea lui Theseus țară[1]!
De n-aș vedea cel puțin
Eurotul cel groaznic, cumplitul,
Răul Helenei supus
Și unde, eu roabă,-aș putea
Întîlni pe Menelau cel care
Făcut-a a Troiei risipă!

Antistrofă

Auzit-am că sfîntul pămînt
Al Peneiului, poala măreață-a
Olympului, plin de bucate-i
Și plin de belșug.
Acolo aș vrea să mă duc,
În al doilea rînd, după țara
Sfîntă și plină de har
A lui Theseus. Aud că țara
Etnei lui Hephaistos dragă
Din fața Feniciei[2], care
Născut-a siculicii munți,
Cu a virtuții cunună,
Aproape de cei ce plutesc
Pe Ionica Mare e țara
Udată de Crathis[3], cel mai

---

[1] Attica, al cărei elogiu — între altele pentru omenia locuitorilor ei — revine deseori în corurile celor trei tragici.

[2] Perifraza indică Sicilia, dragă lui Hephaistos, zeul-faur despre care se credea că-și are atelierul în craterul vulcanului Etna. Fenicia, amintită în text, ar putea fi Carthagina, colonie feniciană pe țărmul african, în dreptul „insulei cu trei colțuri".

[3] Aluzia e la regiunea din sudul Italiei unde înflorise altădată Sybaris și unde în zilele lui Euripide fusese întemeiat de atenieni orașul Thourioi.

Frumos dintre rîuri. El face
Plete bălaie de aur,
Năluciri de foc și hrănește
Cu apele-i sfinte o glie
Bogată-n bărbați viguroși.

(Intră Talthybiu însoțit de oșteni).

Iată și pe crainicul oștirii
Danailor cu proaspete solii
Că vine cu pas repede spre noi
Să le-mplinească. Ce aduce oare?
Ce spune el? Căci închinate sîntem
Pămîntului spartan.

TALTHYBIU

Hecuba, știi că la Troia am făcut,
Pristav[1] fiind al oastei aheiene,
Adesea drumul. Mă cunoști, femeie,
Eu sînt Talthybiu. Vin ca să-ți aduc
Cuvîntul de solie al oștirii.

HECUBA

De asta, oh, de asta-mi era teamă,
Troiene dragi, de mult.

TALTHYBIU

S-au tras pentru voi sorții. Oare
De data asta v-a fost teamă?

HECUBA

Vai! vai!
Și spune-mi în ce țară voi ajunge:

[1] *Pristav:* crainic

Au în Thessalia, în Phthia sau în țara
Lui Cadmos?

TALTHYBIU

Unui bărbat a căzut fiecare,
Nu toate laolaltă unuia.

HECUBA

Dar cine cui căzut-a și pe cine
Din noi o soarte bună o așteaptă?

TALTHYBIU

O știu, dar să mă-ntrebi pe rînd, nu toate
Odată.

HECUBA

Spune-mi, atunci, cui a căzut sărmana
Copila mea, Casandra?

TALTHYBIU

Stăpînul Agamemnon [1] a luat-o
Ca pradă.

HECUBA

Să fie roabă-n casa
Femeii din Laconia? Vai mie!

TALTHYBIU

Nu, ci în patul lui soție
De taină.

---

[1] *Agamemnon:* fiul lui Atreu, craiul Mycenei, căpetenia oștilor grecești pornite să cucerească Troia.

HECUBA

Ea, preoteasă a lui Phoibos,
Pe care zeul cel cu plete
De aur a lăsat-o să rămînă
Fără prihană?

TALTHYBIU

L-a săgetat iubirea pentru fata
Cu duh divin.

HECUBA

Aruncă, fata mea, cheile[1] sfinte,
Și de pe trupul tău desfă
Podoaba sfintelor betele.

TALTHYBIU

Nu-i mare lucru să intri
În patul unui rege?

HECUBA

Și fata mea cea fragedă pe care
Mi-ați smuls-o, unde e?

TALTHYBIU

Vorbești de Polyxene sau de cine?

HECUBA

De ea vorbesc. Cui au menit-o sorții?

---

[1] Efectiv, în Grecia veche, preoții și preotesele diferitelor divinități obișnuiau să poarte asupra lor cheile sanctuarelor unde slujeau.

TALTHYBIU

A fost menită-a sluji
Mormîntul lui Ahile[1].

HECUBA

Vai mie, am născut-o să robească
Unui mormînt? Ce lege este asta,
Ce datină, o, dragul meu,
E la helleni?

TALTHYBIU

Tu fericește pe copila ta.
E bine-acuma.

HECUBA

Ce-ai spus? Îmi vede ea
A soarelui lumini?

TALTHYBIU

Și-a împlinit ursita. E ferită
De orice rău.

HECUBA

Ce soartă are și soția
Lui Hector[2] cel cu platoșa de-aramă,
Sărmana Andromaca?

---

[1] Crainicul șovăie să dezvăluie mamei îndurerate adevărul, de care va lua cunoștință mai tîrziu. Sacrificiul Polyxenei a fost pus în scenă de Euripide în tragedia *Hecuba*.

[2] *Hector*: fiul lui Priam (regele Troiei), Hector este considerat cel mai viteaz apărător al cetății părintești.

TALTHYBIU

Feciorul lui Ahile [1] a luat-o
Ca pradă.

HECUBA

Și eu cui sînt robită,
Eu care am nevoie
De-un sprijin pentru capul
Meu ofilit?

TALTHYBIU

Căzut-ai roabă lui Ulysse[2], domnul
Ithacei.

HECUBA

Ei, ei, cu pumnii bate
În capul tău de plete văduvit,
Cu unghiile sfîșie-ți obrajii!
Vai mie! Sînt sortită să fiu roabă
La vatra unui fur fără pereche,
Unui vrăjmaș al dreptului,
Unui balaur fără lege,
Și unei limbi cu două rosturi[3], care toate
Le schimbă una-ntr-alta, ură
Punînd în locul dragostei.
Jeliți-mă, troiene, căci restriștea

---

[1] Este vorba de *Neoptolem*.

[2] *Ulysse:* numele latin al lui Odiseu, fiul lui Laertes, regele Ithacei. El este eroul *Odiseei*.

[3] Faima nestatorniciei și a dibăciei lui Odysseu, ilustrată în epopee de atîtea episoade faimoase, nu era, cum se vede, imaculată. Pentru Euripide el e înainte de toate urzitorul intrigii împotriva nevinovatului Palamede*, pusă în scenă într-o tragedie astăzi pierdută.

* *Palamede:* erou din mitologia greacă. Participă la cucerirea Troiei, dar fu ucis cu pietre ca trădător.

Cumplit mă bate.
Pierdută sărmana de mine
Sorții celei mai triste
Căzutu-i-am pradă.

CORUL

A ta o știi, regină,
Dar cine din ahei
Sau din helleni e domnul soartei mele?

TALTHYBIU

Plecați, oșteni, s-aduceți pe Casandra
Cît de curînd, aici, căci se cuvine
S-o dau pe mîna capului oștirii.
Apoi voi duce celorlalți pe cele
Ce și-au ales ca roabe.
Ah, de ce arde-năuntru a faclei
Văpaie? Pun foc sau ce fac
Troienele pe cale de-a fi duse
Din țara lor în Argos? Vrînd să moară
Și-aruncă-n flăcări trupul? Da, cu greu
Un suflet liber,[1] în împrejurări
De acest fel, poate să-ndure răul.
Deschideți! Ci deschideți! Nu cumva
Să mi se facă o vină din asta:
Ce li-i lor drag e urît de ahei.

HECUBA

Nu, nu e nici un foc,
Ci copila mea dragă, Casandra
Menada, se-avîntă spre noi.

(Intră Casandra în delir cu o faclă în mînă.)

---

[1] După o opinie deseori exprimată în antichitate, orice om pierde jumătate din ființa lui o dată cu libertatea.

Strofă

Ridică, apropie focul. Port facla, ador, luminez,
Vedeți, vedeți,
Cu flacăra tempul acesta.
O, domn Hymeneu!
Ferice de tine, o mire,
Ferice de mine, mireasă,
În patul regal de la Argos,
Hymeneu[1], Hymeneule Doamne!
Fiindcă tu, mamă, prin lacrimi
Și gemete plîngi pe tatăl meu mort și patria-mi dragă,
Eu pentru propria-mi nuntă
Înălțînd vîlvătăile faclei,
Din flăcări, din străfulgerări,
Îți dau, Hymeneule, ție
Îți dau, o Hecate[2], lumina
Ce după datină arde la nunta fecioarelor.

Antistrofă

Scapără-n aer piciorul și corul tu du-ni-l, tu du-ni-l:
Evan, Evoe![3]
Ca-ntr-ale tatălui meu
Preafericite zile.
Corul e sacru. Tu du-ni-l,
O, Phoibe, acum printre dafini
În templul tău pentru
Preotese ce-ți sînt, Hymeneu,
Hymeneu, Hymeneule doamne!

---

[1] Zeu al căsniciei, slăvit în cîntecele de nuntă chemate după numele lui „hymenee".

[2] *Hecate*· divinitate a lunii, identificată uneori cu Artemis.

[3] Sînt strigătele menadelor în cortegiile bacchice și îndeobște în ceremoniile în cinstea lui Dionysos.

Horește, mamă, intră-n joc și pașii
Rotește-ți-i după ai mei și mersul
Tău drag ți-l poartă.
Cîntați, o, Hymeneu,
În cîntece de slavă
Strigați-o pe mireasă.
Haideți, o, fete din Troia,
În pepluri[1] frumoase, cîntați
Pe mirele meu, pe ursitul
Patului nunților mele.

CORUL

Regină, nu lăsa pe fiica ta,
Bacchanta-nflăcărată, să n-o ducă
Întraripatu-i salt pînă la oastea
Argeilor.

HECUBA

Hephaiste, tu porți flacăra la nunta
Celor muritori, dar ce grozavă
E flacăra pe care o-ncingi aici,
Și ce departe
Sînt marile-mi nădejdi, vai, vai, copilă,
N-aș fi crezut că sub tăișul spadei
Și lancea argeiană vei nunti
Odată nunta-ți.
Adă facla, nu porți drept văpaia
În fuga ta nebună, iar restriștea
Nu ți-a-ntors mințile, copilă, și-n aceeași
Stare-ai rămas.
Luați faclele de-aici și prin jelanie răspundeți
Acestor cîntece de nuntă, o, troiene!

[1] Veșmînt feminin, tunică sau simplu văl în care se înfășura trupul.

O, mamă, încunună capul meu
Învingător și-apoi te bucură de nunta
Domneasc-a mea. Și du-mă, și de nu-ți
Par plin de avînt, du-mă cu sila,
Căci dacă Loxias[1] e viu, se va-nsoți
Cu o soție mai cumplită ca Helena
Vestit aheilor domn Agamemnon.
Îl voi ucide. Casa lui
Din nou voi spulbera-o împlinind
A fraților și a tatei răzbunare[2]
Dar voi lăsa urîtul la o parte,
Nu voi cînta în imnuri nici securea
Ce pe grumazul meu se va abate,
Și pe al altora,
Nici luptele de-mamă-ucigașe[3]
Pe cari nunta mea le va aprinde,
Și nici pieirea casei lui Atreu.
Cetatea noastră o voi arăta
Mai fericită ca aheii.
Sînt plină de zeu și totuși în afară
De nebunia lui.
De dragul unei singure femei
Și-al unei patimi singure pierit-am,
Vînzînd-o pe Helena, mii de vieți.
Iar căpitanul oastei, înțeleptul,
Jertfit-a pentru tot ce-i mai spurcat
Tot ce-i mai scump, copila[4], bucuria
Din casă dînd-o fratelui în schimbul

---

[1] *Loxias* („Piezișul" sau „Curmezișul"), numele lui Apolon ca profet și zeu al oracolelor. Într-adevăr, acestea nu se rosteau niciodată limpede, de-a dreptul, ci în formule învăluit.

[2] Aluzie la sfîrșitul tragic al lui Agamemnon. Cf. mai sus drama cu același nume a lui Eschil.

[3] Cf. sfîrșitul celei de a doua părți a *Orestiei*, *Purtătoarele de prinoase*.

[4] Ifigenia, fiica lui Agamemnon, ucisă la Aulis pentru a asigura succesul expediției pornite s-o recîștige pe Elena.

Unei femei răpite doar cu buna
Ei voie, nu cu sila.
Și după ce veneau pe dulce țărmul
Scamandrului, mureau luptînd nu pentru
Întinsul țării lor, nici pentru zidul
Cetății lor. Cei prăpădiți de Ares
Nu și-au văzut copiii nici n-au fost
De mîinile unei soții iubite
Învăluraţi în giulgiu, ci în glie
Străină zac. În casa lor aceeași
Durere s-a-ntîmplat: femeile
Lor văduve mureau, ei înșiși fără
Copii acasă, fiind doar părinții
Unor copii ai nimănui. Și la mormîntul
Lor nu e nimeni care să aducă
Pentru ei Gliei sîngele prinos.
Deci, iată cu ce laudă se poate
Mîndri oștirea lor.[1]
Troienii însă mai întîi mureau —
Aceasta e și slava cea mai mare[2]
Pentru moșia lor. Iar cei uciși
De lance erau duși de către prieteni
Acasă-n glia patriei, acolo
Pămîntu-i învelea, puși în mormînt
De mîinile ce se cădeau să-i pună.
Troienii ce scăpau din bătălie
Veneau acasă-n timpul zilei la
Nevestele și la copiii lor,
Plăceri ne-mpărtășite de ahei.
Cît despre trista soartă a lui Hector
Ascultă cum se cade s-o privești:
Moare răpus, dar moare ca bărbatul
Cel mai bogat în glorie. Venirea

---

[1] S-au omis în traducere versurile 384—385.

[2] De reținut atitudinea lui Euripide, favorabilă învinșilor, atît de deosebită de opinia comună, după care războiul Troiei ar fi fost isprava cea mai glorioasă din trecutul grec.

Aheilor îi împlinește faima.
Să fi rămas acasă el, oricît
De mare, ar fi fost necunoscut.
Iar Paris, s-a-nsurat cu a lui Zeus
Fiică[1]. Făr-această nuntă nimeni
N-ar fi vorbit de dragostea-i de-acasă.
Cine-i cuminte e dator să cruțe
Lumii un război, dar dac-ajunge
La el, cunună de dorit e-aceea
A unei morți frumoase pentru țară.
Nu e frumos să pieri fără de faimă.
De aceea, mamă, să nu plîngi nici țara
Nici patul meu de nuntă. Pe aceștia,
Nesuferiți ce sînt, prin nunta mea
Eu îi voi pierde.

CORUL

Cu ce plăcere
Rîzi de durerile tale și cum cînți
Un cîntec pe care însăți tu
Îl vei adeveri ca o minciună!

TALTHYBIU

Să nu te fi înflăcărat Apollon,
Nu de pomană-ai fi-nsoțit cu vorbe
De-acestea pe stăpînii mei spre țară.
Dar, după cîte văd, și măreția
Și-nțelepciunea nu-s cu mult mai bune
Decît nimicul ce sînt eu, căci cel mai mare
Domn peste toți hellenii, fiul
Cel drag al lui Atreu, luat-a
În dragoste aleasă o nebună.
Eu sînt sărac, dar n-aș fi vrut s-o am
Pe asta ca femeie. Și acum —

[1] Soră cu Dioscurii Castor și Pollux, Elena trecea drept fiică a lui Zeus. Cf. *Iliada*, III 199, 238, 418, 426.

Fiindcă nu ești zdravănă la minte —
Ocările către argei rostite
Și laudele phrygilor le-arunc
În vînt. Ci vino după mine
La năvi, o, mîndro
Mireasă-a căpitanului!

(Către Hecuba).

Tu, cînd feciorul lui Laert ar cere
Ca să te ducă, du-te. Vei fi roaba
Unei femei cu multă-nțelepciune[1].
Așa spun cei care-au luptat la Troia.

CASANDRA

Ce slugă de speriat! De ce au nume
De crainici acești oameni care sînt,
Spre spaima muritorilor, unealta
Tiranilor și-a țărilor? Tu spui
Că mama va ajunge-n casa lui
Ulysse. Atunci unde mai e cuvîntul
Lui Phoibos care-a spus în fața mea
Că va muri aici? Pe celelalte
Nu le voi mai rosti. Bietul Ulysse,
Nu știe ce-i rămîne să îndure!
Ca aurul de bună suferința
Mea și a Troiei-i va părea odată.
Căci zece ani vor trece lîngă cei
Trecuți aici și va ajunge singur
În țara lui. Vedea-va[2] strîmta cheie
De piatră unde șade-ngrozitoarea
Charybdă[3] și Cyclopul care suie

---

[1] *Penelopa*, soția credincioasă a lui Ulysse.

[2] Prezicerile din versurile următoare privesc, toate, episoade din *Odiseea* (IX 1 și urm.), povestite de erou în popasu-i la curtea lui Alkinoos și familiare cititorilor lui Homer.

[3] *Charybda:* monstru marin, spaima corăbierilor.

Pe munți, înghițitor de carne crudă,
Pe Circe[1] ligureana, făcătoare
De porci, și va cunoaște naufragii
Pe marea cea sărată, va cunoaște
Al lotusului dor și boii sacri
Ai Soarelui care în carnea lor
Vor prinde grai și-i vor trimite-amare
Voci lui Ulysse.
Ca să închei: de viu va pogorî
În iad scăpînd de unda mlaștinei spre a
Afla, odată-ntors acasă,
Mii de dureri.
Dar de ce s-arunc lui Ulysse atîtea
Amenințări?

(Către Talthybiu.)

Mergi cît mai repede, vreau ca în iad să mă dau
Mirelui meu. În trist chip ți-or săpa un mormînt
Noaptea, nu ziua, o, cel ce te-arăți în atîta
Glorie, o, căpitan al danailor. Mie
Mi-or arunca în prăpăstii cadavrul
Gol, unde curge-n puhoaie o apă de iarnă,
Lîngă mormîntul mirelui meu și acolo
Fiarelor codrului da-vor ca pradă fecioara
'Nchinată lui Phoibos.
Beteală a celui mai drag dintre zei și voi semne
Ale cucerniciei vă las, las zilele sfinte
În mijlocul cărora luceau altădată. Plecați,
Eu vă smulg de pe mine. Cînd încă mi-e trupul
Fără prihană le dau adierilor repezi
Să ți le ducă, profete, divine Apollon.
Unde-i corabia domnului vostru? Și unde
Cereți să merg? Așteaptă, mai bine, să bată
Boarea în pînze. Nu știi! dar luat-a din țară
Pe una din cele trei Erinyi[2]. Cu bine, o, mamă,

---

[1] *Circe:* vrăjitoare vestită.

[2] Alecto, Megera și Tisifone, zeițe ale ispășirii, răzbunătoare ale sîngelui vărsat. Cf. tragedia lui Eschil *Eumenidele*.

Nu lăcrima. O, patrie dragă și voi frații mei
De sub pămînt și tu tată cel ce viață ne-ai dat,
Nu mă veți aștepta îndelung,
Voi veni la cei morți în triumf, după ce
Voi fi spulberat pe Atrizii[1] care ne-au dus la pieire.

(Casandra și Talthybiu, însoțit de oștenii săi, ies. Hecuba, de durere, cade.)

CORIFEA

Voï cari vegheați peste bătrîna
Hecuba, nu vedeți că ea
Stăpîna voastră, fără strigăt cade
Întinsă jos? N-o prindeți? Veți lăsa-o
Voi, rele ce sînteți, pe ea, bătrîna
Regină, la pămînt? Ci ridicați-o!

(Tinere troiene din cor încearcă s-o ridice pe Hecuba.)

HECUBA

Lăsați-mă — nu totdeauna-ți place
Ce e plăcut, o, fetelor! — să zac
Așa pe jos, căci zacerea e bună,
Eu care sufăr, suferii și voi
Mai suferi atît!
O, zei! Strig răi ajutători în luptă
Și totuși se cuvine să chemăm
Pe zei în lupta noastră cu ursita
Cea rea.[2] Copila mea, Casandra, tu
Cea care vorbeai cu zeii,
Prin ce urgie te despoi
De fecioreasca ta neprihănire!
Și tu, o, Polyxene, unde ești,
Sărmano?
Nici un fecior și nici o fată nu e

---

[1] *Atrizi:* urmașii lui Atreu.

[2] Lipsesc, în traducerea romînească, versurile 472—499, toate spuse de Hecuba.

Între atîți copii ce am născut
S-ajute pe nemernica de mine.
De ce mă ridicați? E vreo nădejde?
Purtați-mi pașii cei pe care-odată
Troia-i văzu maiestuoși și care
Acum sînt cei ai unei roabe, acolo
Unde pe paie mi-aș putea așterne
Și pe o piatră mi-aș întinde capul.
Căzută să mă las să mor acolo,
Topindu-mă-n lacrimi.
Din cei pe care soarta-i desfătează
Nu socotiți pe nimeni fericit
Mai înainte de a ști cum moare.[1]

CORUL

Pe Ilion cîntă-mi-l, o,
Muză, la noile imnuri
Prin lacrimi făcînd să răsune
Cîntare de moarte.
Voi intona acum un cîntec Troiei,
Voi spune carul cel cu patru roate
A cărui cumplită intrare
Făcut-a din mine, sărmana,
Captiva argeilor, calul
Care cutremura
Cerul albastru, lucind
Din căpestre de aur, prea plin
De oșteni, și pe care la porți
Îl lăsaseră-aheii.[2]
Tare strigat-a atunci
Poporul troian stînd pe stîncă:
Mergeți, voi cei ce-ncheiați suferințele voastre,
Urcați acest idol de lemn,
Închina-l-om fecioarei din Troia,
Fiica lui Zeus.

---

[1] Cf. ultimele versuri din *Oedip-rege*
[2] Vezi mai sus p. 169 n. 6.

Cine din tineri și cine
Dintre bătrîni n-a ieșit de acasă?
În imnuri cîntînd au slăvit
Viclenia fatală.
Întregul popor phrygian
Se duse la porți să privească,
Tăiată în brazii de munte,
Unealta argeilor, jalea
Dardaniei, darul
Dat nemuritoarei
Zîne,-nchinare fecioarei
Ne-nduplecate.
Legîndu-l cu funii, așa
Cum se trage carena cea neagră
A unei nări, l-au adus divinei
Pallas, templul fatal
Patriei noastre.
În mijlocul lucrului și-al
Bucuriei, la nașterea nopții,
Întunecimea veni. Atunci răsunară
Și flautul lybic și-al Phrygiei cîntec. Fecioare
În aerul fremătător,
De pași, intonau o cîntare
De bucurie. De-atîta
Scînteietoare lumină
Întunecata văpaie
Din vetre parcă ar fi stinsă.
Iar eu lîngă templu-i cîntam
La cor pe fecioara muntеană[1]
Fiica lui Zeus, cînd iată
Că în cetate coboară
Din ale Pergamei[2] temple
Un strigăt de moarte.
Pruncii cei dragi se prindeau
Cu mîini temătoare de straiul

---

[1] Artemis, zeița vînătoarei prin păduri și munți.
[2] Partea cea mai înaltă a orașului, citadela Troiei: gr. *Pergamos* sau *Pergamon* (pl. *Pergama*).

Mamelor. Din ascunzișu-i —
Lucrul Palladei fecioare —
Ares ieșea la lumină.
Și-n jur de altare-ncepu
Măcelul troienilor, iar
În singurătate, în patul
Lor, ale fetelor plete
Cădeau închinate: cunună
Pentru feciorii Helladei,
Prinos funerar pentru Troia.

(Pe un car tras de oșteni, încărcat cu spolii phrygiene — printre care giganticul scut al lui Hector — intră Andromaca, în brațe poartă pe Astyanax.)

CORIFEA

Hecuba, tu o vezi pe Andromaca
Venind purtată de un car străin?
Cum lîngă sînu-i tremurînd se zbate
Astyanax cel drag, fiul lui Hector,
Și armele phrygienilor luate
În luptă și cu care-al lui Ahile
Fiu va găti altarele din Phthia
La-ntorsul de la Troia?

ANDROMACA

Strofa 1

Aheii care-mi sînt săpîni mă duc.

HECUBA

Vai mie!

ANDROMACA

De ce cînți paianul trist?

HECUBA

Vai, vai!

ANDROMACA

Al suferinței mele...

HECUBA

O, Zeus!

ANDROMACA

Și al soartei ce mă bate.

HECUBA

Copila mea!

ANDROMACA

Ți-am fost odinioară.

HECUBA

Antistrofa 1

Pierdut avutul meu, pierdută Troia...

ANDROMACA

Sărmană...

HECUBA

Și pierduți îmi sînt copiii!

ANDROMACA

Vai, vai!

HECUBA

Copiii mei, vai ale mele...

ANDROMACA

Dureri!

HECUBA

Nefericită soartă...

ANDROMACA

Cetății...

HECUBA

Care fumegă.

ANDROMACA

Strofa 2

Vino, bărbatul meu.

HECUBA

Din Hades tu chemi pe feciorul
Meu, o, sărmană!

ANDROMACA

Scut al soției tale!

HECUBA

Antistrofa 2

Și tu, o, batjocura-aheilor...

ANDROMACA

Părinte al stăpînului meu,
Cucernice Pryam...

HECUBA

Du-mă în Hades cu tine.

ANDROMACA

Strofa 3

Mare e dorul acesta!

HECUBA

Mai cruntă durerea ce-ndur.

ANDROMACA

Cetatea pierit-a.

HECUBA

Durere
Peste durere ne bate.

ANDROMACA

Zeii erau mînioși cînd de soarta scăpatu-ți-au fiul[1].
El de dragul acelei nuntiri blestemate pierdut-a
Pergama Troiei. Însîngerate ale morților trupuri
Zac la picioarele zînei Pallas, și-s pradă la vulturi,
Sub jug închinat-a el Troia ca roabă.

HECUBA

Antistrofa 3

Patrie fără noroc...

---

[1] Este vorba de Paris, fiul lui Priam și al Hecubei, cel care a răpit-o pe frumoasa Elena, regina Spartei.

ANDROMACA

Te las și pe tine te vaiet.

HECUBA

Vezi sîngerosul sfîrșit...

ANDROMACA

Și casa în care născut-am.

HECUBA

Copii, într-o țară pustie vă lasă acum mama voastră.
Ce tînguioase cîntări și ce mare-i tristețea aceasta:
Lacrimi în lacrimi se varsă peste durerile casei.
Bine-i de morți. Ei își uită durerea. Și nu cunosc
lacrimi.

CORUL

Ce dulce-i pentru cei în suferință
Jelania cîntărilor funebre,
Și pentru cei care plîng
Ce dulce e muza tristeții!

ANDROMACA

O, mumă a bărbatului cel care
Cu lancea lui a prăpădit pe mulți
Dintre ahei, o, mumă a lui Hector,
Vezi tu aceasta?

HECUBA

Aceasta văd la zei:
Cît turnurile-nalță
Ce nu-i nimic și spulberă ce-i slava!

ANDROMACA

Sînt dusă cu feciorul meu ca pradă,
Mîndria noastră merge în robie,
Prefacere cumplită suferind.

HECUBA

Cumplită e ursita. Chiar acum
De lîngă mine a plecat Casandra
Cu sila smulsă.

ANDROMACA

Vai, vai!
Alt Aias[1], așa mi-a părut,
S-a arătat a doua oară
Copilei tale. Dar te dor și alte
Dureri.

HECUBA

Sînt făr' de număr, fără de măsură.
Dureri peste dureri vin pe-ntrecute.

ANDROMACA

Muri și Polyxene, fiica ta,
Ucisă la mormîntul lui Ahile,
Prinos celui mort, fără suflet.

HECUBA

Vai mie, sărmana, cuvîntul

---

[1] În noaptea din urmă a Troiei, Aias fiul lui Oileu scosese cu sila pe Casandra din templul Athenei, unde-și căutase adăpost. Scena e descrisă în versuri de neuitat în cîntul al II-lea al *Eneidei*: „*Acuma iată c-o tîrau din templul/ Minervei, chiar de la altar, pe fata/ lui Priam, pe Casandra, despletită,/ priviri de foc nălțînd în van spre ceruri,/numai priviri, căci mîinile gingașe/ în lanțuri îi erau încătușate...*"

Pe care altădată Talthybiu
Nu-l lămurise bine[1], iată
Ce lămurit e!

ANDROMACA

Eu însămi am văzut-o pogorînd
Din acest car, am învelit-o în văluri
Și am gemut peste cadavrul ei.

HECUBA

Vai, vai, copilă, nemiloasă moarte,
Vai, vai, și iarăși, groaznic pierii și tu!

ANDROMACA

Pieri cum a pierit, dar soarta ei
Mai fericită-i ca viața mea.

HECUBA

Nu e același lucru, o, copilă,
A fi-n lumina zilei și-a fi mort,
Căci moartea e nimic. Vieții
Îi mai rămîn nădejdi.

ANDROMACA

O, mamă, născătoareo, ia ascultă
Cuvinte prea frumoase care-or pune
Pe inima ta bàlsam! E tot una
Să nu te naști și să fii mort. Mai bună
E moartea ca o viață de dureri.[2]
Nimic nu doare cînd nu simți durerea.
Dar cel care din mare fericire

---

[1] Vezi mai sus p. 181 n. 1,

[2] O reflecție asemănătoare în drama lui Sofocle *Oedip în Colonos*.

Nefericit ajunge, rătăcește
Cu sufletul în starea din trecut.
Așa, e ca și cum n-ar fi văzut
Lumina zilei. A murit, nu știe
Nimic din ale ei dureri. Eu însă
Care-mi doream un bun renume, iată
L-am căpătat, urgie a vieții mele!
Înțelepciunea care nu-i lăsată
Femeilor am pus-o la-ncercare
În casele lui Hector. Mai întîi,
Nevrednică sau nu, oricum, femeia
Ajunge de ocară cînd nu stă
Acasă. Lăsînd dorul la o parte,
Eu rămîneam acasă și-năuntrul
Cămării mele nu lăsam să intre
Palavra femeiască, cumpătul
Mi-era învățător, știam a scoate
Din mîna însămi lucrul cel de preț.
Tăcută limbă, chip plăcut aveam
Către bărbatul meu, știam și cînd
Se cuvenea să-nving și cînd anume
Se cuvenea să-l las să-nvingă el.
Și ajungînd renumele acesta
La oastea aheeană m-a pierdut.
De cum am căzut prinsă, fiul lui
Ahile a vrut ca să mă ia soție:
În casa ucigașilor voi fi,
Așadar, roabă. Dacă alungînd
Iubita față a lui Hector vòia
Deschide inima-mi bărbatului de-alături,
Nu voi părea necredincioasă față
De mort, și respingînd pe celălalt
Voi fi urîtă de stăpînii mei...
Deși se spune că singură
Îmbrățișarea poate să dezlege
Ura femeii pentru patul unui
Bărbat, eu nu pot suferi pe aceea
Care, de lîngă soțul ei trecînd

În alt culcuș, iubește pe un altul[1].
În tine, Hector dragul meu, avui
Bărbatul care-mi împlinea iubirea:
Înțelepciune, naștere, avere
Și vitejie, în ele erai mare!
Fără prihană m-ai luat din casa
Părinților și cel dintîi intrat-ai
În patu-mi de fecioară, și acum
Tu ai pierit, iar eu voi fi purtată
Pe-o navă spre Hellada, ca o roabă-n
Jugul robiei. Moartea Polyxenei
Pe care o plîngi atît nu este oare
Mai puțin cruntă ca durerea mea?
Pierdut-am pînă și nădejdea
Care rămîne muritorilor și nu
Mă fură visul c-aș putea odată
Să viețuiesc în liniște, și dulce-i
Să poți visa!

CORUL

Te zbuciumă aceleași suferințe
Ca și pe mine, și plîngînd mă-nveți
În ce restriște cad[2].

HECUBA

Năierilor, dacă li-i dat să-ndure
Furtună nu prea aprigă, li-i dor
Să scape de nevoie: unul merge
La cîrmă, altul la catarg și altul
În fundul năvii să alunge apa.
Dar dacă marea-nfuriată se avîntă
Peste măsură, ei se-ncredințează
Soartei, în voia cursurilor mării.
Așa și eu, prin multele-mi dureri,
Sînt mută, mă supun cu gura-nchisă,

[1] Omise, versurile 669—672.
[2] S-au omis de traducător versurile 686—687.

Nu pot învinge groaznica furtună
A zeilor asupră-mi.
Ci, o, copilă dragă, lasă soarta
Lui Hector; lacrimile tale nu-l
Pot mîntui. Cinstește pe stăpînul
Tău de acum și dă-i dulcele farmec
Al darurilor tale. Ți-e bărbat.
Și de vei face-așa, vei bucura
Pe cei ce te iubesc și poate vei
Aduce Troiei darul, cel mai mare.
De a crește pe al fiului meu fiu,
Pentru ca, odată, poate, fiii
Născuți din el să-nalțe iarăși Troia,
Cetatea noastră să se nască iarăși!

(Intră Talthybiu însoțit de oșteni.)

Dar alt prilej de vorbă se iveste,
Căci văd din nou venind pe crainicu
Aheilor, cu vestea unor alte
Porunci ale oștirii.

TALTHYBIU

Soție a lui Hector, care a fost
Odată cel mai bun dintre troieni,
Să nu mă blestemi. Fără voia mea,
Vestire-ți fac de la danai și de la
Fiii lui Pelops.

ANDROMACA

Ce este? Ce amaruri îmi aduce
Cuvîntul tău?

TALTHYBIU

S-a pus la cale ca feciorul tău...
Cum să mai spun cuvîntul?

ANDROMACA

Să n-aibă același domn cu mine? Spune.

TALTHYBIU

Nici unul din ahei nu-i va fi domn.

ANDROMACA

Lăsa-vor ei aici această mladă
A Phrygiei?

TALTHYBIU

Eu nu știu cum să-ți spun
Mai blînd durerea.

ANDROMACA

Pricep sfiala ta,
Afară de atunci cînd spui „durere".

TALTHYBIU

Îți vor ucide fiul. Află marea
Durere.

ANDROMACA

Vai de mine!
Aud ceva mai groaznic decît nunta.

TALTHYBIU

Înduplecă Ulysse pe heleni,
Spune...

ANDROMACA

Vai, vai, mă bat dureri peste măsură!

TALTHYBIU

A spus că nu se cade a crește fiul
Unui părinte atît de mare.

ANDROMACA

Așa
Să-nduplece și-atunci cînd va fi vorba
De fiii lui!

TALTHYBIU

...că e neapărat
Să-l aruncăm din turnurile Troiei.
Ci lasă-ne s-o facem, și să pari
Mai înțeleaptă, nu-l tot strînge-așa
La pieptul tău, îndură suferința
Mărinimos, căci nu-i nici o putere,
Nu poți împiedica nimic și n-ai
De nicăieri vreun ajutor. Gîndește-te:
Și țara și bărbatul tău pierit-au,
Ești în puterea altora, iar noi
Sîntem destui ca să luptăm aici
Cu-o singură femeie. Nici o luptă
Deci, nu-ncerca, să nu te faci de rîs
Și de ocară și vreau să n-arunci
Aheilor blesteme. De vei spune
Cuvinte care-ar mînia oștirea,
Copilul tău nu va avea mormînt,
Nici milă. Dacă însă în tăcere
Te pleci în fața soartei, n-ai să lași
Pe fiul tău fără mormînt și însăți
Tu vei afla pe-aheei mai buni cu tine.

ANDROMACA

O, dragul meu copil, odorul meu,
Tu vei muri ucis de-o mînă cruntă,
Lăsînd pe mama ta nenorocită.

Mărinimia tatălui tău, care
A fost o izbăvire pentru mulți,
Te-a prăpădit pe tine, vitejia
Părintelui nu ți-a purtat noroc.
Fatal culcuș de nuntă, triste nunți
Ce m-au adus odinioară în casă
Lui Hector!
Eu n-am născut un fiu ca să-l dau jertfă
Danailor, ci ca să fac un rege
Al Asiei cu holde-mbelșugate.
Copile, plîngi, simți soarta rea cu tine,
De ce te-agăți cu mîini înfrigurate
De straiul meu, tu pasăre căzută
Sub aripile mele? Nu răsare
Din Glie Hector înarmat cu lancea-i
De glorie. Puterea phrygiană
Și neamul părintesc s-au dus acum.
Un salt sfîșietor de sus, cu capul
Nainte și cădea-vei fără milă
Și răsuflarea va pieri din tine.
O, fragedă povară, dragul mamei,
Mireasmă dulce-a trupului, zadarnic
În scutece ai crescut la sînul meu,
Zadarnic m-am zbătut în chin și m-am
Trudit cu tine. Acum, și pentru cea
Din urmă oară, tu sărută-ți mama,
Aruncă-te spre cea ce te-a născut,
Cu brațele cuprinde-mă de umeri
Și gura ta sărute-mă! Helleni,
Voi care-ați iscodit dureri grozave,
De ce-mi ucideți pe acest copil
Fără de vină? Fiică a lui Tyndar,
Nu ești din Zeus răsărită, ci
Din mulți părinți, o spun și mai întîi
Din Furia ne-nlănțuită, apoi din Ură,
Din Crimă și din Moarte și din toate
Păcatele pe cari le crește Glia.
Eu nu cutez să spun că te-ai născut

Din Zeus, tu, urgie-a multor bàrbari
Și-a mulți helleni. O, de-aș pieri odată,
Căci de la ochii tăi frumoși se trage
Nefericirea mîndrei țări troiene.
Luați-l, duceți-l și aruncați-l,
De vă e drag să-l aruncați. Mîncați
Din carnea lui, căci zeii vor
Să ne ucidă, nu-l pot smulge morții.
Dă pe Astyanax în mîinile lui Talthybiu.)

Ascundeți bietu-mi trup și aruncați-l
Într-o corabie, căci la frumoase nunți
Mă duc, eu care mi-am pierdut copilul!

CORUL

Sărmană Troia, cîți de-ai tăi pierit-au
De dragul unei singure femei
Și al iubirii sale blestemate!

(Iese Andromaca pe carul ei.)

TALTHYBIU

Copile, vino, smuls de la duioasa
Îmbrățișare-a tristei tale mame,
Pășește spre cununa cea înaltă
A zidurilor patriei. Acolo
Ți-a fost, pesemne, scrisa ca să-ți lași
Tu sufletul. Luați-l!

(Oștenii lui Talthybiu ies cu Astyanax.)

Spre a duce
Atari solii ar trebui un altul,
Mai fără milă și mai aplecat
Spre lipsa de rușine decît mine.

(Iese Talthybiu).

HECUBA

Copile, fiu al tristului meu fiu,
Prin făr'delege i se fură viața

Ta mamei tale... mie. Ce să fac?
Ce pot să fac, nemernica de mine?
Ți-nchin aceste răni ce-mi fac la frunte
Și întristarea sîmului meu. E
Tot ce pot face. Vai ție, Cetate,
Și vai, copilul meu, ce ne rămîne,
Ce ne lipsește ca să ne-ndreptăm
Cu toată-nflăcărarea spre pieirea
Desăvîrșită?

(Cade pe locul ei de la început.)

CORUL

Strofa 1

În Salamina ce crește albine, o rege Telamon,
Tu care scaun țineai în ostrovul
De valuri bătut, închinat spre colina
Sfîntă pe care Athena iscă
Cel dintîi ram al măslinului verde[1], cunună
Cerească, podoabă-a cetății
Strălucitoare Athena;
Venit-ai, venit-ai să faci o ispravă
Cumplită-mpreună cu fiul Alcmenei, arcașul
Cel care vrea să dărîme
Ilion, Ilion, draga cetate
A noastră, atunci de demult,
Cînd ai venit din Hellada.

Antistrofa 1

El aducea pe fruntașii în floare ai Helladei,
Căci era mînios de-armăsarii uitați[2].

[1] Întrecerea dintre Athena și Poseidon pentru cîștigarea Atticei era săpată în marmură pe frontonul vestic al Parthenonului. Telamon, rege al Salaminei.

[2] Cu o generație înainte de expediția troiană, Laomedon făgăduise celui ce i-ar mîntui copila amenințată de un balaur o pereche de cai primiți în dar de la Zeus. După uciderea monstrului de Heracles, regele-și călcase cuvîntul, stîrnind mînia eroului. Cf. *Iliada*, VI 636 și urm.; XX 145 și urm.

În larg-curgătorul Simois opri el lopata
Străbătătoare de ape și pupa de țărm o legă.
Apoi din fundul corăbiei scoase
Cu mîna lui arcul cel fără de greș — nimicirea
Lui Laomedon[1].
Zidul lui Phoibos lucrat eu măsură,-ntr-o vijelie
Împurpurată de foc răsturnîndu-l,
Cotropit-a al Troiei pămînt,
Și așa, în două invazii, de două
Ori, lancea ucigătoare a surpat
Zidul Dardaniei.

Strofa 2

În van printre vase de aur, cu pasul molatic umblînd,
Fiu a lui Laomedon[2],
Umpli ale lui Zeus pocale, măreață menire,
Dar ce te-a născut e în prada
Focului și ale mării
Țărmuri răsună de plîns.
Ca pasărea care-și tot cheamă
Puii, unele-și vaită bărbații,
Altele fiii, și altele mamele cele bătrîne.
Băile tale picate cu rouă,
Arena palestrelor tale
S-au dus. Lîngă tronul lui Zeus
Ții chipul tău tînăr de haruri
În limpedea sa frumusețe,
În timp ce Hellada distruse cu lancea-i
Țara lui Priam.

Antistrofa 2

Dorule, dor, tu care-ai venit odinioară
În casa lui Dardanos după voia
Fiilor cerului,

---

[1] Tatăl lui Priam.
[2] Ganymede, îndrăgit de Zeus și făcut paharnic al olimpienilor.

La ce mărire înălțat-ai Troia,
Prin nuntă legînd-o cu zeii!
Despre rușinea
Lui Zeus[1] nici nu voi spune.
Dar Aurora cu aurie nalbe a cărei lumină
Dulce-i muritorilor văzut-a
Căderea acestui pămînt,
Văzut-a pieirea Pergamului,
Deși are în culcușul
Ei nupțial pe născutul
Țării acesteia[2].
Pe el l-a răpit către stele
Teleaga de aur cu patru
Cai. În pămîntul
Patriei mare fusese nădejdea
Și totuși al zeilor farmec
Pierit-a din Troia.

(Intră Menelau însoțit de oșteni.)

MENELAU

O, ce frumoasă strălucești, lumină
A soarelui, tu, astăzi, cînd pe ea,
Helena, soața mea, voi pune mîna!
Eu sînt Menelau (multe-am pățit)
Și asta e oștire aheeană;
Venit-am eu la Troia nu de dragul
Unei femei, precum se crede, ci
Pentru bărbatu-amăgitor de oaspeți
Care din casă mi-a răpit nevasta;
El și-a luat pedeapsa de la zei
Și țara lui s-a spulberat sub lancea
Hellenilor. Eu vin să iau cu mine
Pe cea din Sparta (nu mi-e drag să-i spun
Nevastă, deși ea mi-era nevastă).

---

[1] Aluzia e la pasiunea lui Zeus pentru Ganymede, amintită într-o strofă precedentă.
[2] Tithon, fratele lui Priam.

Ea e-n aceste corturi cu femei
Troiene, socotită printre ele.
Cei cari cu lancea lor au dobîndit-o
Cu-atîta trudă, mi-au lăsat-o mie,
Ca s-o ucid, de n-aș vrea s-o duc iarăși
În țara argeiană. Am hotărît
Să n-o omor în Troia, ci, trecînd
Cu vîsla marea, s-o aduc în țara
Hellenică și-acolo s-o predau
Spre-a fi ucisă[1] celor care au
De răzbunat morți dragi răpuși la Troia.
Intrați în corturi, slujitori, luați-o
De pletele-i mînjite de măcel;
De-ndată ce va bate vînt prielnic
Vom duce-o în Hellada.

(Hecuba în genunchi, se roagă.)

HECUBA

O, tu, temei al Gliei, ce pe Glie
Îți ai lăcașul, oricine ai fi, tu,
Care ești greu de cunoscut, o, Zeus,
Fie că ești necesitatea firii,
Fie că ești doar cugetul senin
Al oamenilor, te slăvesc. Pe căi ascunse
Te duci, după dreptate, toate cele
Ce-s muritoare[2].

---

[1] Se știe că această intenție n-avea să fie realizată. Zece ani mai tîrziu, sosit la Sparta pentru a afla știri despre tatăl său, Telemah avea să fie primit la curtea lui Menelau de o Elenă mereu frumoasă și mereu elegantă, care-i face onorurile casei cu o grație desăvîrșită (*Odiseea*, IV 120 și urm.).

[2] Termenii folosiți pentru caracterizarea ființei supreme rechemau în mințile spectatorilor doctrine filozofice cunoscute celor mai mulți în zilele cînd scria poetul. Nu fără temei comentatorii regăsesc în cele cîteva versuri ecouri din cosmologiile lui Heraclit, Diogene din Apollonia și Anaxagoras.

MENELAU

Ce este?
Ce rugă nouă zeilor e asta?

(Hecuba se ridică.)

HECUBA

Eu te aprob, Menelau, dacă-ți ucizi soția.
Dar fugi de ea, văzînd-o, să nu te aprinzi de dor,
Căci ea răpește ochii bărbaților, dărîmă
Cetățile și caselor
Le pune foc. Cumplite
Sînt farmecele sale.
Eu o cunosc, și tu, și cei răpuși de ea.

(Adusă de oșteni, intră Helena luxos îmbrăcată.)

HELENA

Menelau, vorba ta dintîi mă face
Să mă-nspăimînt. Cu sila sînt tîrîtă
De slujitorii tăi în fața casei.
Că-ți sînt nesuferită știu, vreau totuși
Să-ți pun o întrebare. Ce gînd ai
Tu și hellenii cu viața mea?

MENELAU

La judecată n-ai fost trasă, dar
Întreaga oaste mie mi te-a dat
Să te ucid, căci tu ai prăpădit-o.

HELENA

Dar nu mi-e dat să răspund la aceasta
Învederînd că n-ar fi drept
Să mor ucisă?

MENELAU

Nu pentru vorbe doar, ci pentru moartea
Ta am venit.

HECUBA

Menelau, tu ascult-o, să nu moară
Neascultată. Dă-mi apoi și mie
Cuvîntul să-i răspund. Nu știi nimica
Din multele-i păcate de la Troia.
Pe toate adunîndu-le, cuvîntu-mi
Va duce-o la pieire. De aceasta
Nu scapă.

MENELAU

E de prisos orice, dar dacă totuși
Dorește să vorbească, slobodă-i!
Dar ca să știe: numai din pricina
A ceea ce mi-ai spus i-oi da cuvîntul,
Nu de hatîrul ei.

HELENA

Oricum vi s-ar părea că vă vorbesc,
Bine sau rău, la fel nu-mi va răspunde
Cel ce mă crede dușmană. Eu, însă,
Știind ce vină mi se poate face,
O voi răstălmăci[1]. Și mai întîi
Începătoarea răului e ea,
Femeia care l-a născut pe Paris.

---

[1] După zguduitoarele scene ale despărțirilor de Casandra și de Andromaca, apărarea plină de arguții a Elenei, ca și îndeobște duelul oratoric cu Hecuba ne apar puțin poetice. Ele erau însă pe placul unui public care se interesa de asemenea discuții în contradictoriu și care, ca să citățm un exemplu, gusta „reabilitarea“ încercată de Gorgias în al său *Elogiu al Elenei*.

Al doilea, care-a adus pierzarea
Troiei și a mea, este bătrînul care
N-a ucis pruncul în chip de tăciune
Aprins[1], pe viitorul Alexandru.
Ascultă ce-a mai fost: cînd judeca
— Ntreita-nlănțuire a trei zîne[2],
Era să fie dat lui Alexandru
Darul Palladei de a dobîndi
Hellada-n fruntea oastei phrygiene
Și Hera-i jurui domnie-n Asia
Și peste țărmii Europei, dacă
Pe ea ar face-o să cîștige Paris.
Dar Cypris[3] ridicînd în slăvi făptura-i,
Lui mă făgădui, dacă-ntrecea
Pe zîne-n frumusețe. Cugetă
La ce-a urmat de-aici: a învins Cypris
Și ce folos a tras din nunta mea
Hellada? Iată, n-ați căzut pe mîini
De barbari, nici nu v-ați luptat cu lancea,
Nici tirania lor n-ați îndurat-o
Dacă Hellada-ajuns-a fericită,
Eu pier vîndută pentru frumusețea-mi,
Cînd ar fi trebuit să-ncing cunună
Pe fruntea mea!
Dar ai să spui că n-am vorbit nimic
Tocmai de ceea ce e vorba: cum
Fugit-am pe furiș din casa ta.
Veni, avînd cu sine nu o mică

---

[1] Înțelege: pruncul apărut Hecubei în vis sub forma unui tăciune aprins. Speriat de prevestire, Priam încredințase copilul nou-născut unui bătrîn, poruncindu-i să-l omoare. Acesta însă îl părăsise pe muntele Ida, unde fusese găsit și crescut de un păstor, pînă la recunoașterea și reprimirea lui Paris în familia regală. Faptele aci înfățișate constituiau subiectul dramei *Alexandros*, prima din trilogia a cărei ultimă parte o formau *Troienele*.

[2] Faimoasa judecată a lui Paris, atît de des cîntată de poeți și înfățișată în numeroase opere de artă ale antichității.

[3] *Cypris* (Kypris): epitet al Afroditei, zeitate adorată cu precădere în insula Cipru.

Zeiță, acest demon al pierzării
Născut de ea, numit sau Alexandru
Sau Paris, ori cum vrei. Pe-acesta tu,
Hainule ce ești, mi l-ai lăsat
Cînd ai plecat din Sparta-n țara Cretei
Pe-o navă. Întrebarea nu ți-oi pune-o
Ție ci mie: ce mi-era în gînd
Cînd am plecat cu un străin de-acasă,
Trădînd și casa și moșia mea?
Tu n-ai decît s-o pedepsești pe zînă,
Să te arăți mai tare decît Zeus,
Căci în puterea lui sînt celelalte
Făpturi zeiești, iar el e rob acestei.
De mine-aibi milă! Acum îmi poți aduce
O vină care poate părea dreaptă:
Dacă răpus plecat-a Alexandru
În fundul gliei, măritișul meu
Urzit de zei, nu mai era, și-atunci
S-ar fi căzut să plec din casa lui
Și să alerg la năvile-aheiene.
Am încercat și asta. Martori mi-s
Străjerii ce veghează peste turnuri,
Pîndarii de pe ziduri. Deseori
M-au prins cînd de pe creștete, cu funii
Făptura la pămînt mi-o furișam.
Cu sila, noul meu bărbat Deiphobos[1]
Răpindu-mă, m-a luat soție-n ciuda
Troienilor. Cum ar fi drept atunci
Să fiu ucisă, pe ce drept, bărbate,
Cînd eu m-am măritat cu sila și
Cînd darurile date casei mele,
În loc de lauri triumfali, amarnic
Mă închinau robiei? Dacă vrei
Să-nfrîngi pe zei, înseamnă că ești nebun.

[1] Fiul lui Priam.

CORUL

Regină, apără-ți copiii
Și patria, și spulberă
Ademenirea ei, căci frumos zice
Deși nu face decît rău. Și asta-i cumplit!

HECUBA

Cu zînele mă voi lega în luptă
Întîi, apoi voi arăta
Că vorbele-i nu sînt adevărate.
Eu nu pot crede că fecioara Pallas
Și Hera au ajuns cu nebunia
Pînă acolo încît să vîndză Argos
Străinilor, iar Pallas să-ngenunche
Athena Phrygiei. Doar din copilărie
Și alintare s-au dus ele pentru
Mîndrețea lor pe Ida. De-al cui drag
O zînă cum e Hera-ar fi cuprinsă
De-un dor atît de mare al frumuseții?
Ca să-și ia, poate soț, mai bun ca Zeus?
Și-Athena, vîna, poate, un mire printre
Cei făr' de moarte, ea care-a cerut
Tatălui ei s-o lase să rămîie
Fecioară, cînd nu-i place măritișul?
Nu face tu pe zîne făr' de minte
Ca să-nflorești vinovăția ta;
Pe cei cuminți nu-i vei îndupleca.
Ba ai mai spus de Cypris (și ce lucruri
De rîs), că a venit cu fiul meu
În casa lui Menelau, ca și cum
N-ar fi putut, stînd liniștită-n ceruri,
Să ducă-n Troia însăși Amyclaia![1]
Frumos era nespus fiul meu Paris
Și la vederea lui sufletul tău
S-a făcut Cypris. Pentru muritori

[1] *Amyclai*, cetatea lui Tyndar, tatăl Elenei, situată nu departe de Sparta.

Smintelile iubirii, ele sînt
Chiar Aphrodite! Numele acesta
Începe, într-adevăr, ca Aphrosyne...[1]
Cînd l-ai văzut în barbaru-i veșmînt
Strălucitor de aur, ți-ai ieșit
Din minți. În Argos aveai stare
Puțină și lăsînd în urmă Sparta
Pentru cetatea phrygieilor în care
Un rîu de aur curge, ai visat
Să te răsfeți în revărsări de aur.
Nu-ți ajungea să pîngărești doar casa
Bărbatului cu desfrînarea ta.
Fiul meu, spui, cu sila te-a răpit.
Dintre spartani, știut-a unul asta?
Ce strigăt de pierzare ai strigat
Spre Castor, tînăr încă, sau spre Pollux,
Ce printre vii erau, nu printre stele[2]?
Și după ce ai nimerit la Troia,
Cu-argeii după tine, începu
A lăncilor cumplită-ncăierare.
De cîte ori ți se vestea o faptă
De arme-a lui Menèlau ca mai bună,
Îl lăudai, încît se-ndurera
Feciorul meu că are un puternic
Vrăjmaș în dragostea-i. Dacă troienii
Aveau o soartă bună, nu era
Nimica celălalt. Privind norocul,
Ca să te ții în calea lui mereu,
Nu vreai să știi nimica de virtute.
Ne spui apoi de funia cu care
Îți legai trupul ca să te cobori
Din turnuri, ca și cum stăteai la Troia
Fără de voie. Unde ai fost prinsă

---

[1] Contrariul înțelepciunii: *Sophrosyne*, deci „rătăcire", „nebunie".

[2] După moarte, cei doi „fii ai lui Zeus" (Dioscurii) fuseseră transformați în aștri și adorați ca divinități protectoare ale corăbierilor (legendă mitologică).

Legîndu-te cu funia de gît
Sau ascuțind un junghi, ca o femeie
Cinstită ce jelește după-ntîiul
Bărbat al ei? Ci eu cu multe vorbe
De multe ori te-am tulburat: „Copilă,
Te du! Nunti-mi-or alte nunți feciorii,
Chiar eu fugind cu tine te voi duce
La năvile aheilor; ci pune
Un capăt luptei noastre cu hellenii!“
Dar vorba mea ți se părea amară.
La Alexandru-acasă întreceai
Măsura semeției și doreai
Să ți se-nchine barbarii mereu,
Căci asta era totul pentru tine.
Și-n aste-mprejurări, acum,
Venit-ai încărcată de scumpeturi,
Privind, în îndrăzneala ta, aceeași
Lumină-a zilei ca bărbatul tău.
Femeie blestemată, s-ar cădea,
Smerită și în straie zdrențuite,
Și tremurînd de frică, și cu părul
Tăiat să vii aici! Înțelepciunea
Ți-ar sta mai bine ca necuviința,
După atîtea făr'delegi!
Ascultă, Menelau, cel din urmă
Cuvînt al meu: Hellada încunun-o
Așa cum îți stă bine, ucigînd-o
Pe asta și fă lege celorlalte
Femei, să moară
Aceea care-și va-nșela bărbatul.

CORUL

Menelau, pentru casa și pentru
Strămoșii tăi, să-ți pedepsești soția.
Ferește-te să nu te-nvinuiască
Hellada că ești slab, și te arată
Vrăjmașilor puternic.

MENELAU

Ca tine cred și eu: de bună voie
S-a dus din casa mea în patul altui,
Iar Cypris din trufie a fost spusă.
Hai, mergi la cei care te vor ucide
Cu pietre, ispășește-n mic, murind,
Ale aheilor mari suferințe,
Și-nvață a nu mă face de rușine.

(Helena cade în genunchi.)

HELENA

Nu, în genunchi te rog, nu mă ucide
Pentru un rău întemeiat de zei,
Ci, iartă-mă!

HECUBA

O, nu trăda pe soții tăi de luptă
Uciși de ea. Eu pentru ei și fiii
Mei te implor.

MENELAU

Ci taci, bătrîno, de ea nici că-mi pasă.
Oștenilor le poruncesc s-o ducă
La năvi. Pe ele va străbate marea.

(Iese Helena dusă de oșteni.)

HECUBA

Să nu se urce pe aceeași punte
De navă ca și tine!

MENELAU

De ce? Este mai grea ca altădată?

HECUBA

Nu este-ndrăgostit să nu iubească,
Ce i-a fost drag, mereu.

MENELAU

Cum o fi dorul
Acelor ce i-au fost odată dragi.
Va fi precum dorești, n-o să se urce
Pe nava mea. Nu-i rău ce spui. Ajunsă
În Argos va muri în chip nemernic
Nemernica, așa cum se cuvine,
Și-ntr-acest fel va-ndupleca pe toate
Femeile la-nțelepciune. Nu-i
De loc ușor. Și totuși moartea ei
Le va înfricoșa desfrîul, chiar
De-ar fi mai desfrînate decît dînsa.

(Menelau iese înconjurat de ai săi).

CORUL

Strofa 1

Și-așa tu le-ai dat la ahei
Templul din Ilion și
Altarul pe care se ard
Mirodenii, o, Zeus, văpaia
Azimei sfinte și fumul
Smirnei ce suie la cer
Și Pergamul sacru și Ida,
Ida cu văile pline
De iederă, mult străbătute
De ape iernatice, și
Culmea pe care întîia
Rază a soarelui bate,
Lăcaș strălucind în lumina
Zeiască.

Antistrofa 1

Zadarnice jertfe și
Freamătul pe întuneric
Al melodioaselor coruri,
Și serbările-nopților-toate[1]
Închinate la noi, și atîtea
Icoane săpate în aur.
Zadarnică luna cea sfîntă
De cîte douăsprezece
Ori se perindă. Mă-ntreb,
Mă-ntreb dacă-ți pasă de asta,
Doamne, ție ce stai
Pe scaunul tău în tărie,
Și de năprasnica pară
A focului care-nvelit-a
Cerul pierdutei cetăți[2].

Strofa 2

O dragul, o soțul meu drag,
Tu mort rătăcești fără apă[3]
Și fără mormînt, și pe mine
O navă pe valuri cu-avîntul
În aripi, m-o duce în Argos,
Pășune de cai, unde zidul
De piatră-al cyclopilor suie[4]
Pînă la ceruri. Și droaia

---

[1] Înțelege: făcute să dureze noaptea întreagă.

[2] Pasaj anevoie de înțeles. O primă interpretare ar putea fi: „zadarnice și cele douăsprezece luni sfinte ale frigilor". Alții, dînd cuvîntului *selanai* accepția de „turtă în formă de lună", atestată de unii lexicografi, traduc: „zadarnice și turtele (de formă lunară ale) frigilor, oferite zeilor cîte douăsprezece o dată".

[3] Lipsit de abluțiunile rituale, fără ca trupul celui mort să fi fost scăldat.

[4] Operă a ciclopilor au fost judecate în antichitate puternicele ziduri ale Tirynthului și Micenei, scoase la iveală de arheologii din zilele noastre.

Copiilor prinsă de porți
Geme prin lacrimi. Iar mama[1]
Strigă și strigă: „Vai mie,
Singură sînt și aheii
Departe mă duc de privirea
Ta, pe o navă albastră
Ce spintecă marea cu vîsle,
În Salamina cea sfîntă
Sau creștetul Isthmului[2] domn
Peste două limanuri de apă,
Unde și-au porțile lor
Ale lui Pelops lăcașuri“.[3]

Antistrofa 2

Și ca Menelau trecînd
Cu nava-i pe mare, de două
Ori înălțat să se-abată
În mijlocul punții sfînt focul
Scînteietorului fulger,
Acum cînd cu lacrime multe
Plîngîndu-mi robia mă duc
Din Ilion, patria mea,
În surgun în Hellada. De-ar fi
Ca aceea ce are oglinzi
De aur, frumoase podoabe
Ale fecioarelor — fiica
Lui Zeus[4] — să n-ajungă odată
În țara străbunilor săi
Din Sparta și nici la căminul
Unde își are culcușul!
Iar cel ce va lua-o pe ea,

---

[1] Pasaj anevoie de înțeles. Cei mai mulți interpreți consideră *mater* ca un vocativ; alții, în loc de al doilea *boa*, citesc *kora*, înțelegînd: „Iată fata strigă: «Vai mie, mamă, singură sînt etc...»“.

[2] Înălțimea numită *Acrocorinthos*, lîngă portul cunoscut.

[3] Peninsula (acum insulă) numită pînă astăzi Peloponeș.

[4] Elena. Vezi mai sus p. 188 n. 1.

Blestemata soție, oroarea
Marei Helladei, pieirea
Tristă a rîului Simois,
De-ar fi să n-ajungă-n cetatea
Pitană[1] și nici înaintea
Porții de aramă a Zînei.

(Intră Talthybiu și cîțiva însoțitori, purtînd pe scutul uriaș al lui Hector trupul zdrobit al lui Astyanax.)

Vai, vai!
Amaruri noi se-așternpe acest pămînt
Peste amaruri noi, priviți sărmane
Soții ale troienilor pe mortul
Astyanax, ca discul aruncat
Din turnuri fără milă. Ucigașii
Danai îl aduc.

TALTHYBIU

Hecuba, în zvonul valurilor mării
O navă așteaptă prada cea lăsată
De fiul lui Ahile și e gata
Să plece către țărmul Phtiotidei.
Și Neoptolem[2] însuși a plecat
Cînd auzi de noua suferință
A lui Peleus[3], pe care din pămîntul
Său Akastos, născutul din Pelias,
L-a alungat. El repede și fără
Să aibă a zăbavei desfătare
S-a dus, cu el s-a dus și Andromaca
Ce s-a împins la multe lacrimi cînd
Ieși dintr-a pămîntului strînsoare
Plîngîndu-și țara, binecuvîntînd

---

[1] „Cetatea pitană“ e Sparta. „Zîna“ la care se face aluzie, Athena *Chalkioikos* („Cea cu locuința de aramă“), astfel numită după plăcile de bronz ce-i împodobeau templul.
[2] *Neoptolem*: fiul lui Ahile.
[3] *Peleus*: tatăl lui Ahile.

Groapa lui Hector. Ea ceru să fie
Lăsată să îngroape-acest copil
Al cărui suflet a zburat pe cînd
Căzu din înălțimi, el fiul lui
Hector al tău. Iar scutul cu spinare
De-aramă ce fu spaima aheimei,
Pe care tatăl tău îl tot ținea
Alăturea de el, nu va fi dus
La vatra lui Peleu, nici în cămara
Unde mireasa, Andromaca, mama
Acestui mort, cu jale l-ar privi.
În loc să fie îmbrăcat în cedru
Sau piatră, va fi înmormîntat cu scutul
Copilului tău. În brațele tale
Vom pune trupul lui ca să-l acoperi
Cu văluri și cununi așa cum ai
Putința astăzi, căci plecat-a,
Și-a domnului ei pripă n-a lăsat-o
Să-și pună în mormînt copilul. Noi
După ce vom împodobi pe mort,
Cu lancea vom săpa țărîna și
L-om înveli într-însa.
Tu repede plinește ceea ce
Ți-am arătat. Noi ți-am cruțat o trudă
Căci străbătînd prin apa lui Scamandru
Scăldat-am mortul, l-am spălat de sînge.
Ci-i vom săpa o groapă adîncă și
Așa de-om merge repede, și tu
Și eu, putea-vom ancora cu nava
Noastră acasă.

HECUBA

Lăsați-i jos rotundul scut al lui
Hector. Priveliște de jale este
El pentru mine. Nu mi-e drag să-l văd.
O, voi, ahei, ce vă trufiți mai mult
Cu armele decît cu mintea, pentru ce
Temîndu-vă de un copil ați făptuit

Această crimă nemaipomenită?
Vă era teamă să nu-nalțe odată
Troia căzută? Nu sînteți nimic,
Voi, care-n ciuda faptelor mărețe
Ale lui Hector în bătăi și a mii
De alte brațe, ne-ați răpus, acum,
Cînd Troia-i cucerită și troienii
Înfrînți, voi v-ați temut de un prunc. Urăsc
Spaima de care se-nspăimîntă omul
Cel nepătruns de fioru-nțelepciunii.
O, dragul meu, cît de neîndurătoare
Venit-a moartea pentru tine. Dac-ai fi
Murit pentru cetate, după ce
Ai fi sorbit plăcerea tinereții,
A-nsurătorei, a regalității,
Care te face zeilor asemeni,
Ai fi fost fericit, dacă în ele
E fericire. Văzînd aceste lucruri
Pe care tu le-ai cunoscut, copile,
Nimic nu știe acum sufletul tău.
În casa ta nu vei avea nevoie
De ele; cap nefericit, cît de grozav
Te-a zdrobit zidul patriei — lucrarea
Lui Loxias! Ci mama ta, adese,
Cosițe împletind, te-acoperea
De sărutări, pe unde rîde în hohot
Sîngele țestei tale sfărîmate.
O, mîini, icoană care mă-ncînta
A mîinilor tatălui său, zăceți
În fața mea molatice și frînte-n
Încheieturi, o, gură dragă care
Ai aruncat atîtea nebunii
Pierdută ești, mințeai tu cînd pe patu-mi
Culcîndu-te spuneai: „O, mamă,
Din părul-mi inelat eu voi tăia
Cosiță lungă pentru tine și
Voi duce la mormîntul tău alaiul
Prietenilor mei, și ți-oi rosti

Cuvinte de duioasă despărțire“.
Și-acum nu tu ci eu, bătrînă fără
De țară, fără de copii, îngrop,
Îngrop cadavrul tău sărman și-atît de tînăr!
Vai mie, alintări nenumărate,
Veghi ale mele, somnuri nedormite,
Deșertăciuni mi-ați fost! Odată
Ce-ar putea scrie[1] pe mormînt poetul:
„Argeii au ucis acest copil,
Temîndu-se de dînsul“? Rușinoasă
Inscripție pentru Hellada. Cum
Părinții tăi nu ți-au lăsat nimica,
Măcar avea-vei scutul cu spinare
De-aramă drept sicriu.
O tu, frumos brățar, ce apărai
Brațul lui Hector, ai pierdut pe cel
Mai mîndru din stăpînii tăi. Ce dulce
Se culcă prin inelul tău tiparul
Brațului său și pe frumosul crug
Al rotunzimei tale trăsături
Sudorii ce adesea de pe fruntea-i
Frumoasă picura, cînd în amarul
Bătăilor te-apropia de față.
Ci mergeți și aduceți ce mai este
Podoabă pentru bietul mort, căci soarta
Pe care ne-o dau zeii nu ne lasă
Ceva frumos. Ai să primești ce am
Și eu.
Nebun e printre muritori acela
Care se bucură crezînd că fericirea
Lui e fără de capăt, căci ursita
În jocurile ei e ca paiața
Ce saltă ici și colo. Nimeni nu-i
Într-una fericit.

---

[1] Deprinderea clasică a inscripțiilor pe lespezile de mormînt, care ne-a prilejuit o bogată recoltă de epigrame funerare, e proiectată aci într-un trecut foarte depărtat.

CORUL

Și iată, ele pe mîini îți aduc
Din spoliile phrygiene podoaba
Ca să gătești pe mort.

HECUBA

Copile, tu n-ai fost învingător
La alergări de cai, la încordarea
Arcului și phrygienii n-au ajuns
Să te slăvească-n lupta dreaptă și
La vînători de fiare, totuși mama
Tatălui tău îți dă aceste lucruri
Din cîte odinioară ți-au fost dragi.
Acum ți le-a răpit cea blestemată
De zei Helena,
Și sufletul ți-a stins și casa
Ți-a spulberat-o.

CORUL

Ei, ei, îmi sfîșii,
Îmi sfîșii inima cu vaietele tale.
O, tu odată-mi puteai fi un mare
Monarh al țării!

HECUBA

Ce se cuvenea să pui pe tine
La cununia ta cu cea mai mîndră
Fiică a Asiei, podoaba
Straielor phrygice, cu ele-ți
Înveșmînt trupul.
Și tu, ce ești puternică-n izbînzi
Tu, mumă de trofee nesfîrșite,
Iubită pavăză-a lui Hector
Încununată fii, tu nesupusă
Pieirii, vei pieri cu el[1].

[1] Lipsesc versurile 1224—1225.

CORUL

Vai, vai!
Amară jale, Glia, o,
Copile, te primește,
O, mamă, gemi!

HECUBA

Vai, vai!

CORUL

Cîntarea morților.

HECUBA

Vai mie!

CORUL

Vai mie! Da, cumplite
Sînt patimile tale.

HECUBA

Lega-voi cu fîșii rănile tale,
Trist medic, doar cu numele, și care
Nu vindecă. Se va-ngriji de celelalte
Și tatăl tău, la morți.

CORUL

Cu pumnii bate, bate capul tău,
Iar mîinile ca vîslele să bată!
Vai mie, vai!

HECUBA

O, dragi femei...

CORUL

Hecuba, grăiește supuselor tale!
Ce spune glasul tău?

HECUBA

Nimic n-aveau mai mult în cuget zeii
Decît durerea mea, și peste toate
Cetățile din lume urau Troia;
Zadarnic le-aduceam jertfe de boi.
Dacă de sus ne-ar fi trăsnit un zeu
Zvîrlindu-ne în fundul gliei, noi
Am fi pierit și n-am fi fost cîntate
De buze-n imnuri și n-am da prilejul
De cîntec muritorilor ce vin.
Ci mergeți, puneți mortul în sărmanu-i
Mormînt, căci are ce i se cuvine:
Cununa morților.
Eu cred că celor morți puțin le pasă
Că cineva le-o-ntruchipa măreție
Înmormîntări. E numai o deșartă
Înfumurare a celor vii.

(Oșteni duc cu ei scutul și cadavrul.)

CORUL

O, o!
Nefericită mamă ce prin tine
Și-a spulberat nădejdea vieții sale
Cea mare. Mult te fericeam odată
Că din părinți de bun neam te născuseși,
Și de grozavă moarte ai mai pierit.

(Se agită facle în depărtare.)

Ei, ei!
Ce brațe purtătoare de văpăi

Văd fluturînd pe creștetele Troiei?
Ce nouă jale amenință Troia?

(Intră Talthybiu însoțit de oșteni.)

TALTHYBIU

Spun căpitanilor de cete care
Au sarcina să pună foc cetății
Lui Priam, să nu țină-n mîini
Văpaia fără de folos, ci focul
Să-ncingă-așa ca, pustiind cetatea
Ilionului, voioși să-ncepem drumul
Acasă de la Troia.
Iar voi — căci spusa-mi are două rosturi —
Fiice de troieni, cînd căpitanii
Oștirii da-vor sunet viu de bucium,
'Ndreptați-vă spre năvile-aheene
Ca să fiți duse din această țară.
Iar tu, bătrîno, cea mai oropsită
Femeie, du-te după dînșii, ci
De la Ulysse vin la tine, lui
Te-au dat sorții roabă-n altă țară.

HECUBA

Vai mie, vai sărmana, iată culmea
Și capătul a toată suferința.
Mă duc din țară, iar cetatea mea
E închinată focului. Bătrîne
Picioare, hai, urniți-vă, să duc
Salutul meu cetății întristate:
O, tu, cea mare-odată, tu cea plină
Între barbari de-un duh trufaș, tu vei pierde,
O, Troia, în curînd vestitu-ți nume.
Ei îți dau foc, pe noi ne duc ca roabe
Din țară-acum. O, zei, dar de ce oare
Să mai invoc pe zei? Și altă dată
Chemați au fost și nu m-au ascultat.

Hai, s-alergăm la foc! Frumos mi-ar sta
Să mor o dată cu cetatea-n flăcări!

TALTHYBIU

Nebună ești, sărmano, după-atîtea
Dureri. Luați-o, n-o cruțați, se cade
S-o dăm pe mîna lui Ulysse și
Ca pradă să i-o ducem.

HECUBA

Ohohoho!
Fiu al lui Chronos, domn
Al Phrygiei, părinte
Ce ne-ai născut[1], ocara
Ce suferim, noi, neamul lui Dardànos,
O vezi?

CORUL

O vede, dar marea cetate,
Cetatea care-a fost, pierit-a.
Nu mai e Troia.

HECUBA

Ohohohoh!
Cum luminează Ilionul! Focul
A-ncins acoperișul templelor
Din Pergam, și cetatea
Și-al zidurilor creștet.

CORUL

Ca fumul risipit de vînt,
În aer, țara prăbușită

[1] Dardanos, întemeietorul neamului troian, era ținut drept fiu al lui Zeus.

Sub lance piere,
Palatele ei pustiite de foc
Și de lancea vrăjmașă.

HECUBA

O, Glie care mi-ai hrănit copiii!

CORUL

Ei, ei!

HECUBA

Copii, voi auziți,
Pricepeți strigătele mamei?

CORUL

Deștepți pe morți cu bocetele tale.

HECUBA

Întind pe jos ciolanele-mi bătrîne,
Și cu amîndouă mîinile
Bat în pămînt.

CORUL

Și, după tine, eu
Pun la pămînt genunchii-mi,
Strigînd de la cei morți
Pe soțul meu sărmanul.

HECUBA

Ne iau, ne duc...

CORUL

Sfîșietor,
Sfîșietor mai strigi!

HECUBA

În casele în care vom robi...

CORUL

În altă țară...

HECUBA

O Priame, Priame, ești mort,
Fără mormînt, fără prieteni.
Nu știi durerea mea.

CORUL

O moarte neagră așternu zăbranic
Pe ochii lui. Neprihănit e el!
De moartea lui cea plină de prihană.

HECUBA

O temple ale zeilor, o dragă
Cetate!

CORUL

Ei, ei!

HECUBA

În focul morții crunte și-n al lăncii
Fier vă sfîrșiți.

CORUL

Curînd în țara-mi dragă veți ajunge
Paragini fără nume.

HECUBA

Și pulberea, asemeni unui fum
Întraripat, suindu-se-n văzduh
Va face să nu știu unde-a fost casa.

CORUL

Al țării nume însuși se va șterge,
Căci una după alta toate trec.
Ea nu mai e acum, sărmana Troia.

(Pergamul se prăbușește.)

HECUBA

Ați priceput? Ați auzit?

CORUL

E vuietul Pergamului ce cade.

HECUBA

Cutremurul, cutremurul cuprinde...

CORUL

Cetatea-ntreagă.

HECUBA

Oh, oh, picioare tremurînde,
Purtați-mi pasul, mergeți
Spre ziua de robie a vieții!

(Sună buciumele.)

CORUL

O, o, sărmană
Cetate! Iar acum,
Îndreaptă-te spre năvile-aheiene.

MARX ŞI ENGELS *despre importanţa „tragediei antice“.*

Referindu-se la trilogia *Orestia* lui Eschil, Engels spune: „Patriarhatul a repurtat victoria asupra matriarhatului, Eriniile sînt învinse de către „zeii cei noi“, cum îi numesc chiar ele, şi în cele din urmă ele se lasă convinse să primească o funcţie nouă în slujba noii ordini“.

K. MARX — F. ENGELS, *Despre artă şi literatură*, ESPLP, 1953, p. 194.

Marx despre chipul lui Prometeu:

„Profesiunea de credinţă a lui Prometeu «Într-un cuvînt, urăsc pe toţi aceşti zei» este propria ei profesiune de credinţă (a *filozofiei* — A.T.), propria ei maximă îndreptată împotriva tuturor zeilor cereşti şi pămînteşti, care nu recunosc conştiinţa de sine a omului ca zeitate supremă. Alături de ea nu trebuie să fie nici o zeitate.“

Ibidem, p. 204.

Referindu-se la răspunsul pe care Prometeu îl dă lui Hermes:

„Nefericirea mea — ia bine seama —
Nu vreau s-o schimb cu-a ta slugărnicie.
Ţin rob a fi acestei stînci mai bine,
Decît blînd olăcar lui Zevs ca tine.“

Marx spune: „Prometeu este cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filozofic“.

Ibidem, p. 204.

„Citea multă poezie, alegîndu-o din toate literaturile europene. În fiecare an îl recitea pe Eschil în textul grecesc original. Pe Eschil și pe Shakespeare îi admira ca pe cele mai mari genii dramatice ale omenirii“.

Din amintirile lui Lafargue despre Marx.

Ibidem, p. 607.

„Eschil a fost un geniu creator de o mare forță realistă; el a dezvăluit, cu ajutorul imaginilor mitologice, conținutul istoric al marei cotituri, al cărui contemporan a fost, și anume al constituirii statului democratic care înlocuiește organizația gentilică.“

I. M. TRONSKI, *Istoria literaturii antice* (în limba rusă) Leningrad, 1951, pp. 123 — 124.

„Se poate spune, pe drept cuvînt, că Sofocle a desăvîrșit tragedia atică: toate elementele componente ale tragediei la el sînt diferențiate și dispuse în echilibru. În literatura universală el a intrat drept creator al unor imagini monumentale și ca maestru al unei arhitectonici dramatice riguroase.“

Ibidem, p. 145.

„Criza ideologiei tradiționale a polys-ului și căutările unor temeiuri și căi noi în dezvoltarea concepțiilor despre lume au găsit în tragedia lui Euri-

pide o oglindire deosebit de vie și complexă. Deși trăiește în genere izolat, poetul și gînditorul se face ecoul celor mai acute probleme ale vieții sociale și politice a timpului său, astfel încît teatrul lui reprezintă un fel de enciclopedie a mișcării spirituale a Greciei în a doua jumătate a sec. V î.e.n....

Importanța lui Euripide în istoria literaturii grecești este enormă. El desăvîrșește dezvoltarea tragediei atice din sec. V î.e.n., distrugîndu-i vechea bază și anticipînd, prin creația sa, formele literare și spiritul antichității tîrzii. O dată cu descompunerea polys-ului, latura critică a tragediilor lui Euripide și unele reminiscențe ale amestecului divinității, păstrate de el, și-au pierdut actualitatea, în schimb tema dragostei, analiza psihologică, procedeele de construcție a intrigii, metodele de canalizare a dialogului, o serie întreagă de problematici și caractere, angajate pentru prima oară de Euripide, au devenit un bun inalienabil al dramei antice și, desfășurîndu-se în limitele diverselor ei genuri, au pătruns și la Roma, iar mai tîrziu în drama europeană."

Ibidem, pp. 148, 163.

Toate epocile de înnoire și creație au recunoscut în figura legendară a lui Prometeu simbolul năzuințelor și al revoltelor, al suferințelor și luptelor lor.

Aprecierea pozitivă a figurii lui Prometeu apare o dată cu prezentarea lui în tragedia lui Eschil, *Prometeu înlănțuit*, în epoca democrației ateniene. Prometeu este, pentru Eschil, binefăcătorul oamenilor, acela care i-a dotat cu inteligență, i-a scos din peșteri, i-a deprins să locuiască în case expuse la lumina soarelui, i-a învățat să calculeze timpul,

să folosească animalele de povară, să spintece mările cu navele lor, să tămăduiască bolile cu leacuri, să descopere în tainițele pământului arama și fierul, argintul și aurul, să le lucreze cu ajutorul focului. Prometeu, adică acela care știe totul de mai înainte, cunoaște momentul și felul în care se va prăbuși stăpînirea lui Zevs în lume. Titanul refuză să-i transmită lui Zevs revelația cerută. După ce îl înlănțuise pe stîncile Caucazului, îl prăbușește în Tartar.

Mitul lui Prometeu a fost reluat în literatura universală, oridecîteori năzuințele de progres ale unei clase sociale regăseau în el simbolul lor adecvat.

TUDOR VIANU, *Mitul prometeic în literatura romînă*, în vol. *Studii de literatură universală și comparată*, Editura Academiei R.P.R., 1960, pp. 163, 164, 179.

Dar cît e de mîndră statuia Heladei arhaice, cît de răspicat se face auzit mesajul Atenei! Alegoria din visul Atossei înfiripă un chip de fată în port dorian. Parcă se năzare sub văzduhul limpede al Acropolei silueta fecioarei sculptată de un meșter din perioada preclasică. Cosița grea se revarsă pe umerii lați, coboară șerpuind pe straiele cu falduri bogate. Tinerețea ei încrezătoare sfidează veacurile; pe buze surîsul care-și păstrează taina feciorelnică... Xerxes a vrut să pună Helada mîndră sub jug, s-o înhame alături de-o fată în straie persane. In timp ce roaba lui Xerxes umflă pieptul fălindu-se cu povara ei, doriana răzvrătită nu se supune; rupe hamurile dintr-o smuncitură, frînge jugul și-l tîrăște în urma ei.

Tema antagonismului dintre persani și greci va fi reluată de cîteva ori în dialogurile tragediei.

Regina se interesează de conducătorul care veghează asupra destinelor helenice; corifeul va răspunde cu tîlc.

„*C o r i f e u l:* *O, grecii nu sînt sclavi!*
R e g i n a: *Dar cum vor ține piept unei invazii?*
C o r i f e u l: *Precum au mai ținut, cînd au zdrobit*
Puternica, lui Darïus, armată...
R e g i n a: *O, vai! Ce-ai spus? Tristețe-ngrozitoare*
A mamelor celor plecați acum..."

La fel de categoric se arată și vestitorul în aprecierea voinței de luptă ce-și trage seva din patriotismul luminat al oamenilor liberi. Atena e distrusă după ce s-a revărsat peste Atica invazia persană, zdrobind împotrivirea de la Termopile. Totuși, cetatea nu poate fi desființată, ea se bizuie pe faptul că „*bărbații ei sînt neînvinse ziduri*".

Descrierea bătăliei de la Salamina s-a plămădit din amintirea unor evenimente trăite; povestește un martor ocular copleșit de măreția faptei la care a fost părtaș.

În general, drama lirică a *Perșilor* transfigurează trecutul fără să denatureze istoria; poetul ne convinge de necesitatea deznodămîntului care a dus la refluxul invaziei persane. Istoricul Herodot a lăsat o relatare cronicărească a evenimentelor din războaiele medice: Eschil durează un monument al victoriei „mai trainic decît arama".

MIHAI NASTA, prefață la vol.: Eschil, *Perșii**, *Cei șapte contra Thebei*. E.P.L., B.p.t., 1961, pp. XXV, XXVII.

Antigona nu este potrivnică legilor statului, este însă adversară hotărîtă voinței arbitrare a lui Creon, care nesocotește legi ce nu pot fi schimbate. Aceasta înseamnă că dînsa — și alături de ea Hemon — este pe linia intereselor adevărate ale cetății. Încadrîndu-se în legile permanente ale lumii, ea reprezintă un orizont larg, se depășește, se consideră în funcție de ansamblul lumii în sînul căreia trăiește. Dimpotrivă, Creon reprezintă un orizont strîmt, consideră totul în funcțiune de voința sa arbitrară, despotică. Pentru aceea Antigona, de unde s-ar părea că este singură în lupta ce o duce cu voință de fier, în fond are alături de sine întreaga colectivitate, iar Creon, care pretinde că reprezintă statul, adică poporul, în realitate este singur, dezaprobat de întreaga cetate. El însuși ajunge să-și recunoască rătăcirea, dar e prea tîrziu.

Prin urmare principiile care se înfruntă în Antigona sînt: despotismul și democrația. Și astfel reapare la Sofocle ideea pe care o cunoaștem pe larg de la Eschil: despotismul este sortit înfrîngerii, fiindcă este potrivnic legilor supreme inerente lumii.

Antigona amintește mult de figura lui Prometeu, bineînțeles păstrînd proporțiile. Atît Antigona cît și Prometeu sînt eroi care se revoltă împotriva nedreptății, împotriva despotismului și arbitrariului, se luptă pentru idealuri mari, demne să călăuzească omenirea. Sînt cei mai tipici eroi din literatura antichității, care au conștiința clară a unui ideal pentru care sînt gata să se jertfească.

Problemele mari ale democrației sclavagiste apar din plin în această tragedie. Nu lipsesc aluzii la defectele vieții publice din Atena, în sînul căreia exploatarea, goana după bani, se întețește tot mai mult. Aici găsim celebrul pasaj, citat de Marx, despre efectul nefast al banului:

> Că dintre toate născocirile-omenești
> Ca banul rea și blestemată alta nu-i!

El surpă și cetăți și din al lor cămin
Pe mulți putea-va izgoni! Și pe-ăi cinstiți
Îi poate-ademeni, le poate-ntuneca
Și mințile, de săvîrșesc și făr'delegi
Și mîrșăvenii fel și chip...

LIVIU RUSU, *Eschil, Sofocle. Euripide*, Editura tineretului, 1961, pp. 174 — 175.
(v. 295-301.)

Troienele este una din cele mai impresionante drame ale lui Euripide. Ea nu conține o acțiune propriu-zisă, ci este mai mult o frescă lirică, în care se tălmăcesc în versuri zguduitoare dezastrele războiului. Un cîntec pe ruinele Troiei. Euripide recurge la procedeul lui Eschil din *Perșii*: ne introduce în tabără dușmanului învins pentru a reda zbuciumul tuturor nenorocirilor. Și nu se sfiește să înfrunte și aici tradiția: de unde războiul troian era privit de întregul elenism ca o glorioasă faptă de arme îndreptățind cea mai mare mîndrie, Euripide arată fața crudă a învingătorilor trezind simpatie pentru troienii învinși.

Troienii s-au luptat pentru țară, în timp ce grecii sînt numai niște cotropitori, care pentru moment ajung la victorie, dar în cele din urmă ei înșiși cad în mod jalnic. Și nu vor avea nici măcar satisfacția unei morți eroice, cum au avut-o troienii, fiindcă grosul armatei va pieri în valuri, iar marele ei conducător va fi răpus în mod lamentabil de propria sa soție.

Și așa realizează Euripide un lucru extraordinar: el care de atîtea ori și-a preamărit patria și așa de mult dorea împăcarea și solidarizarea elenismului, aici reușește să cucerească simpatia pentru adversari. El nu se lasă îngrădit, patriotism pentru dînsul nu înseamnă orgoliul orb, ci străduința pentru un ideal umanitar. Din fiecare rînd transpiră ideea

exprimată de Casandra: „Cine-i cuminte, e dator să cruțe lumii un război...“ Iar cînd propria sa patrie și propriul său popor se abat de la drumul bun, el, spiritul critic prin excelență, ține s-o spună răspicat. S-o fi lăudînd elenismul cu marele război troian, dar în fond el n-are de ce să se mîndrească, fiindcă a dus un război de invadare și a procedat cu cea mai mare cruzime, sfidînd toate legile omeniei! Acesta este adevărul! — spune Euripide. Și să nu se uite că cel care spulberă cetăți, pînă la urmă el însuși cade în pulbere.

Troienele rămîne o operă de seamă scrisă împotriva războiului, pentru cauza păcii.

Ibidem, pp. 347 — 348.

Cei trei poeți au scris împreună peste trei sute de drame. Unde s-a mai pomenit o astfel de recoltă literară? Puține au ajuns pînă la noi, însă ele servesc pînă azi drept modele demne de urmat. De unde această extraordinară forță creatoare? Explicația se impune de la sine: cei trei poeți tragici au fost înainte de toate mari poeți-cetățeni, prin al căror talent au prins glas cele mai adînci aspirații ale omului. În tot ce au gîndit și simțit, ei au fost un reflex fidel al colectivității cetățenești în năzuința ei spre o viață luminoasă, spre adevăr, bine și frumos. Prin aceasta au devenit ei creatorii unei arte atît de monumentale, artă care a putut să înfrunte secolele și mileniile, pentru ca să trăiască pînă astăzi cu toată prospețimea.

Ibidem, pp. 429 — 430.

ESCHIL

525 î.e.n. — se naște Eschil, fiu al lui Eufo-
rion, eupatrid (aristocrat) din
așezarea Eleusis, de lîngă Atena.

500 î.e.n. — își începe activitatea de drama-
turg, în cursul căreia a scris 90
de piese. S-au păstrat în întregime
șapte și se cunosc în total 72 de
titluri.

499 î.e.n. — s-a prezentat pentru prima dată
la un concurs dramatic, dar nu
iese învingător.

490 î.e.n. — ia parte la luptele de la Maraton
împotriva perșilor, împreună cu
fratele său, Kinegeinos.

484 î.e.n. — obține pentru prima dată pre-
miul I la un concurs dramatic.
În continuare va mai cuceri titlul
de învingător la încă 12 concursuri
asemănătoare.

480 î.e.n. — ia parte la lupta de la Salamina,
unde perșii au suferit o grea
înfrîngere.

Dată necunoscută — *Rugătoarele*

472 î.e.n. — *Perșii.*

467 î.e.n. — *Cei șapte contra Thebei.*

Dată necunoscută — *Prometeu înlănțuit.*

458 î.e.n. — *Orestia*, compusă din tragediile:
Agamemnon, *Hoeforele* și *Eume-
nidele.*

470 î.e.n. — pleacă în Sicilia, la Siracusa unde pune din nou în scenă *Perșii*.

458 î.e.n. — emigrează din patrie, stabilindu-se în Sicilia de unde nu se mai întoarce niciodată.

456 î.e.n. — moare, fiind înmormîntat în Sicilia.

SOFOCLE

497/496 î.e.n. — se naște în Colonos, cartier mărginaș al Atenei.

468 î.e.n. — cucerește pentru prima dată premiul I la concursul dramatic din Atena. În continuare l-a mai obținut de 23 de ori fără a ocupa vreodată locul III.

A scris 123 de piese (alți cercetători îi atribuie 133, ba chiar 140) din care s-au păstrat șapte:

Dată necunoscută— *Aias* (scrisă la începutul activității de dramaturg).

442 î.e.n. — *Antigona*

440/439 î.e.n. — a fost ales strateg (conducător militar) al Atenei, alături de Pericle.

429—425 î.e.n. —*Oedip-rege.*

419—415 î.e.n. — *Electra.*

Dată necunoscută— *Trahinienele.*

409 î.e.n. — *Filoctet.*

— *Oedip în Colonos* (scrisă în ultimii ani de viață).

406 î.e.n. — moare.

480 î.e.n. — se naște la Salamina, în ziua victoriei grecilor asupra flotei persane. Tatăl lui, Mnesarchos era negustor înstărit din Atena.

455 î.e.n. — pune în scenă prima piesă dramatică. A scris peste 90 de piese dramatice din care s-au păstrat în întregime 19; în total sînt cunoscute 81 de titluri,

438 î.e.n. — *Alcesta.*

431 î.e.n. — *Medeea.*

428 î.e.n. — *Hippolyt.*

423 î.e.n. — *Hecuba.*

422—421 î.e.n. — *Rugătoarele.*

Dată necunoscută — *Ifigenia în Tauris.*

420—412 î.e.n. — *Ifigenia în Aulis.*

415 î.e.n. — *Troienele.*

413 î.e.n. — *Electra.*

412 î.e.n. — *Helena*, *Heracle* și *Andromaca.*

408 î.e.n. — *Oreste.*

Dată necunoscută — *Ion*, *Fenicienele*, *Bacantele*, *Heraclizii*, *Ciclopul* și *Rhesos.*

408 î.e.n. — Euripide fuge din Atena la curtea regelui Macedonici.

406 î.e.n. — Moare, departe de patrie.

TEME

1.— Importanța tragediei antice grecești pentru patrimoniul cultural al omenirii.

2 — Analiza tragediei *Perșii*:

   a. Eschil martor ocular al luptei de la Salamina; patriotismul său;
   b. Condamnarea invaziei persane, ca o agresiune a despotismului împotriva unei cetăți libere, reprezentantă a democrației sclavagiste;
   c. Împletirea unor fapte reale cu elemente de mitologie.

3 — Analizați tragedia *Antigona*:

   a. Portretul moral al Antigonei;
   b. Condamnarea despotismului (Creon);
   c. Imnul pe care Sofocle îl închină omului.

4 — Analizați tragedia: *Troienele*

   a. Piesa *Troienele*, patetică chemare pentru pace;
   b. Caracterul nejust al invaziei elene împotriva Troiei;
   c. Portretul moral al Hecubei.

CUPRINSUL

Prefața 5

ESCHIL

Perșii 37

SOFOCLE

Antigona 99

EURIPIDE

Troienele 167

Aprecieri critice 235

Tablou bio-bibliografic 243

Teme 246

Redactor responsabil : GH. BUZATU
Tehnoredactor : G. TĂNASE

Dat la cules 23.02.1962. Bun de tipar 16.01.1962. Apărut 1962. Comanda nr. 5377. Tiraj 22.120. Hîrtie semivelină de 65 g/m², 750×980/32. Coli editoriale 12,5. Coli de tipar 7,5. A. 01363. C. Z. pentru bibliotecile mici 8 R.

Tiparul executat sub com. nr. 20222 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii, Piața Scînteii, 1, București — R.P.R.

EDITURA TINERETULUI

Lei 4,25